Poštnina plačana v gotovini

Leto X., št. 46 („JUTRO“ XX., št. 264 a) Ljubljana, ponedeljek 13. novembra 1939 Cena 2 Din

Upravništvo: Ljubljana, Knaflјeva 6 — Telefon št. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126.
Inseratni oddelek: Ljubljana, Selenburgova ul. — Tel. 3492 in 2492.
Podružnica Maribor: Grajski trg 7. Telefon št. 2455.
Podružnica Celje: Kocenova ulica 2. — Telefon št. 190.
Podružnica Jesenice: Pri kolodvoru št. 100.
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta št. 42.
Podružnica Trbovlje: v hiši dr. Baumgartnerja.

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo: Ljubljana, Knaflјeva ul. 5. Telefon št. 3122, 3123, 3124, 3125 in 3126. Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja vsak ponedeljek zjutraj. — Naroča se posebej in velja po pošti prejemana Din 4.- po raznašalcih dostavljena Din 5.- mesečno.
Maribor Grajski trg št. 7, Telefon št. 2455.
Celje, Stroesmayerjeva ul. 1. Tel. 65.
Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.

Haaški mirovni poskus brez uspeha

Odgovora angleškega kralja in francoskega prezidenta na posredovalno ponudbo vladarjev Belgije in Nizozemske — Nemški odgovor še ni objavljen Berlin zavrača vesti o nameravanem vpadu na Nizozemsko ali v Belgijo

Haag, 12. nov. br. Pred petimi dnevi sta belgijski kralj Leopold in nizozemska kraljica Viljemina po nočnem sestanku, ki je presenetil ves svet brzojavno pozvala kralja Velike Britanije, predsednika francoske republike ter nemškega kancelarja, naj v zadnjem trenutku, preden bi se v resnici pričela z vso silo vojna med obema vojskujočima se taboroma, pristanejo na pogajanja za obnovo miru, za katera ponujata svoje posredovanje. Pozvala sta vse tri državne poglavarje, naj jima sporoče svoje predloge, da bi se omogočila nova mirovna pogajanja.

Med tem so prav na belgijski in nizozemski meji nastale kritične okoliščine. Koncentracija nemške vojske na mejah obeh nevtralnih držav, incident pri Venloju, mrzlični obrambni ukrepi nizozemskega in belgijskega vrhovnega poveljstva, vpoklici rezervistov obeh nevtralnih držav, umetne poplave v obmejnih pokrajinah Nizozemske, evakuacija prebivalstva iz obmejnih krajev in še cela vrsta drugih dejstev je pričela, da se je kriza v nekaj dneh stopnjevala malone do izbruha katastrofe. Včeraj se je celo razširila vest, da sta Belgija in Nizozemska sklenili vojaško defenzivno zvezo. Ne glede na to, ali je bila ta vest utemeljena ali ne, je vendar napetost popustila. Snoči so se iz nemških virov že razširili ogorčeni demantiji, da Nemčija nikakor ne ograža Nizozemske in Belgije, da spoštuje njuno nevtralnost, in današnji »Algemeene Handelbatt« ugotavlja, da tolmačijo nemški odgovorni politični krogi koncentracijo nemških čet v severozapadni Nemčiji le kot tehnični ukrep, ki naj služi zgolj za to, da bi se koncentrirane nemške čete z manevri vseh vrst izpopolnilne v vojaški izobrazbi. Tuje vesti, da bi Nemčija imela namen preko Nizozemske in Belgije vdreti v Francijo in za Maginotovo črto, naj bi bili le manevri angleške propagande, ki hoče odvrniti pozornost sveta od atentata na Hitlerja.

Vsekakor je bila akcija belgijskega kralja in nizozemske kraljice, čeprav so jo podprli suvereni severnih držav in celo rumunski kralj Karol, proglašena za neuspešna.

Med tem so takoj po objavi posredovalnih brzojavk kraljice Viljemine in kralja Leopolda v Londonu, Parizu, kakor v Berlinu izjavili, da bodo sicer proučili mirovni poziv, da pa je glede na razvoj mednarodnih dogodkov malo upanja, da bo mogoče sploh ugoditi željam obeh nevtralnih suverenov. V Angliji je bilo uradno objavljeno, da bo morala vlada mirovni poziv iz Haaga proučiti z vladami dominionov, Francije in Poljske, da pa so v ostalem mirovni pogoji zaveznikov že znani in da bi Anglija takoj pristala na mirovna pogajanja, čim bi jih Nemčija sprejela.

Danes so prispeli v Haag odgovori vseh treh poglavarjev vojskujočih se držav. Angleški kralj je odgovoril z brzojavko, prav tako je odgovoril tudi prezident Lebrun, nemški odgovor pa je sporočil nemški poslanik v Haagu državnemu podtajniku nizozemskega zunanjega ministrstva

Odgovor angleškega kralja Jurija

V svojem odgovoru pravi kralj Jurij VI.:

Z največjo pozornostjo sem proučil s svojo vlado in z vladami Zedinjenega kraljestva, Kanade, Avstralije, Nove Zelandije in Južnoafriške zveze poziv, ki sta mi ga Vaši Veličanstvi poslali 7. novembra.

Spominjam se poziva, ki sta ga Vaši Veličanstvi naslovili 23. avgusta v imenu državnih poglavarjev oslske skupine in v katerem ste zahtevali, naj se vsi spori in zahteve rešujejo s pogajanji, ki naj bi se vodila v duhu tovariškega sodelovanja. Moja vlada in francoska vlada sta poslali zadovoljive odgovore na ta poziv.

Spominjam se prav tako, da sta Vaši Veličanstvi ponudili dne 28. avgusta svoje dobre usluge moji vladi in vladam Francije, Nemčije, Italije in Poljske. To ponudbo so ugodno sprejele moja vlada, kakor tudi vlada Francije, Italije in Poljske. Nekaj dni kasneje je nemška vlada začela neizzvani napad na Poljsko.

Moje vlade globoke cenijo duha, ki je vodil Vaši Veličanstvi, in so vedno pripravljene proučevati in razmotrivati razumne in sigurne temelje pravičnega miru. Vedno je bila in ostaja moja želja, da bi vojna ne trajala niti en dan več, kakor je brezpogojno potrebno. V zvezi s tem morem takoj odgovoriti na poziv Vaših Veličanstev, v katerem izjavljate, da želite olajšati pripravljanje elementov za morebitni sporazum.

Bistveni pogoji, ki smo jih sklenili postaviti za zagotovitev častnega miru, so bili že večkrat jasno prikazani in povedani. Dokumenti, ki so bili objavljeni, odkar je vojna nastala, jasno dokazujejo njen izvor in ugotavljajo, kdo je odgovoren za izbruh vojne. Moji narodi so zgrabili orožje šele potem, ko so bili podvzeti vsi napori, da se reši mir.

Neposredni povod za naš vstop v vojno, je bil napad Nemčije na Poljsko. Toda ta napad pomeni samo nov primer nemške politike proti njenim sosedom, glavni cilj, zaradi katerega se bore danes moji narodi, pa je v tem, da zagotovimo Evropi, kakor je to že večkrat izjavil moj ministrski predsednik Zedinjenega kraljestva, da bo svoboda lahko prosta stalnega strahu pred ponovnim napadom od strani Nemčije. Drugi cilj je, da bi narodi Evrope mogli ohraniti neodvisnost in svobodo in da bi se v bodoče preprečilo zlorabljanje sile namestu uporabljanja mirnih sredstev za reševanje mednarodnih sporov. Ti naši cilji so bili prikazani in poudarjeni večkrat, zlasti pa je to poudaril ministrski predsednik 12. oktobra v spodnji zbornici, kakor tudi moj zunanji minister 2. novembra v lordski zbornici.

Elementi, ki morajo biti po prepričanju mojih vlad glavni del vsakega mirnega urejanja, se vidijo jasno in točno iz omenjenih političnih izjav in veljajo tudi za primer, ako bi Vaši Veličanstvi imeli možnost, da mi sporočita predloge Nemčije, ki bi bili takega značaja, da bi nudili stvarne temelje za dosego cilja, ki sem jih poudaril. Lahko rečem, da bodo moje vlade takim predlogom najhitreje in takoj posvetile največjo pozornost.

Odgovor predsednika francoske republike

Odgovor predsednika francoske republike Alberta Lebruna se glasi:

Vlada francoske republike in francoski narod izražata soglasno priznanje čustvom, s katerimi je prežeta poslanica, ki ste mi jo poslali. Francoska vlada in francoski narod upoštevata velikodušnost in plemenita sporočila suverenov obeh nevtralnih držav. Noben narod ni doprinesel večjih žrtev za stvar miru kakor francoski. Francija to poudarja in tudi danes naglaša, da je bila in da ostaja trdno odločena, sprejeti vsako možnost, ki bi mogla zagotoviti pravičen in trajen mir med vsemi narodi. Mir, ki sloni na pravici, je dejansko edini in trajni mir. Francija je prijela za orožje, da bi enkrat za vselej naredila konec uporabi sile, ki je bila v teku zadnjih dveh let vedno v škodo posameznih narodov v Evropi in ki ograža sedaj varnost vseh narodov. Trajen mir pa se more vzpostaviti na ta način, če se popravijo krivice, povzročene Avstriji, Češkoslovaški in Poljski. Do takega miru ne more priti razen v primeru, če se dobe jamstva političnega in gospodarskega značaja, ki bodo za bodočnost zagotovila spoštovanje svobode vseh narodov. Človeštvo ne bo rešeno nemirov in strahu, če ne bo sigurno dejstva, da se sila ne bo več uporabljala. Rešitev, ki bi pomenila zmago krivice, ne bi pripeljala do želenega miru, zlasti pa ne do stalnega miru, za katerim stremita Vaši Veličanstvi. Sedaj se mora izjaviti Nemčija in ne Francija za tak mir ali pa proti njemu, kajti tako čutijo vse države, ki se boje za svojo varnost in neodvisnost.

Nemški odgovor

Nemški poslanik je dopoldne v zunanjem ministrstvu sporočil, da bo nemška vlada skrbno proučila ponudeno posredovanje, kakor sta ga ji brzojavno sporočila nizozemska kraljica in belgijski kralj. Istočasno je formalno potrdil, da je nemška vlada brzojavko obeh suverenov prejela.

Enaka odgovora iz Francije in Velike Britanije sta po vesteh iz Bruslja istočasno prispela tudi na belgijski dvor. Tudi nemški poslanik v Bruslju je sporočil belgijskemu zunanjemu ministru Spaaku odgovor nemške vlade v enakem smislu.

Poljska vlada obveščena o odgovorih

Pariz, 12. nov. AA. (Havas) O današnjih odgovorih kralja Jurija in predsednika Lebruna na poslanico belgijskega kralja in nizozemske kraljice, poudarjajo v dobro poučenih krogih, da sta različna po obliki, toda identična po svojem bistvu ter izpolnjujeta drug drugega. **Pristavljajo, da je bila poljska vlada obveščena o teh odgovorih.**

Angleži o položaju

London, 12. nov. br »Sunday Times« razpravljajo v svojem današnjem uvodniku o položaju, ki je v zadnjih dneh nastal v odnosu med Nemčijo ter Nizozemsko in Belgijo. List ugotavlja, da je včeraj napetost znatno popustila, mnenja pa je, da nevarnost za obe zapadni nevtralni državi še vedno ni odstranjena. Belgija in Nizozemska si na vse načine prizadevata, da bi ostali res strogo nevtralni. Svoje ceste in mostove sta podminirali. Nizozemska vlada je pripravila vse, da bi preplavila svoje ozemlje, čim bi ga vzhodna soseda napadla. Obe državi sta mobilizirani, čeprav splošna mobilizacija formalno ni bila niti v Belgiji, niti v Nizozemski proglašena, vendar pa ni niti ena niti druga ukrenila ničesar, kar bi moglo v Londonu, Parizu ali v Berlinu zbuditi le najmanjši sum, da ti obrambni ukrepi niso v skladu z nevtralnostjo. Če bi se kljub temu Nemčija izpozabila in prekršila nevtralnost obeh držav, bi bila reakcija po vsem svetu taka, kakor si je Nemci nikoli ne bi želeli.

Tudi »Sunday Temps« izraža slično mnenje, ko pravi, da bi bil učinek nemškega napada na Nizozemsko ta, da bi se zbudila najgloblja človeška zavest vsega sveta in bi se vsi narodi uprli nemški invaziji. Celo Nizozemci v Južni Afriki, ki jih vodi general Hertzog, bi morali do dobra spoznati in priznati, da se Anglija ne bori proti nemškemu narodu, nego za stvar, ki spada tudi med njihove ideale.

»Observer« vprašuje, ali bosta Velika Britanija in Francija čakali, da bosta Belgija in Nizozemska okupirani. Nasprotno, angleškim letalom bi v primeru nemškega napada na obe zapadni nevtralni državi, ne bilo treba vsakokrat delati ovinke po 250 km okrog njiju, da bi prodrli do Porurja. Razen tega bi lahko Velika Britanija zožila svojo blokado okrog Rotterdama, kakor je v poslednji vojni, ko se je pokazalo, da je Nemčija baš preko te luke uvažala 60 odstotkov vsega blaga, ki ga je tedaj sploh še mogla dobiti iz dežel na drugi strani morja.

Amsterdamski »De Maasbode« priznava v svojem današnjem uvodniku napetost, ki je nastala v severozapadni Evropi, izraža pa mnenje, da bi bila sleherna invazija v Nizozemsko najhujša politična in vojaška pogreška, ki bi jo bil mogel napraviti kak narod. Nemčija se ne more pritoževati nad nevtralnimi državami, da so se morale postaviti na stran zaveznikov.

★

Nemško svarilo

Berlin, 12. nov. br. **Nemška vlada do nocoj še ni zavzela svojega stališča glede na angleški in francoski odgovor na mirovni poziv iz Haaga, uradni krogi pa zatrjujejo, da bo kancelar Hitler v kratkem dokončno odgovoril na brzojavki belgijskega kralja in nizozemske kraljice.**

Tem večjo pozornost je zbudila objava agencije DNB, ki pravi, da smatrajo nemški uradni krogi, da sta Belgija in Nizozemska z nekaterimi vojaškimi ukrepi, ki sta jih podvzeli te dni, pokazali, da sta zapleteni v zadeve sovražnikov. Nemška vlada je ponovno izjavila in se zavezala, da bo spoštovala nevtralnost obeh držav, dokler ju bosta tudi oni striktno vzdrževali. Namestu, da bi se v trenutni nervoznosti prehitevali z nesmiselnimi ukrepi, bi vladi Belgije in Nizozemske bolje storili, če bi mirno upoštevali zgolj svoje lastne interese.

Nizozemska je pripravljena na vse

Čeprav je nastopilo delno pomirjenje, se vendar nadaljujejo po vsej državi obrambni ukrepi za primer nemškega napada

London, 12. nov. s. Položaj na Nizozemskem je po zadnjih poročilih danes popolnoma normalen. Včeraj je bil delno ukinjen zasebni telefonski promet zaradi premeščenja vojaštva. V Amsterdamu je bila luka snoči zatemnjena, jutri pa bo imel Amsterdam svojo prvo zatemnitev.

V ostalem poudarjajo nizozemski listi, da ni v položaju nobene resnične napetosti ter navajajo tudi izjave odgovornih nemških državnikov, ki v poročilih iz Berlina ugotavljajo, da so nemške čete ob nizozemski meji samo na manevrih.

Poslanica predsednika nizozemske vlade

Amsterdam, 12. nov. AA. (Havas). Telefonske zveze, ki so bile pretrgane z nekaterimi pokrajinami, so bile danes zopet uvedene, amsterdamsko pristanišče pa bo ostalo še naprej zaprto. Predsednik nizozemske vlade bo jutri objavil poslanico nizozemskemu narodu, v kateri bo razložil mednarodni položaj in posebej še položaj Nizozemske.

Popustitev napetosti

London, 12. nov. AA (Havas). Po vesteh iz Nizozemske poudarjajo vsi nizozemski listi, da je napetost popustila. Kljub temu bo Nizozemska ostala pripravljena za vsak primer. Listi poudarjajo, da prevladuje prepričanje, da Nizozemska ne bo napadena.

Nizozemski zunanji minister v Bruslju

Bruselj, 12. nov. br. **V pretekli noči je nenadoma prispel v Bruselj nizozemski zunanji minister van Kleffens. Že ponoči se je sestal z belgijskim zunanjim ministrom Spaakom. O sestanku ni bil izdan nikak komunike. Sestanek je v političnih krogih obeh sosednjih držav zbudil znatno pozornost in zatrjujejo splošno, da sta razpravljala o nadaljnjem tesnem sodelovanju za ohranitev nevtralnosti obeh držav.**

Samo najvažnejši predeli poplavljeni

Amsterdam, 12 nov. AA. (Reuter). Danes se je zvedelo, da je bilo poplavljenih samo nekaj važnih obrambnih postojank na Nizozemskem. Dva glavna jezova še nista odprta, niti se ukaz za izselitev prebivalstva iz obmejnih pokrajin ne tiče vseh.

Mnenje nizozemskega tiska

Haag, 12. nov. z Tudi danes je vladalo v vseh političnih krogih prepričanje, da je prvi vrhunec krize v odnošajih Nizozemske in Belgije nasproti Nemčiji prekoračen. Ta občutek je pripravil tudi nizozemski tisk do tega, da je opustil svojo rezerviranost in je danes objavil kar celo vrsto inozemskih vesti o položaju, o katerem pa so bili Nizozemci itak že poučeni iz tujih radijskih postaj. Listi so si davi razlagali nemško tiskovno kampanjo proti obema zapadnima nevtralnima državama, nemške polete preko nizozemskega in belgijskega področja ter koncentracijo nemške vojske na nizozemskih in belgijskih mejah zgolj kot činitelje, ki naj bi podprli in ojačili nemški pritisk za pridobitev obeh nevtralnih držav v borbi proti angleški blokadi. Ne glede na to so listi utemeljevali nizozemske in belgijske vojaške ukrepe kot znamenje povsem razumljive čuječnosti odgovornih krogov obeh držav, ki sama na sebi pač ni v nasprotju z nujno nevtralnostjo. Z zadoščenjem so tudi opozorili na snočnje objave nemškega tiska, ki ponovno zatrjujejo, da nemški uradni krogi nimajo namena na kakršenkoli način kršiti nevtralnost Belgije in Nizozemske.

Nevarnost še ni minila

Bruselj, 12. nov. z. Slej ko prej je Nizozemska nevralgična točka Evrope. Morda so hoteli Nemci koncentrirati le pozornost zaveznikov na nizozemske meje, da bi na drugi strani pričeli svojo že ponovno napovedano ofenzivo na francoski fronti. V tem smislu prihajajo danes iz Londona in Pariza alarmantne vesti, ne glede na te kombinacije pa so tukajšnji politični krogi povsem na jasnem, da nevarnost za obe zapadni nevtralni državi še vedno ni minila. Z zadovoljstvom ugotavljajo, da so nemški uradni krogi še snoči izjavili, da bodo respektirali nizozemsko nevtralnost, vendar pa ta izjava še ni odpravila slehernega sumničenja. Sicer ni bila objavljena nobena belgijska uradna obveznost o pomoči Nizozemski za primer, če bi bila napadena, toda tukajšnji krogi so prepričani, da Belgija v lastnem interesu v takem primeru ne bo mirovala. Belgija sicer še ni proklamirala, da ne bo ostala nevtralna, če bi kdo napadel Nizozemsko, jasno pa je vsakomur, da bi si z vztrajanjem pri nevtralnosti le sama sebi izkopala grob.

Posledice belgijske solidarnosti z Nizozemsko

London, 12. nov. z. V tukajšnjih političnih krogih je davi na osnovi včerajšnjih dogodkov zavladalo prepričanje, da je situacija v pogledu nizozemsko-belgijskih in nemških odnošajev rešena. **Belgija je z nekaterimi važnimi vojaškimi in političnimi ukrepi pokazala Nemčiji, da je solidarna z Nizozemsko in da jo bo bržkone branila, če bi bila napadena. Zaradi tega, računajo s tem, da je nemška ofenziva v smeri od severovzhoda proti jugozapadu preko Nizozemske in Belgije odgodena, da je odgodena zasnovana nemška letalska ofenziva proti Angliji in odgoden tudi vdor v zaledje Maginotove črte.**

Nekateri politični krogi izražajo celo mnenje, da je bil nemški pritisk na Nizozemsko in Belgijo v celoti le preračunan manever, ki naj bi Rusiji omogočil v senci zapadnoevropskih dogodkov prisiliti Finsko s kapitulacijo.

Optimizem v Franciji

Pariz, 12. nov. AA. (Havas) Večina francoskih listov poudarja prepričanje, da ne bo prišlo do napada na nizozemsko ozemlje. Listi prinašajo obširna poročila o varnostnih ukrepih, ki sta jih podvzeli Nizozemska in Švica.

Francoska sodba o strateškem položaju

Pariz, 12. nov. z. Današnji »Temps« je objavil zanimivo razmotrivanje o strateških vprašanjih v zvezi z nemškim pritiskom na Nizozemsko. Nemčija ima pri vsej stvari zgolj namen, čim bolj približati se Veliki Britaniji. S tega vidika bi bil njen eventualni vdor v Nizozemsko usmerjen na severu okrog Zuiderskega jezera proti Haarlemu, na jugu pa proti Bergenu ob Zoomu ob vzhodni Šeldi. V tem primeru bi morali Nemci izvršiti pohod v dolžini 150 do 200 km. Če bi Belgija v smislu vesti o svoji solidarnosti z Nizozemsko res posegla vmes, bi mogla njena vojska z naglim sunkom vzdolž reke Moze proti severu nemške vpadne čete odrezati od zaledja in nemški načrti bi se na lepem izjalovili. Ker pa bi bilo vsako nemško oporišče, ki bi bilo še bolj pomaknjeno na sever Nizozemske, v borbi proti Angliji brez pomena, bi Nemčiji res ne kazalo drugega, kakor nujno započeti ofenzivo istočasno tudi proti Belgiji, da bi se izognila omenjeni nevarnosti. Zato je belgijsko-nizozemska solidarnost z vojaškega vidika tudi povsem razumljiva.

Kdo je atentator v monakovski pivnici

Osumljen je delavec, ki je izvrševal popravila v meščanski pivnici

London, 12. nov. s. Po podatkih nemške tajne policije pada sum za monakovski atentat na nekega delavca, ki je bil ponovno zaposlen s popravili v meščanski pivnici. Baje je to 30 do 35 let stari mošlat, ki je nosil rumenkasto umazano obleko ter na glavi čepico Prve priprave za atentat so bile izvršene baje že v avgustu.

Doslej je bilo zaradi atentata izvršenih v Nemčiji že okoli 100 aretacij, vendar je o tem prepovedana objava vsakršnih podatkov.

Berlin, 12. nov. br. Propagandni minister dr. Göbbels je imel danes na zborovanju delavcev tovarne orožja v Berlinu govor, v katerem se je zelo ostro izrazil o intelektualnih krivcih monakovskega atentata. Z vso odločnostjo je zvračal odgovornost na Anglijo in menil, da bi bila Anglija dosegla enega izmed svojih glavnih vojnih ciljev zelo poceni, če bi se atentat v Monakovem posrečil, dosegla pa je baš nasproten učinek. Ves nemški narod se je kakor en mož postavil ob stran svojega voditelja. Nemčija je močna tudi na gospodarskem področju in gospodarska blokada proti njej ne bo uspela. Ni daleč dan, ko se bo položaj izpremenil in bo Anglija docela blokirana od svojega nasprotnika.

Obletnica madžarske okupacije južne Slovaške

Budimpešta, 12. nov. br. V Madžarski so danes z velikimi svečanostmi proslavili prvo obletnico priključitve nekaterih predelov južne Slovaške k Madžarski. Kakor znano, so bili prisojeni Madžarski lani na znani dunajski konferenci, ko sta grof Ciano in Ribbentrop posredovala v sporu med Češkoslovaško in Madžarsko. Madžarski so tedaj prisodili pred vsem tako zvani žitni otok med Bratislavo in Komarnom in še nekatere druge rodovitne predele južne slovaške ravnine. Tedaj je prišlo pod madžarsko oblast nekaj nad 300.000 Slovakov.

Rusija vztraja pri svojih zahtevah

Glasilo ruske vojne mornarice o potrebi zavarovanja Leningrada

London, 12 nov. s. Glasilo mornarice »Krasnij flot« formulira ruske zahteve napram Finski takole:

1. **Dovolitev mornariškega oporišča na polotoku Hangö, ki bi varoval vhod v Finski zaliv.**

2. **Dovolitev utrditve finske obale v vzhodnem delu Finskega zaliva, da se zaščiti dohod v rusko vojno luko Kronstat.**

3. **Utrditev štirih finskih otokov v Finskem zalivu.**

4. **Revizija meje v severnem delu rusko-finske meje. Ta naj obsega odstop dveh finskih polotokov ob norveški obali, ki bi lahko ogražali dohod do Murmanska, edine ruske luke, ki pozimi ne zamrzne.**

List pripominja dalje, da je po sedanjem položaju Leningrad, ki ima približno toliko prebivalstva kakor vsa Finska, ogrožen tako na kopnem in na morju kakor tudi v zraku. Zato se mora Leningrad za vsako ceno zavarovati.

Stalin odklanja finske protipredloge

Stockholm, 12. nov. AA. (Reuter) Iz Helsinkov javljajo, da je izginil vsak optimizem nad uspehom rusko-finskih pogajanj, kar potrjujejo tudi vesti iz Moskve. Pravijo, da je Stalin izjavil, da ne more sprejeti finskih protipredlogov v njihovi sedanji obliki in da se ne more odreči zahtevam po pomorskih oporiščih na področju Finske. Ruski zastopniki so izjavili, da bodo predložili nove zahteve, ki bodo formulirane bržkone še jutri v posebni spomenici. Obenem so svetovali finskemu delegatu Paasikiviju, naj se nato vrne v Helsinke in se posvetuje s svojo vlado.

Finska delegacija bo odpoklicana?

London, 12. nov. s. Finski zunanji minister Erkko je izjavil nocoj zastopnikom tiska, da bodo morali odpoklicati finsko delegacijo v Moskvi, če se kaj nepričakovanega ne zgodi. To sicer ne bi pomenilo prekinitve pogajanj, pač pa odgoditev za nedoločen čas. Rusija sicer pri pogajanjih ni odklonila finskih predlogov, pač pa je dala razumeti, da je pričakovala več, nego so Finci ponudili. Finska je bila vedno pripravljena na koncesije, ki se tičejo zagotovitve varnosti Rusije, ni pa mogla popustiti v onih točkah, ki bi ogražale finsko nevtralnost in neodvisnost.

Finski odgovor na ruske očitke

Helsinki, 12. nov. s. V zvezi z obdolžitvijo ruske agencije Tass, da zavzema Finska napram Rusiji v pogajanjih nespravljivo stališče je izjavil snoči zunanji minister Erkko, da ne ve, na kakšni osnovi je prišlo do te obdolžitve. Finska je v pogajanjih z Rusijo sprejela že dve tretjini ruskih zahtev, odklonila pa je one, ki niso v skladu s finsko nevtralnostjo in neodvisnostjo.

Helsinki, 12. nov. AA. (Reuter). Kot odgovor na poročilo agencije Tass je objavilo finsko zunanje ministrstvo danes naslednji komunike:

Sovjetska vlada je predlagala, naj bi se začela pogajanja, in je predložila predloge finski vladi, ki so bili delno nevarni za neodvisnost in nevtralnost Finske. Finska vlada je pristala na široke koncesije glede vprašanj, ki se tičejo ruske varnosti, zlasti pa na koncesije v zvezi z Leningradom, toda zaradi sovjetskih zahtev je bila prisiljena podvzeti previdnostne in varnostne ukrepe.

Finci za svojo obrambo

Helsinki, 12. nov. z. Sovjeti so se očividno odločili, da bodo izrabili trenutek nove napetosti v zapadni Evropi za svoje načrte proti Finski. Pogledi vsega sveta so koncentrirani na nizozemsko in belgijsko mejo in zanimanje za finsko usodo se je umaknilo nekoliko v ozadje. Le tako si je mogoče razlagati najnovejši sunek agencije Tas proti Fincem, ki je hkrati otvoril ogorčeno kampanjo ruskega tiska proti Finski, češ da se upira najboljšim ruskim namenom in realizaciji ruskih življenjskih interesov. Rezultat je bil ta, da sta danes Rusija in Finska mnogo bolj oddaljeni od sporazuma, kakor sta bili ob pričetku pogajanj.

Včeraj in danes dopoldne med rusko vlado in finsko delegacijo ni bilo nobenih stikov, z edino izjemo, da je finska delegacija poslala komisariatu za zunanje zadeve pismeno obvestilo, da bo finska delegacija lahko nadaljevala pogajanja šele, ko bo prejela nova navodila iz Helsinkov.

Medtem prihajata požrtvovalnost in samozavest finskega naroda zmerom bolj do izraza. Samo do včeraj so nabrali 64 milijonov finskih mark v gotovini kot prostovoljne prispevke za finsko vojsko. Poleg tega so Finci darovali za svoje oborožene sile za kakšnih 100 milijonov finskih mark raznovrstnega blaga. Tudi v ostalih skandinavskih državah so pričeli zbirati prostovoljne prispevke za Finsko. Silno je ojačila finsko moralo okoliščina, da je bila Nobelova literarna nagrada tokrat dodeljena znanemu finskemu pesniku Silanu Pearu, znanemu zagovorniku nordijskih človeških idealov.

Churchill po desetih tednih vojne

Angleški mornariški minister o resnosti položaja Belgije in Nizozemske

London, 12. nov. s. Nocoj je govoril po radiu angleški mornariški minister Winston Churchill. Podal je pregled dosedanjega poteka vojne v prvih desetih tednih. Prav je, da pove, kako ugodno se je vojna doslej razvijala za Anglijo in Francijo. Anglija je bila kljub vsem mirovnim poskusom prisiljena iti v vojno, v kateri bo vztrajala, dokler ne bo imel nasprotnik dovolj. Sicer se ni vedno strinjal s Chamberlainom, čeprav sta bila vedno osebna prijatelja, sedaj pa lahko pove, da se bo Chamberlain boril, dokler ne bo dosežen pravi mir. Eno je gotovo, ali bosta Anglija in Francija poraženi ali pa bo uničen hitlerizem v Nemčiji. Druge možnosti ni. Če bi besede nemške propagande mogle ubijati, bi bila Anglija že mrtva, mi pa v vojni ne grozimo. Če bi bila potrebna kakšna ofenzivna akcija, ne bi o tem govorili, temveč bi nastopili z dejanji. Anglija je sedaj mnogo močnejša, nego pred desetimi tedni, ko je stopila v vojno. Mornarica je močnejša, obramba proti podmornicam trikrat močnejša, letalstvo se je ojačilo, armada je mnogo bolje izvežbana, protiletalski ukrepi so izpopolnjeni. Nemške trgovinske ladje so se morale zateči v nevtralne luke, nasprotno pa je vsak dan 2500 angleških trgovinskih ladij na morju zavarovanih od vojne mornarice. Angleški piloti in letalski stroji so se izkazali premočne nad sovražnikom. Za Anglijo dela čas. Če preživimo zimo brez večjih dogodkov, bo prva faza vojne za Anglijo dobljena. Spomladi bo angleška vojska še mnogo močnejša in bolje organizirana. Nemčija se nahaja v kleščah gospodarske vojne. Diplomatski položaj je za Anglijo ugoden. Italija in Japonska sta se izrazili za mir in sta se odvrnili od pakta proti kominterni. Kaj bo rekla zgodovina o najnovejših dogodkih v zvezi z Rusijo, še ni popolnoma jasno, eno pa je jasno, da je Nemčija sedaj odrezana od vzhodne Evrope. Nemčija gleda sedaj z lačnimi očmi na male države na zapadu, da bi jih uničila, kakor je Avstrijo, Češkoslovaško in Poljsko. Sedaj sta, kakor vse kaže, ogroženi Nizozemska in Belgija. Nemčija ni po izkušnjah nad Firth of Forthom več poizkusila letalske napade na Anglijo, niti ni poizkusila napada na železno obrambo Maginotove linije, temveč se obrača proti Nizozemski in Belgiji. Obema tema državama je dala nedavno svoje garancije. Toda položaj je težak. Nočem prerokovati, če bo Nemčija posegla po najtežjem zločinu, toda lahko rečem, da sta tako usoda Holandske in Belgije, kakor tudi Poljske, Češkoslovaške in Avstrije odvisni od usode Anglije in Francije. Če bosta ti dve podjarmljeni, bodo vse izgubljene. Če pa Anglija in Francija ne bosta uničeni, bodo vse rešene in bodo imele možnost življenja in svobode. Resen je trenutek, v katerem govorim. Kot poveljnik angleške mornarice pred 35 leti nikakor nisem pretirano optimističen. Slabo vreme nas še čaka, če pa so 1918 Zedinjene države, Anglija in Francija prisilile trdno zgradbo Nemčije, da je prosila za premirje, bo to še lažje s sedanjo Nemčijo. Skoro ves svet je v duhu na strani Anglije in Francije, ki delata pot za široko solidarnost vsega človeštva.

Na fronti le manjši boji

Obletnica premirja po svetovni vojni ni prinesla pričakovane nemške ofenzive

Pariz, 12 nov AA. (Havas) Obletnica premirja je v nasprotju s pričakovanji in napovedi potekla popolnoma mirno na vsem bojišču. Pričakovali so, da bodo Nemci za to obletnico premirja začeli ofenzivo bodisi proti Alzaciji in Loreni ali pa na drugih točkah, tem bolj, ker so ob Renu in v Porurju ugotovili veliko ojačenje nemških čet toda samo na dveh točkah, nekaj kilometrov zapadno od reke Saare, na obeh krilih potenskega bojišča je prišlo do manjših akcij, katerih središče je bilo med Forbachom in Saarbrücknom, kjer so nemške patrole izvršile manjše akcije. Včeraj zjutraj pa so bili zelo delovni letalski oddelki, vendar pa je tudi to delovanje popoldne prenehalo, ker je bilo vreme slabo.

Francoski vojni poročili

Pariz, 12 nov br. Vrhovno poveljstvo francoske vojske je objavilo 139. vojno poročilo.

V pretekli noči so izvršili oddelki nemške pehote manjše napade razna[illegible] koh zapadne fronte.

Pariz, 12. novembra. br. Nocoj je vrhovno poveljstvo francoske vojske objavilo naslednje 140. vojno poročilo:

V teku dneva je bilo na fronti odbitih več lokalnih napadov sovražnika.

Nemško poročilo

Berlin, 12. nov. AA. Vrhovno poveljstvo objavlja, da so francoske čete zadnje dni skušale jugozapadno od Pirmasensa osvojiti nekatere nemške prednje postojanke. Vsi ti poskusi so bili odbiti, čeprav je na francoski strani delovalo težko topništvo in letalstvo. Postojanke, proti katerim so bili naperjeni napadi, so ostale v nemški posesti, pač pa je bilo ujetih več Francozov.

Britanski dominionski ministri na fronti

Pariz, 12. nov. br. Dominionski ministri in njihovo spremstvo, ki se pod vodstvom angleškega ministra za dominione Anthonyja Edena mude že tri dni v Franciji, so bili danes v angleškem odseku zapadne fronte. Obiskali so tudi vrhovnega poveljnika angleške ekspedicijske vojske generala Gortha, ki jih je povabil tudi za kosilo in skupno s svojimi oficirji podrobno informiral o vojaškem položaju na fronti. Velik vtis so nanj napravila poročila dominionskih ministrov in še posebej kanadskega ministra o velikih prizadevanjih dominionov in kolonij britskega imperija, da bi ojačili vojaško silo Velike Britanije v borbi proti Nemčiji. Z izrednim zadovoljstvom je ugotovil, da je Kanada postala največji imperialni arzenal in hkratu ogromno letalsko oporišče imperialnih vojnih sil. Po kosilu so se dominionski ministri podali neposredno za fronto ter obiskali posamezne oddelke angleškega vojaštva na njihovih prednjih in rezervnih postojankah.

Francoske granate na belgijskem ozemlju

Dunquerque, 12. nov br. Ko se je včeraj popoldne pojavilo nad Dunquerquom nemško izvidniško letalo, so ga takoj pričele protiletalske baterije okrog mesta obstreljevati. Danes se je zvedelo, da so štiri granate iz teh topov padle čez mejo na belgijsko stran. Ena granata je padla v sredo neke obmejne vasi druga pa je v isti vasi predrla streho neke hiše ter dve nadstropji in padla v klet. Dve drugi sta padli na vrtove. Nobena izmed štirih granat ni eksplodirala. Francoske oblasti so takoj izjavile, da bo francoska vlada poravnala škodo, ki je bila na ta način povzročena.

Volitve v senat

Beograd, 12. novembra. p. Danes so bile po vseh banovinskih prestolnicah volitve v senat. Povsod je bila vložena le vladna lista, katere kandidati so bili torej že v naprej izvoljeni. Zato za volitve in njihov izid ni opažati zanimanja v javnosti. Volitve so povsod potekle v popolnem redu in brez vsakega incidenta.

Volitve na zagrebški univerzi

Zagreb, 12. nov. o. Danes so bile volitve odborov strokovnih klubov na juridični, poljedelski in šumarski fakulteti zagrebške univerze. Za volitve je bilo veliko zanimanje. Na pravni fakulteti sta bili postavljeni dve kandidatni listi. Lista hrvatskih nacionalistov (frankovcev) je dobila 217 glasov, lista vseučiliške organizacije HSS pa 172 glasov. Na poljedelski fakulteti so bile tri liste. Frankovska lista je dobila 108, lista HSS 85 glasov, lista levičarjev pa 55. Na šumarski fakulteti sta bili postavljeni dve listi, lista HSS in frankovska. Zmagala je lista HSS.

Za izpopolnitev angleškega letalstva

London, 12. nov. AA. (Havas). »Observer« prinaša članek Garvina, ki ponovno zahteva, naj Anglija podvzame vse, da bi zlasti v letalstvu zagotovila premoč zaveznikov in prispevala s tem k hitrejši zmagi. Garvin smatra, da mora Velika Britanija izpolniti te tri glavne pogoje, da dobi vojno: nadmoč v zraku, ohranitev premoči na morju, in stalno pospeševanje in ojačevanje motoriziranih enot. Garvin pristavlja, da bodo letalski napadi nemških letal na Anglijo možni, dokler bo Nemčija v zraku v premoči.

Nogometna tekma Nemčija : Češka

Berlin, 12. nov. AA. Nogometna tekma med reprezentancama češkomoravskega protektorata in Nemčije se je končala s rezultatom 4:4 (3:0). Tekma je bila odigrana v Vratislavi.

Ob grobu kmečkega dobrotnika

Muljava, 12. novembra

Muljava, ki je znana kot rojstna vas pisatelja Josipa Jurčiča, je te dni izgubila uglednega gospodarja Jurčičevega sorodnika Cirila Hočevarja. Ves okoliš je moža spoštoval in cenil. Pokojnik je bil pa tudi vzgled dobričine in ustrežljivega soseda. Svoje čase se je pri vojakih izučil v živinozdravstvu. Svoje znanje je uporabljal v našo korist. Kadarkoli in kjerkoli so potrebovali njegove strokovnjaške pomoči, je bil Hočevar pripravljen pomagati. Tudi sredi noči je odhajal z doma, če je bilo treba priskočiti na pomoč.

Prav to je Cirila Hočevarja tudi spravilo na drugi svet. Nedavno se je vrnil od vojakov nekoliko bolan. Moral je v posteljo. Čeprav bolan, je bil še vedno na razpolago našemu kmetu. Usodno noč je potrkal na okno neki okoličan in dejal, da ga je zadela zaradi obolenja krave velika nesreča. Ciril Hočevar je bil takoj pripravljen, da pojde v mrzli noči na pomoč obolelemu živinčetu. Domači so ga svarili, naj ne zapušča bolan bolniške postelje. Hočevarja pa je premotil prijateljev žalostni obraz. Vstal je, se napravil in odšel. Med potjo se je še bolj prehladil, moral je nazaj v posteljo. Bolezen se je poslabšala, pritisnila je pljučnica in blagi mož je postal žrtev svoje ustrežljivosti.

Vse je pomilovalo vrlega moža in njegovo hudo udarjeno družino. Ciril Hočevar je zapustil 11 nespreskrbljenih otrok, ki bridko plakajo za dobrim očetom.

Med ljudstvom pa je nastalo silno zgražanje, ker so se našli ljudje, ki so hoteli spomin blagega moža umazati ob poslednjem slovesu. Raznesle so se govorice, da mu ne bodo zvonili zadnje ure pri domači cerkvici. Ljudje, ki so prispevali svoj čas za zvonove, so se začeli razburjati in jim je uspelo, da so domači zvonovi le zvonili za zadnjo uro vrlemu poštenjaku, ki je svoj čas tudi sam podpri nabiralno akcijo za zvonove, zdaj pa je kazalo, da ne bodo zazvonili svojemu dobrotniku, ko se je poslavljal od svoje drage doline in ki se je vedno trudil za njen napredek in za gospodarsko korist. Podpiral je tudi vse, o čemer je menil da služi napredku našega kraja. Svoj čas je pomagal pri prevozu zvonov, za župnišče in za mežnarijo pa je pripeljal kakih 50 voz peska.

Složni nastop večine prebivalstva je dokazal, kako so Cirila Hočevarja cenili in spoštovali. Enako je tudi pogreb pokazal, kako priljubljen je bil rajnki. Bodi vrlemu možu ohranjen časten spomin, hudo prizadeti družini pa naše iskreno sočutje.

Poročila naše II. izdaje:

Pred italijansko-grško pogodbo o nenapadanju

Turčija je pristala na končno zbližanje Italije in Grčijo

Atene, 12. nov. p. Obnova prijateljskih odnošajev med Italijo in Grčijo napreduje zelo naglo. Prvi korak za italijansko-grško zbližanje je bil umik grških in italijanskih čet z južne albanske meje. Pred dobrim tednom dni mu je sledila izmenjava znanih not obeh vlad, ki je zbudila tudi izven balkanskega področja pozornost. Za trenutek je kazalo, da bo turški pakt s Francijo in Veliko Britanijo ustavil ta razvoj, toda v duhu teh not je šel svojo pot in danes se je razširila v političnih krogih vest, da sta Italija in Grčija tik pred sklenitvijo italijansko-grškega pakta o nenapadanju in prijateljstvu.

Grška vlada je poslala v Rim novo noto, ki tudi naglaša, da Turčija nima ničesar proti temu, če se italijansko-grško razmerje razvija v prijateljskem duhu. Tako je padla zadnja ovira za končni italijansko-grško sporazum, ki bo morda sklenjen že v bližnjih dneh. Pod pritiskom razvoja mednarodnih razmer je zbližanje Italije in Grčije povsem naravno. Vsekakor bo bistveno pripomoglo k nadaljnjemu ojačenju balkanske nevtralnosti, ki bo odslej imel opravka le še z oviro, ki obstoja v najnovejši balkanski zgodovini že celih 20 let. To je odnos med Bolgarijo in Rumunijo na eni ter Grčijo na drugi strani. Glede na realno italijansko politiko, ki skuša rešiti balkanske spore z vidika splošne nevarnosti, za kakršno smatra najnovejšo rusko ekspanzivnost proti evropskemu jugovzhodu, se more upati, da bo Italija tudi tu rešila problem v skladu s poslednjo izjavo jugoslovenskega zun. ministra dr. Cincar-Markovića po geslu: Balkan Balkancem.

Rimski tisk napoveduje pogajanja s Turčijo

Rim, 12. nov. p. Italijanski tisk ugotavlja, da se je razvoj italijansko-turških odnošajev v poslednjih dneh usmeril povsem v duhu italijanskih koncepcij. Listi priznavajo, da je bilo stališče turške vlade glede na turško-grško zavezništvo soodločilno pri zboljšanju italijansko-grških odnošajih, in ugotavljajo, da turško-francosko-angleški pakt vsekakor ni naperjen proti Italiji. Listi celo napovedujejo, da se bodo že te dni pričela pogajanja med Italijo in Turčijo za ureditev političnih odnosov med obema državama.

12.000 ljudi na tomboli v Kranju

Glavno tombolo, avto, je sreča naklonila delavcu Francu Kalanu

Kranj, 12. novembra

Samo dve tablici bosta zadeli avtomobil, a več, ko dvanajsttisoč pogledov pošilja proti odru prošnjo:

»Bidovc, imej srečno roko, naj bo enkrat tudi zame nekaj!«

Bidovc, gasilski veteran, se dobrodušno ozira po teh dvanajsttisočih, zgnetenih na trgu in po ulicah. Po teh nedeljskih klobukih in rutah, ki niso več novi in pričajo, da je tombola kranjskih gasilcev tombola malih ljudi.

Dolgo vrsto let že vrtijo Bidovčeve roke ročico skrinje s številkami. Vsa ta leta je on tisti, v katerega roke polaga sreča, ta hudomušna, svojeglavna sreča svoje darove in mu naroča: »Bidovc, danes bova osrečila modistko. Čisto navadno modistko, ki živi svoje skromno življenje tam na robu mesta. Osrečila bova mizarskega pomočnika Eržena Jakoba — kar drživa se stare tradicije in nakloniva glavni dobitek nekomu, ki ga je res potreben — delavca Kalana...

Bidovc se dobrodušno smehlja in prav tako težko čaka, kdaj bo prvič zavrtel ročaj avtomata s številkami, kakor teh dvanajsttisoč okoli odra. A komisija (predsednik čete g. Rici Mayer in inž. Gross Ožbalt) mora še nekaj urediti.

Nekaj minut čez štirinajsto je. Sonce sije na hiše in na ljudi, ki napeto čakajo. Bidovčeva roka je že na ročaju avtomata. Jasno in glasno je zadonel preko trga prvi »Tra-ra«.

Ročaj se je dvakrat obrnil. Napet molk. Iz avtomata je zdrknila prva kroglica s številko. Bidovc se smehlja:

»Štiri je!«

»Štiri je!« ponavlja komisija.

»Halo, halo! Številka štiri!« raznašajo megafoni po trgu. Dvanajsttisoč glav se je sunkoma sklonilo. In kar slišati je, kako si je množica oddahnila. Z velikim upanjnem črtajo svičniki prvo številko. Potem mine nekaj dolgih trenutkov — roke delajo nervozne zgibe.

»Halooo... ne igra se na ambe, pač pa na tri v eni vrsti...« se razlega preko trga.

Kdo bo prvi?

»Številka dva in šestdeset!« Izklicujejo megafoni. In že se nekje oglaša radosten vzklik: »Jest... jest mami!«

Prvi srečniki si utirajo pot proti odru. Naglo, drug preko drugega se prerivajo, potem se postavljajo v vrsto in mole svoje karte komisiji v strahu, da se še v zadnjem trenotku ne bi izkazala kakšna napaka. Postarana mamica se blaženo nasmiha in si ogleduje številko dobitka.

»Nekaj sem pa le dobil!« vpije drugi in se postavlja v vrsto. Nekateri imajo blatne čevlje, slabo izlikane hlače in njihovi prsti, ki drže karte, so prsti ljudi, ki morajo težko delati.

Terne in kvaterne so kmalu končane. Razburjenje, ki se je med deljenjem dobitkov malce poleglo, ob činkvinih spet rase.

Ročaj atvomata se vrti, ljudje se smejejo dobitkom, ki jih srečniki prenašajo po trgu, potem spet prisluhnejo klicanju številk.

»Igra se na deset tombol! Halo, halooo!«

Šele zdaj se prične prava igra. Številke si naglo slede in kmalu je izžrebana tablica številka 992. Dobila je kolo, ki ga je poklonila tvrdka A. Gorec.

Minute se vlečejo počasi, ljudje postajajo tihi... Zdaj je treba osredotočiti vso pozornost na številke. Dvanajsttisoč... Verjetnost je majhna, vendar ne tako majhna, da bi ne mogel upati... in sleherni upa.

»Tombola!« Dva bleda, preplašena človeka sta prihitela na oder in pomolila svoji karti. Nekaj minut napetega čakanja, dokler ni komisija ugotovila, da karti nista v redu. Igra se nadaljuje. Smeh, ki ga je izzval dogodek, je kmalu utihnil.

Potem so pritekli resnični srečneži. Najprej majhen deček, potem drugi, tretji, neka ženska, moški... Nekateri so bledi, drugim lica gore, vsi nervozno kadijo, si manejo roke...

A sreča je že izbrala. Glavno tombolo — avtomobil »Kapiten« je naklonila delavcu, zaposlenem pri Jugobruni. Ime mu je Franc Kalan in na njegovo karto je igral njegov prijatelj Mavčič. Mavčič, ki je imel samo to srečo, da je na neki tomboli dobil copate...

Mali avto »Java« je naklonila sreča Janezu Pogačniku, delavcu. Doma je v Rovtah pri Podnartu. Motorno kolo »Fenomen« je dobi zidar Arhar Franc, doma v Hrušici pri Jesenicah, motorno kolo »Java« pa šivilja Knežičeva Tončka iz Primskovega v Kranju. Spalnico je dobil Debeljak Pavel, posestnik iz Podbrežja. Moško kolo in štedilnik je dobila brezposelna modistka iz Stražišča pri Kranju Nilka Grilova. Požgajeva Vida, trgovka v Kranju je dobila drugo moško kolo in vrečo moke. Novak Franc, tekstilni mojster iz Tržiča, je prejel damsko kolo in vrečo moke, Jakob Burgar, posestnik iz Podreča, otroško kolo in blago, Eržen Jakob, mizarski pomočnik iz Lesc, pa otroški avto, obleko in sod kisa.

Tako tudi letos sreča ni pozabila tistih, ki so ji, kakor se zdi, v Kranju najbolj pri srcu — malih ljudi, ki so je v resnici potrebni in bodo ti darovi pomenili v njihovem življenju res pravi dogodek.

Smrtna posledica fantovskega spopada

Nesrečni alkohol terja žrtve brez konca in kraja

Št. Vid pri Stični, 12 novembra

Letošnja obilna sadna letina in preobilica žganja imata že več smrtnih žrtev na vesti. Tudi v našem okolišu je prišlo zaradi preveč zaužite pijače do fantovskega spopada in ena izmed žrtev je za posledicami pretepa umrla. Gregoričevi in Fajdigovi so si sosedje v vasici Vrha pri Subračah na robu naše občine. Med obema hišama vlada prijateljstvo in si vedno pomagajo, kadar je kaj treba. Le Gregoričev France je bil bolj hude jeze.

Oni dan je vozil svinje v Leskovec. Že na vse zgodaj se je odpravil z doma. Fajdigovi fantje so mu še pomagali nakladati živali. Proti večeru se je France vračal domov in se ga po poti precej nabral. V vinjenem stanju je navalil s kolom nad Fajdigovo hišo in iskal domačega sina Toneta, češ da ima z njim nekaj obračunati in da ga bo ubil. Stari Fajdiga in dekleta, ki so bili tisti čas sami doma, so bili v skrbi za Toneta, ki ga k sreči ni bilo doma.

Gregoričevega so potolažili, pa le za čas. Odšel je domov, a se je še trikrat vrnil pred Fajdigovo hišo, tolkel z vago po vratih in klical maščevanje Tonetu. Zaskrbljeni stari Fajdiga je skrivaj pohitel z doma in je posvaril Toneta naj se ne vrne podnevi domov. Da bi res ne prišlo do kakih nerodnosti, se je Tone šele v temi vrnil.

Ko je bil Tone doma, sta njegovi sestri Ana in Marija zaklenili hišo. Pa je Gregoričev France spet prišel in grozil Tonetu, da ga bo pobil.

»To imam za zahvalo, ker sem mu zjutraj pomagal pri delu«, se je branil Tone. Ko je prišel Tone nekaj časa zatem na dvorišče, je planil sosedov France iz zasede nanj in ga vrgel na tla. Nastalo je vpitje in Fajdigovi so pritekli sinu na pomoč.

Kaj se je med tem zgodilo, je za enkrat še nepojasnjeno. V boj sta posegli, da pomagata bratu, tudi dve Gregoričevi dekleti Malči in Ana, ki sta podili Fajdigove v stran. Boj pa se je nadaljeval in naposled sta prenesli brata Franceta vsega okrvavljenega in onesveščenega domov.

»Jej, jej, Franceta so nam ubili«, sta vzdihovali obe sestri. Ranjeni fant se ni več zavedel. Gregoričevi so brž poslali po zdravnika, ki je odredil, da so poškodovanca takoj prepeljali v ljubljansko bolnišnico. Prepeljali so ga z avtom. Kakor so ugotovili, je dobil nesrečni fant hude poškodbe. Na glavi je imel štiri rane, po desni strani obraza je bil od udarcev ves črn in na levem ramenu je imel zdrobljeno kost. V spopadu so mu odbili tudi del uhlja. Na hrbtu je imel več vbodov z nožem. Tudi v roko je bil dvakrat zaboden. Ves potek dogodkov je doslej še nejasen in ga bo moralo pojasniti sodišče. Ranjenca ni bilo mogoče zaslišati, kako se je odigravalo obračunavanje v temi. Za dobljenimi poškodbami je Gregoričev France umrl.

Krvavi spopad je prijavljen sodišču. Kakor ve povedati sosedska, ni vladalo med Fajdigovimi in med Gregoričevimi nikoli sovraštvo. Vedno so si bili med seboj prijateljski. Nesrečnega dogodka je bil kriv le alkohol, ki ga je bil France preveč zaužil. Kakor pravijo vaščani, je bil Gregoričev res bolj nagle jeze. Pred leti je hotel celo razorožiti orožniško patruljo ki je prišla skozi vas po uradnih poslih.

Borza dela-borza praznih rok

Pet intervjuvov z ljudmi brez imena, ki so se na pragu zime znašli v Ljubljani, da poiščejo dela, a jim je prazna cesta ostala edini up

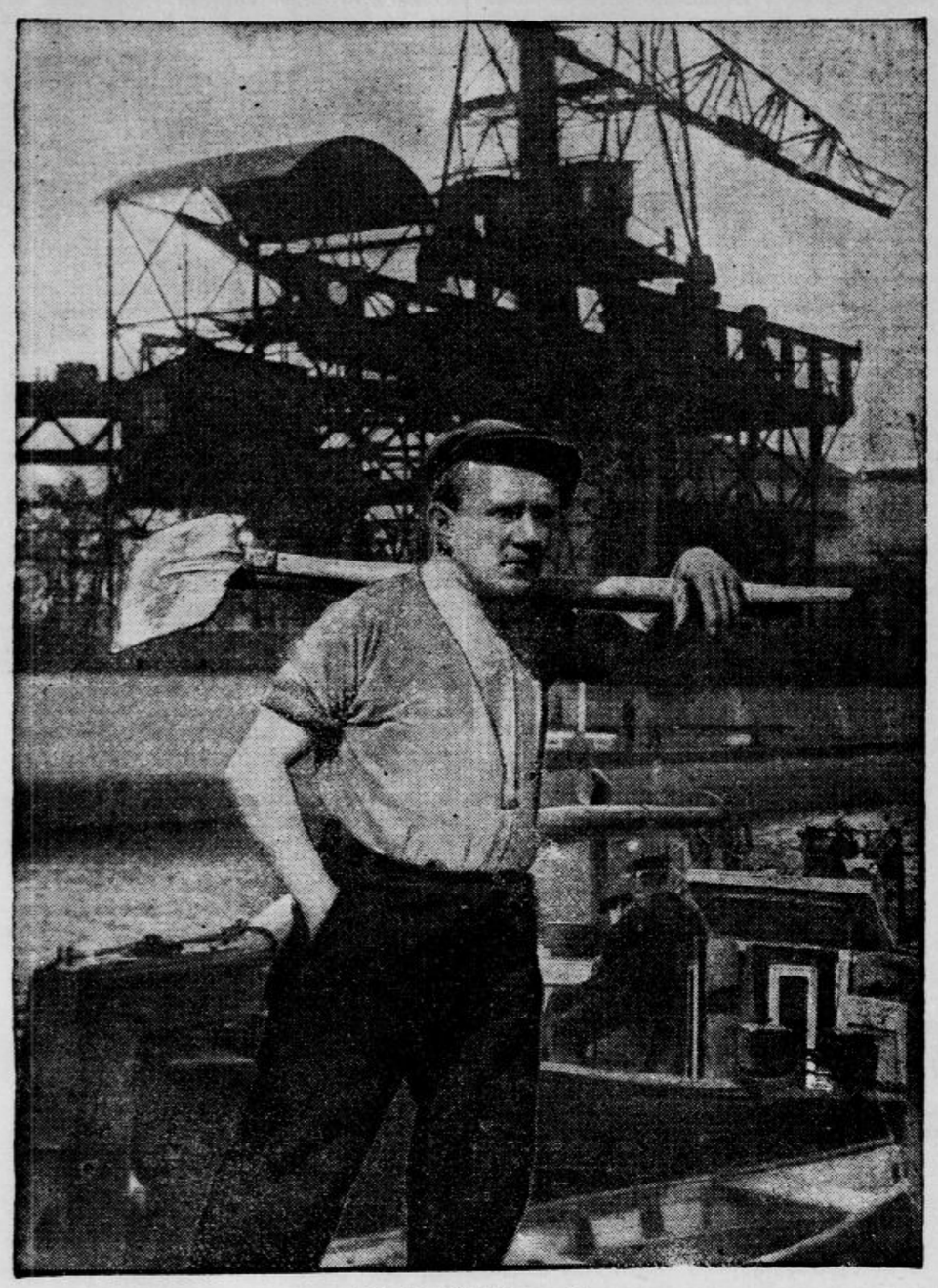

Delo je užitek in sreča

Po tej široki, asfaltirani Bleiweisovi cesti gre življenje dneva neutrudljivo svojo pot, ljudje hite, venomer hite sem in tja, v urad, v šolo, v fabriko. Avtomobili vozijo poslovne ljudi; vozovi prevažajo pohištvo, delovni material — vse, kar vidiš mimogrede, vse je samo del neustavljivega tekočega traku, ki se mu pravi borba za obstanek, borba za biti ali ne biti, borba za kruh. Zraven borze dela polagajo delavci asfaltni pločnik in stroj za mešanje asfalta bruha skozi dimnik oblake črnega dima...

Zdaj pa pojdi in stopi na pomenek h gručam brezposelnih, ki iz dneva v dan posedajo na zelenih klopeh onkraj borze dela. Ali ni prokleto žalostno in hudo iz dneva v dan gledati, kako asfaltni stroj tam preko spušča oblake črnega dima skozi dimnik, kako se vrti kolesje in se gibljejo pridne roke tovarišev — ti pa sediš ure in ure z rokami v žepih na zeleni klopi, buljiš predse in ti v brezdelju in stradanju slabe mišice in v žilah usiha delovna moč. Edino dobro bi še bilo, da kdaj pa kdaj komu lahko potožiš svoje brige in težave in si tako vsaj z besedami nekoliko olajšaš gorje.

— Nisem berač...

— Po pravici povem, trikrat sit sem že tega prokletega čakanja. Redkokdaj dobiš kakšno priložnost; no, si mislim, če bi imel še družino, bi moral že davno obupati. Prej sem delal na stavbi, zdaj pa že tri mesece nič. Ali veste, kaj se to pravi? Prihraniti si pač nisem mogel ničesar, toda imel sem stanovanje, svojo posteljo, redno hrano in za obleko je še zmerom ostalo. Komaj se privadiš na človeka vredno življenje, že se ti zasuče kolo, firma zmanjša obrat, ostanejo tam samo še starejši, dolgoletni delavci, ti pa ostaneš lepo na cesti. Zdaj si pa pomagaj, če si moreš in znaš. Spim pri dobrih znancih, ki me pa tudi ne bodo več dolgo takole gledali, vsake milosti je enkrat konec. Jem pa kakor nanese. Ustanavljajo kuhinje za prvo pomoč. Jaz je nisem še obiskal, hudiča, za zdaj me je še sram prosjačiti in prejemati miloščino. Dela hočem, rad bi živel svobodno, po svoje, pravico imam do življenja kakor vsak drug. Nisem berač, delavec sem in sposoben s svojimi rokami služiti kruh. Naj nam dajo dela, ne pa pomožnih kuhinj!

— Če bi bil hinavec in politikar

— Če bi bil hinavec in politikar, bi nemara zdajle ne prezebal in stradal z ženo in dvema otrokoma. Tako pa, prekleto težko je riniti naprej nasedlo barko. Kar zaslužim, zaslužim pri strankah s sekanjem drv, s spravljanjem premoga in takimi rečmi. Pa mi je rekla zadnjič neka stranka, da pri nas delavcev primanjkuje. O ja, naj gre kar semle vprašat. In zdaj smo pred zimo. Boste videli, kako se bodo s prvim snegom vsuli na cesto brezposelni sezonski delavci, zlasti tisti s stavb. Sicer pa pravim, sitemu je lahko govoriti.

Človek brez hišne številke

— Vidite, zima prihaja, jaz sem pa ravno včeraj suknjo prodal. Za dneve kongresa Kristusa kralja sem hodil bos po mestu, tele čevlje so mi podarili in so tudi vsi luknjasti in razpokani. Srajca je prav tako raztrgana in umazana, nimam, da bi se kje pošteno okopal in očedil. Saj pravim, če se v bližnjih dneh ne bo kaj izprevrglo, bom na zimo hodil nag okoli. Že tako se me vsi izogibljejo, češ, glejte ga umazanca in izgubljenca, le previdno, da se ne nalezemo od njega uši in garij. O prokleto, in če pomislim, da sem star sestin dvajset let! In da spim že dva meseca na kozolcu zunaj mesta. Pa me je zadnjič nekdo spraševal, katera je hišna številka mojega stanovanja. S težavo sem mu dopovedal, da ne poznam nobene hišne številke, kajti kozolci za zdaj še niso numerirani. Ali se je potlej kaj čuditi, da brezposelni padajo v kriminal? Če bi bile prilike za to, bi jo popihal čez mejo za kruhom. Nekaterim je bilo dobro v tujini, zdaj seveda ni nič s tem, saj jih še nazaj pošiljajo...

Brezposelni sanja o mezdah

— Mene pa zmerjajo z delomrznežem, češ, tako mlad in močan fant, pa mu delo smrdi. Da ga le ni sram! Pa me res ni sram, toda delo mi ne smrdi, če je plačano kakor se spodobi. Da bi pa dve klaftri drv znosil v tretje nadstropje za borega kovača, to mi pa še v misel ne pade. Ali pa, da bi za dinar in pol ali za dva dinarja na uro kopal jarke in opravljal težaška dela pri regulacijah in stavbah! Nikoli ne! Res je med nami brezposelnimi dosti delomrzneže v. Nismo pa vsi in tudi kdor je, so ga v to prilike privedle. Dejstvo je, da brezposelnost človeka strašno poleni in spravi iz tira. To večno pohajkovanje ti kmalu stre voljo in uniči delazmožnost. Dejstvo pa je tudi, da gre prenekateri rajši prosjačit, ker pri prosjačenju prav toliko dobi, kakor bi zaslužil, če bi garal ko črna živina za sramotno plačilo. Žalostno in neverjetno je, kako izkoriščajo nekateri ljudje stisko in nesrečo svojega bližnjega! Ker smo že pri tem, vam povem, kakšne naj bi bile po mojem mezde za skromno, dostojno življenje. Stalno nameščeni delavci naj bi imeli najmanj štiri dinarje na uro. Sezonski pa po pet dinarjev, kajti treba je pomisliti, da ostajajo v zimskih mesecih navadno brez dela, živeti je treba pa prav tako. Oženjeni delavci bi morali prejemati pa najmanj sedem dinarjev na uro. Ali ni špasno, da brezposelni brezpravni delavec, kot sem na primer jaz, takole sanja o zlatih gradovih? Sanja in načrte kuje pa človek menda že lahko...

Med zemljo in tovarno

— Če dovolite, bom pa še jaz nekaj povedal. Prišel sem z dežele. Delal sem že v fabrikah, na stavbah, pri kmetih, vsepovsod. Potlej me je zajela stiska, pobral sem jo v mesto, nemara se bo tod dalo kaj zaslužiti, sam sem na svetu, ne potrebujem dosti. Tri tedne čakam pred borzo, pa ni nič, vraga, še teden dni bom čakal, potlej pa kakor bo, pa bo. Nemara me bodo vzeli v vojake, če ne, bom frental po deželi. Vidim, da je v mestu še slabše ko kje drugje. Nekaj pa rečem: dosti je pripomogio k brezposelnosti dejstvo, da kmečki sinovi kar v trumah rinejo v mestne in trške fabrike nam v škodo. Lahko bi marsikdo delal doma na kmetiji; toda ne, rajši gre v fabriko, da služi denar, ki ga v nedeljo potlej brez skrbi zapije. Hrani se doma zastonj, še obleko mu dostikrat doma kupijo, pa ob nedeljah lepo oblečen gosposko pohajkuje po vasi, na kmečko delo zabavlja in uganja luksuz. Tako je marsikje. Zato bi moralo obveljati pravilo: kogar zemlja lahko živi, naj ostane na zemlji! Kmet je kmet, delavec pa delavec, kmet na polje k plugu, delavec v tovarno k stroju, ali pa drugam h krampu in lopati! Seveda, če ima bajtar kup otrok, ti pač od zemlje ne bodo živeli, ti morajo po drugačen kruh. No ja, takšni kajžarski ljudje smo pa po večini vsi, kar nas je. Oho, premog peljejo. Grem pogledat, če bo padel kakšen ficek! Adijo!

Možak se jadrno, da ga ne bi kdo drugi prehitel, zapodi za tovornim vozom premoga. Nemara bodo koga potrebovali, da bo premog znosil v klet za majhen denar in za skromno malico. Star je izrek, da je življenje velika šola spretnosti — tako živeti kakor naši brezposelni žive, je pa v resnici prava, velika umetnost!...

K.

Brezposelni sezonski delavci čakajo pred Borzo dela v Murski Soboti, da jim nakažejo nekaj mesecev zaslužka v tujini

Galerija osebnosti naših dni

Maršal vicomte Gort

Generalisim angleške armade je odličen boksač, smučar in atlet

Na cesti, v avtobusu lahko v Londonu srečate skromnega, na videz brezpomembnega gospoda z melono na glavi, oblečenega v preprost črn površnik. Mož je srednje postave, in čeprav ima za seboj že dva in petdeset let, bi ga človek na prvi pogled smatral za mladega zastopnika kakšne dobre trgovske tvrdke.

A zvečer bi tega gospoda z melono in v črnem površniku utegnil srečati na sestanku elite angleške aristokracije, ki se zbira v »Royal Yacht Clubu«. Takrat je oblečen v frak najodličnejšega kroja in na prvi pogled spoznaš v njem gentlemana iz najvišje aristokracije, okrog katerega se zgrinja smetana londonske City. Spoznal ga boš že zavoljo tega, ker vsa aristokratska gospoda tekmuje med seboj, kdo bo z njim igral partijo bridža, a če se malo pobliže pozanimaš zanj, ti bodo diskretno zaupali, da je to mož, ki ima zadnji čas za Njegovim Veličanstvom kraljem Velike Britanije v imperiju najvišjo oblast v rokah. Mož tako skromen, kadar ga srečaš na ulici čez dan, pa tako izbranih, tradicionalno ustaljenih manir in visokega, nedosežnega duha, kadar pride »five o clock«, ni nihče drug kakor John Standish Surtees Prendergast Vereker, vicomte Gort. Za naše pojme skoraj malo predolgo ime, a če bi vicomta Gorta ne dičila tolika skromnost, bi lahko na svojo vizitko pripisal še zveneč naslov, edinstven v vsej širni Veliki Britaniji: Field Marshall, Chief of the Imperial general Staff (feldmaršal, šef imperialnega generalnega štaba). A vsa ta množica imen in nazivov, ki krijejo v sebi slavo vicomtove rodbine in njegove izredne življenjske uspehe, pride malokdaj do besede ali na papir, zakaj vsi, ki imajo kakršnekoli odnose do generalisima Velike Britanije, ga poznajo samo pod kratko krilatico: Tiger. Ta vzdevek je dobil maršal Gort, ker je njegova osebnost v resnici nekaj izrednega: nobena stvar, ki je kdaj segel po nji, se mu ni več izvila iz rok, v borbi neizprosen in nepremagljiv, nikoli ne troši besed ne dejanj, a vsak zamah, ki ga kdaj sproži, prav zagotovo zadene svoj cilj.

Vicomte Gort izhaja iz stare, ugledne vojaške rodbine, a v njegovi življenjski karieri se nadaljuje tradicija njegovega starega očeta v večji meri kakor kateregakoli drugega slavnega prednika. Ded sedanjega generalisima je v analih angleške zgodovine zapisan kot osebnost redkih zaslug, ki si jih je pridobil v lovstvu, tem najizrazitejšem angleškem sportu. Bil je najznamenitejši angleški lovec na tigre v Indiji, na skrajnem severu Evrope je v družbi z Eskimi pobil cela krdela severnih medvedov in najlepši eksemplarji, ki jih hranijo muzeji v Londonu in po drugih velikih mestih imperija, so izpred njegove

puške. Britanski muzej v Londonu sam hrani kakšnih sto dragocenih komadov in ime maršalovega deda Roberta Surteesa se v srcih angleške mladine bije za prvenstvo s samim Buffalom Billom. Zbirka starih pušk, ki jo je bil zapustil, je po zatrjevanju ljubiteljev ena najlepših na svetu. V nji si lahko ogledate tudi staro »vinčesterico«, s katero je neki črnec v ekvatorialni Afriki spremljal Roberta Surteesa na lovu na gorile. Eden izmed goril je takrat planil na nesrečnega črnega lovca, mu puško iztrgal iz rok in ga ubil.

Dobra kri se nikoli ne zataji. Sir Vereker, oče generalisima, je želel, da se njegov sin posveti diplomatski karieri. To očetovo željo je mladi vicomte odločno odbil, a prišlo je še vse hujše: ko mu je bilo 19 let, je odšel k vojakom in nastopil eno najbolj fantastičnih karier, kar jih je kdaj kdo doživel v angleški armadi. Nekaj časa je služil v Indiji, nato v Južni Afriki. Prvo, kar je storil, je bilo, da je vojakom odločno prepovedal nagovarjati ga s Sir, kakor so terjale pravice njegovega plemenitega rodu. Tako je John Gort prešel vse stopnje vojaške službe in se na vsaki stopnji do pičice priučil dolžnosti, ki ji pripadajo, ne da bi kdaj katerokoli pozabil. Nekaj časa je bil tambur svojega polka in to je bila ena izmed njegovih služb, na katere je bil najbolj ponosen. Generalisim vicomte Gort utegne biti še danes edini vojak svoje armade, ki zna zaigrati vso pestro množico maršev, običajnih v najrazličnejših armadah Velike Britanije. V svetovno vojno je stopil kot kapitan, s fronte se je vrnil kot polkovnik. Takrat so mu mnogi prijatelji prigovarjali, naj se loti parlamentarne kariere. Vicomte Gort pa je odločno zavrnil ta nasvet in dejal:

— Jaz ne maram besed!

Kdor pozna in razume to resnično, globoko mržnjo, ki jo goji angleški generalisim do besedičenja, bo razumel, zakaj vicomte Gort še danes vsa svoja povelja sam piše na papir, da mu ni treba čez mero odpirati ust, ko bi jih moral diktirati svojemu tajniku. Vicomte Gort je v tako izredni meri redkobeseden, da si je nedavno neki angleški humoristični list izmislil šalo: vicomte Gort si je dal odstraniti glasilke. V armadi pa se ga boje kakor resničnega tigra, ki nikoli ne najavlja prihoda, temveč plane iznenada. In vsak dan pade kakšna nova žrtev. Malobrižen intendantski oficir, ki ni točno izpolnil vsega, kar je bilo treba, da kakšen vojaški korpus v redu odpotuje; kakšen visok vojaški funkcionar, ki je prezrl neko majhno, a važno napako v svojem delovnem področju... Tiger nikomur ne prizanaša. Pa tudi veliko število visokih državnih uradnikov, ki z vojsko samo nimajo neposrednega stika, pa so vendar — čeprav nehote — zakrivili kakšno napako na njen račun, je moralo pobrati šila in kopita zaradi ene same vicomtove preproste besede:

— On ali jaz...

In če bi tudi šlo za izbiro med kakšnim državnim podtajnikom in generalisimom, ki je v današnjem položaju nenadomestljiv, bi angleškemu kralju ne bila izbira težka. Zato ni čuda, da se je v marcu 1938, ko je bil vicomte Gort imenovan za duhovnega poveljnika angleške armade, utrgal cel plaz demisij v vojski in celo v vrhovnem vojnem svetu, v katerem ima vicomte Gort mnogo nasprotnikov prav zavoljo svoje malobesednosti in nedostopnosti. Vsem pa imponira način, kako si maršal Gort zmerom sam iztirja disciplino, kakor se je bil navadil v kolonialnih vojskah. Kot bivši šampion v vojaškem boksu si vicomte Gort pač nikoli nikomur ni pomišljal povedati resnico v brk, a zlasti še birokratom, ki jih z vso dušo sovraži od nekdaj. Mož, ki se je boril na vseh straneh neba — v Južni Afriki ga je nekoč zajela tolpa domačinov in ga zvezala, da ga žrtvuje bogovom — ima dogodivščine za seboj, dostojne dobrega avanturističnega filma. Zato angleškega generalisima ne moremo primerjati z vrhovnimi poveljniki drugih armad, ki so po navadi rekrutirajo iz enostranskih strokovnjakov generalnega štaba. Vicomte Gort je predvsem mož dejanja.

Še pri dva in petdesetih letih je vicomte Gort ostal atlet, da mu izlepa ne najdete para. Vsako zimo prebije po 14 dni v Franciji, kamor hodi na smuke, in je še danes odličen smučar. Poleti pa rad dela na svojem vrtu, nag do pasu. Prav tako je tudi odličen pilot in prav rad se s svojim osebnim letalom dvigne v sinje višave. Kot zagrizen abstinent je maršal takoj ko je prevzel vrhovno poveljstvo, odredil, da morajo vojaki prejemati večjo količino mleka na dan. Pa tudi sicer je v vojaškem pogledu armado Velike Britanije postavil na nove temelje.

LOJZE NOVAK:

Firma Ulrih Unfer

«Ulrek, zdaj pa le končaj. Pridi noter, da te bom umila, da ne boš umazan hodil od hiše k tujim ljudem», je zaklicala sključena starka skozi okno svojemu dvanajstletnemu vnuku. Pravkar je zlezel izpod kupa suhih vej, ki jih je privlekel s pobočja hriba h koči na vrh. Ni še stopil čez prag, ko je vprašal:

«Ali jih boste zdaj res imeli za vso zimo zadosti, mati?»

«Pravim ti, da več ko zadosti», mu je zatrdila, dasi je vedela, da bo morala še pred novim letom vsak dan dol v gozd po veje in suhljad, če ne bo hotela zmrzniti v koči.

«Če boš tudi v mestu tako priden, te bodo res radi imeli. Prav lahko, rečem ti, prav lahko se zgodi, da boš še trgovec v Logu. Le dobro si otri noge pa koj lezi spat. Zgodaj bova morala vstati; do mesta je štiri ure hoda. Le čakaj, pa tole ti moram še naročiti: no, zastran očesa. Nikoli nikomur nič ne povej, kako in kaj je bilo; prav nič se ne pozna, nič ne bodo opazili.»

To naročilo je Ulreka močno vznemirilo. Doslej zastran očesa ni bil nikoli v skrbeh, zdaj pa ni mogel zaspati. Prva skrb je legla nanj: skrivati, molčati!

Tudi mati dolgo ni zaspala. Ulreku, ki ga je imela tako rada, saj je bil že nekaj let edina živa duša, ki je živel z njo v stari, borni koči, je hotela priskrbeti boljše življenje. V mestu se je bila dogovorila s trgovcem, da ga bo vzel za vajenca, da se izuči trgovine. No, za jutri sta se s trgovcem dogovorila, da mu ga bo pripeljala in potem bo ostala sama, čisto sama, brez Ulreka.

Ni se še danilo, ko sta vstala. Zavrela je robidovca, nasula vanj peščico mrzlih, od večerje ostalih koruznih žgancev, ki sta jih potem z lesenima žlicama polovila iz latvice in nekam pobožno pojedla. Preden sta stopila ven v temo, je mati izpulila še brlečo trsko iz špranje v mizi in jo vrgla v škaf z vodo.

Ko sta prišla v dolino, na cesto, da sta mogla vštric hoditi, je mati napeljevala pogovor zdaj na to, zdaj na ono reč, toda na vsak ogovor je dobila od vase vtopljenega Ulreka kaj kratek odgovor; fant je hotel biti sam s seboj in s svojo veliko skrbjo. Mati se je zato morala vdati molku tja do mesta, ki ga Ulrek ni bil še nikoli videl. Železnica, mnogo velikih hiš, o kakršnih se mu še sanjalo ni, kakor njive široke ceste so mu pregnale skrb. Resnosti svoje poti se je zavedel spet, ko sta že bila pred trgovino in mu je stara mati začela dajati poguma:

«Le dobro se drži in lepo odgovarjaj, če bodo kaj vpraševali.»

Prijela ga je za roko in ga bolj vlekla ko vodila v trgovino. Prodajalci, vajenci in trgovec so začudeni gledali dvojico, zlasti upornega fanta, ki se je bal priti v trgovino.

No, zdaj sem ga pa pripeljala, kakor smo se domenili», je dejala trgovcu.

Trgovec se je bil spomnil dogovora, premeril in presodil je fanta od glave do nog, če bo, potem pa mu je dejal:

«Če boš priden in ubogljiv, bo nekoč na kateri kočevskih hiš še napis tvoje firme:

ULRIH UNFER

— ali ne bo to imenitno, kaj?

Ulrek se ni ganil. Tega, kar mu je bil trgovec tako lepo obetal, ni razumel; samo gledal ga je, gledal, kakor da bi bil gluh.

Ko sta se trgovec in mati še pogovorila o učni dobi in o drugem, je mati odšla. Vso pot do doma so ji tako prijetno zvenele v duši trgovčeve besede, da se bo ime njenega vnuka Ulreka nekoč kot trgovska firma ponašalo na kateri kočevskih hiš. Ulrek pa je moral takoj za prodajno mizo, kjer mu je starejši vajenec Tone nanosil kup mila na mizo, ga učil rezati milo na kose, kose pa lepo zavijati v papir. Ves dan je pridno rezal in zavijal, ne da bi se bil mogel kaj prida prestopati. Zvečer so mu bile noge težke ko svinec.

V veliki sobi na podstrešju, kjer so spali prodajalci in vajenci, mu je bila postelja dodeljena poleg postelje vajenca Lojza. Takoj je legel spat. Lojze, ki je snažil čevlje vsej družini in prodajalcem in je bil obdan s kupom škarpov, kakor so bili nekoč le veliki čevljarji na deželi, je vprašal Ulreka po tem in onem. Ulrek se je rad spustil v pomenek. Lojze se je pri sebi čudil temu, da se Ulrek niti enkrat ni obrnil k njemu, temveč je bil trdovratno obrnjen v zid in govoril tako rekoč zidu.

Ko je Lojze raznesel vse osnažene čevlje po hiši, je še sam legel in ni več silil v Ulreka. Kmalu, ko je ugasil luč, se je Ulrek obrnil v postelji, počel nekaj z rokami, pri čemer mu je nekaj trdega padlo na tla. Lojze je takoj vedel, kaj je to bilo.

— Tudi jaz sem bil tak, ko sem prišel v trgovino, si je mislil. Prvi teden bi bil pojedel vse rozine, rožiče, fige in sladkor, v vsakem žepu sem imel kaj. Čez teden dni pa sem bil sit vsega in tako bolan, da nisem mogel še kaj v usta dejati. No, tebi Ulrek, je pač zdajle, v temi, padel košček sladkorja na tla, prav ko si ga hotel nesti v usta, si je razlagal izkušeni Lojze, potem pa je zaspal.

Ko je zjutraj že dovolj škarpov od komijev, ki so šli prejšnji večer pozno spat in jim jih zato ni mogel osnažiti, priletelo na Lojza v postelji, je zlezel iz nje, jel snažiti, vmes pa buditi Toneta in Ulreka. Ulrek kar ni mogel iz postelje. Ko sta Lojze in Tone že odšla in so tudi že vsi prodajalci bili pokonci, je tudi Ulrek vstal in se nerodno kretal po postelji, vedno tako, da je vsem kazal hrbet. Kmalu so bili v trgovini zbrani vsi, tudi šef je bil že prišel, le Ulreka še ni bilo.

«Kje pa je Ulrek?» se je nejevoljno zadri šef; zakaj tega, da bi kdo prihajal pozneje v trgovino kakor on sam, ni prenesel. «Pojdi ga takoj iskat», je velel Lojzu.

Ko je Lojze stopil v sobo, je Ulrek ves prestrašen stal ob postelji. Naglo se je obrnil v kot in se spustil v krčevit jok. Lojz ga je sočutno in prijateljsko tolažil; menil je, da ga je zgrabilo domotožje. Ulrek se je končno le okrenil, Lojze pa je prestrašen odskočil.

«Za božjo voljo, kaj si si oko izbil?» ga je vprašal in s strahom nepremično zri v prazno očesno votlino, kakor da mu bo ta dala odgovor na vprašanje.

«Ne, izgubil sem ga», je bilo razumeti iz ihte. «Ne morem ga najti, včeraj zvečer mi je iz rok padlo na tla.»

Zdaj je Lojze razumel vse. Molče je stal ob njem. Potem je pogledal pod posteljo, ali ni morda padlo med raztrgane podnice, toda ni ga bilo nikjer.

Na prijateljsko prigovarjanje se je Ulrek začel počasi premikati z Lojzom dol v trgovino. Da, zdaj, ko je šel obupan, grdo spačenega obraza dol po stopnicah

Tudi rod, ki izumira

Stari fijakarji jemljejo slovo

Ko je pred dnevi umrl eden najstarejših ljubljanskih fijakarjev, se je njih število skrčilo na 4 — S prodorom moderne tehnike v voznem prometu odmira kos stare, romantične Ljubljane

Fijakarski obrt je bil pred dobrim polstoletjem eden izmed najbolj cvetočih in upoštevanih. Razume se, da tiste dni niso imeli v prometu ne kolesarjev ne avtomobilov, ne avtobusov, ne tramvaja. Vzdolž Mestnega trga od Krisperja do Samca je nekdaj stala kolona fijakarjev, druga karavana je bila razvrščena v Zvezdi nasproti Kazini, nekaj izvoščkov je bilo nameščenih pred starim »Slonom« na takratni Dunajski cesti pred kolodvorom pa je čakala gostov nova skupina, ki je navadno delala najboljše kupčije in sklepala poslovna prijateljstva. Drugače si moral za izlet ali za svečan dogodek naročiti fijakarja — seveda osebno, ne po telefonu, ker ga še ni bilo — pri podjetnikih samih.

K birmi se je še dandanes moda voziti v kočijah

Fijakarji, volitve in pust

Pri vsakokratnih občinskih, deželno- in državnozborskih volitvah, ki so bile tistih dob silno razgibane, strastne in pri katerih neugnani agitatorji niso štedili z denarjem, so tudi ljubljanski fijakarji z belimi ali zelenimi znaki v gumbnicah zavzemali posebno vlogo in so pri tem pošteno prišli na svoj račun. Obe bojni stranki sta takrat za volilce angažirali vse razpoložljive fijakarske vozove z breki in zapravljivčki vred. Tedaj sta bila v veljavi še volilni guljaž in običajna pijača.

Uporabljali so ljubljanske fijakarje pri vsakoletnih pustnih prireditvah v »Zvezdi« kjer so nemškutarski kazinotje prirejali svojevrstni korzo, metali z balkona Kazine pomaranče, jabolka, koriandole in konfete ter je pri tem zlasti mladina uganjala norčije. Ob tej priliki so imeli fijakarji okrašene svoje kočije in konja z najmičnejšimi okraski, obeski iz zelenja, barvastim papirjem itd. Tako so tekmovaje po svoje prispevali k večjemu sijaju teh starodavnih proslav.

Ob paradah, pri sprejemanju došlih gostov ali za birmo v stolnici je zlasti v časih boljše konjunkture v Ljubljani zmanjkalo fijakarjev, celo onih z »landaverji«. Vsi so si na vso moč prizadevali, kako bi čim bolj »zgleštali« svoje kočije in opravili svoje konje z najlepšo ter najdražjo konjsko opremo. Konjem so zlakirali kopita na nogah, da so se kar lesketala, jim umetno uredili in počesali dolge grive, sami pa so se oblekli v salonske obleke in si dejali visoke cilindre na glave. Od takih kočij so najbrž fijakarji dobili ime kočijaži. Poleti spet se je kateri postavil s tem, da je nataknil svojemu konju čez glavo in trup bingljajočo mrežo, da je odbijala nadležne muhe, brenclje in komarje.

Po njih je svet prihajal k nam

Mnogo dobička nosnega posla so imeli fijakarji s številnimi potniki, ki so prihajali v Ljubljano po trgovskih in poslovnih opravkih. Čestokrat so jih prepeljavali po cel mesec in tudi dva po deželi iz kraja v kraj, obloženi s težkimi kovčegi in prtljago. Ti gostje so zastopali tvrdke iz Gradca, z Dunaja in iz drugih nemških mest, zato se je marsikateri bister fijakar kmalu naučil nemščine ali kakega drugega jezika. Kaj radi so posnemali svoje dunajske tovariše, na katere je bil zaradi njihove originalnosti takrat ponosen ves Dunaj, saj so bili znani po svoji šegavosti in popularnosti po vsej nekdanji avstrijski državi. Tako so po fijakarjih prišli med naše ljudi vedno najnovejši šlagerji in včasih zelo osoljeni »vici«. Tak »letečí« potnik je moral vzdrževati poleg samega sebe še fijakarja in konja. V dobrih zlatih časih pred potresom seveda še ni bilo toliko železniškega omrežja in drugih prometnih vozil, kakor jih imamo dandanes. Tedaj še nismo imeli ne kamniške ne vrhniške ne dolenjske železnice. Ves osebni podrobni promet od kraja do kraja se je vršil le po fijakarjih.

Z nastopom in uveljavljenjem modernih vozil, koles, motociklov, avtomobilov, avtobusov in tramvaja, s čimer je do malega prepreženo pri nas že vse podeželje, pa je odklenkalo temu, nekoč tako živahnemu obrtu.

Poslednji Mohikanci

Družina tega stanu se je začela krčiti. Mnogi izmed prejšnjih fijakarjev, zlasti mlajših, se je iznebilo starih voz, jih poprodalo ali si nabavilo nova, sodobna vozila.

Še pred desetimi leti je Ljubljana štela komaj 18 mož, ki so si s fijakarstvom služili svoj kruh. In danes? Ko smo konec oktobra pokopavali pokojnega Ivana Černeta, po domače Možino, gostilničarja, posestnika in izvoščka na Vidovdanski cesti št. 24, se je z njim poslovil eden izmed petih fijakarjev ljubljanskih, ki pa ni živel zgolj od dohodkov tega poklica, ampak je vozaril le ob slavnejših prilikah. Po takem žive v Ljubljani še poslednji štirje fijakarji. Ti že proti poldnevu zdehajo na kozlu svojega voza in čitajo novine, a najrajši pripovedujejo o starih, dobrih časih, ko so vozili gospode v Zvonarsko ulico na št. 13 ali pa ko so prepeljavali porcelan po Večni poti in okrog Rožnika. Radi poudarjajo, da takrat niso poznali tarife in so lahko računali po človeku, kakor je izgledal in kamor se je peljal. Pri tem so zbijali šale in obujali vesele in žalostne spomine na čase, ki se ne vrnejo nikdar več.

Počasi odhaja kos stare Ljubljane

Mnogo okroglih je znal povedati pred leti umrli stari fijakar Marka, ki ga je poznala vsa Ljubljana, saj je vedel za vsakogar, ki ga je ogovoril, kako debelo, včasih celo preveč robato. Na svoj voz naslonjen si je mel roke in s pristnim dolenjskim humorjem zabaval mimoidoče, ki so ga hoteli poslušati. Že njegova govorica — vlekel je pristno po »dolenjšče« — ga je napravila zanimivega.

Člani fijakarske zadruge so mnogo let nosili v Štepanjo vas na praznik sv. Štefana k svojemu priprošnjiku v podružnično cerkvico voščene konjičke in podobno povoščeno blago, ter goreče prosili patrona, da bi odvrnil bolezni od njihovih živali. Po cerkveni slovesnosti so napolnili krčme, kjer so krepili svojo stanovsko zavest, pri tem pa pridno zalivali svoja grla in nasičali želodce.

Nekdanja zadruga kočijažev in fijakarjev, ki ji je še pred leti načeloval pokojni Josip Turk, se je v zadnjih letih zaradi nezadostnega števila članov spojila z zadrugo izvoščkov, prevoznikov in avtomobilistov, v kateri so včlanjeni tudi poslednji štirje ljubljanski fijakarji. —mp—

Stari hotel »Slon« z neizogibno kolono fijakarjev pred seboj

in ko bodo vsak čas vsi v hiši zvedeli za njegovo grdo hibo, je v svoji duši prvikrat obtoževal očeta, ki mu je bil v pijanosti izbil oko. Da, zdaj in nikoli več. Saj bo spet našel tisti košček porcelana, ki se mu pravi oko in ki tako lepo zakrije grdo očetovo delo. Saj bo spet vse dobro. Nič več se ne bo treba hudovati na očeta. Te lepe misli so ga potolažile, da je prišel v trgovino že čisto miren. Vsi, trgovec, njegova žena in prodajalci so zbegani pogledali Ulreka; niso vedeli, ali naj gledajo v mirno, za prevaro odpuščanja proseče desno oko, ali levo, razorano, prazno očesno dolbino, ki je tako grdo spačila sicer tako ljubki Ulrekov obrazek. Ulrek je stal ves miren in gledal gospodarja, kakor da bi bil gluh. Njegovo oko je bilo mirno, podoba je bila, da bolj ko uho čaka na odločilne besede.

«Lojze, pelji ga v hlev, odpnita živino pa ženita past. Naj pase, za pastirja bo že dober. Pokaži mu, kje sme pasti, do kam sme živina», je naročil Lojzu, ki je prijel Ulreka za rokav in ga za vedno odpeljal iz trgovine. Na paši mu je razkazal meje, vmes pa ga tolažil in mu dopovedoval, da bo njemu vse bolje na paši kakor pa vajencem v trgovini. Naročil mu je še, naj približno opoldne prižene domov in naj pride v hišo h kosilu.

Ko sta se ločila, se je Ulrek sproščen razgledal po okolici, globoko zadihal svež zrak prirode, ki ga je pogrešal že noč in dan. Jel je iskati Vršinje, svoje ljube Vršinje, ki stojijo skrite nekje na hribu sredi kočevskega pragozda. Ni jih zagledal, pa je vendarle kot golob planil v pravo smer in bežal, bežal...

Ko je Lojze prišel že blizu mesta, se je ozrl na pašnik, pa je videl, kako nekdo teče proti Rudniku in gozdu. Brž se je okrenil, da ne bi preveč določno videl, kdo beži, zakaj potem bi ne mogel reči, da ga ni videl bežati. Opoldne pa je moral Lojze po živino, zakaj ni je bilo domov.

Ulrek pa je po čisto neznanih krajih in gozdnih poteh pozno ponoči pritaval domov na Vršinje. Potrkal je na okno in na materino vprašanje, kdo je, odvrnil, ko da bi vedel, kako težkih štiri in dvajset ur je preživela brez njega:

«Sem že tukaj, mati.»

In mati je bila vnuka bolj vesela, kakor če bi bil kdaj na kateri kočevskih hiš visel napis firme Ulrih Unfer — napis, ki ga morda ni bilo samo zaradi tega, ker je Ulrek morda za kak mesec dni prezgodaj izgubil oko.

Rože - zdravilo

Mnogosemenski triplat (lat. trigonella foenum graecum) ali grško seno. Izvira iz Orijenta, pri nas ga sadimo ali pa raste tudi divji po travnikih. Je 30—40 cm visoka enoletna steblika, s klinastimi, svetlozelenimi listi. Cvete od junija do julija — rumeno ali belkasto. Nabira se (semena) meseca avgusta. Rastlina ima poseben, močan vonj in so (semena) neprijetnega, često grenkastega okusa. Kot čaj se pije kuhano skupno z drugimi zelišči, ker bi bil sam zaradi semen zelo sluzast in gost ter bi ga bilo težko piti. **Stari Rimljani so uporabljali ta čaj proti sušici.** Pije se pa tudi proti vraničnim boleznim, mrzlici in proti zasluzenju pljučnih in dihalnih organov. V teh primerih se vzame po eno čajno žličko na eno čašo vode. Pri želodčnih tvorih je priporočati vsako uro eno polno jedilno žlico; pri pljučnici pa poleg ovitkov vsako uro eno polno žlico ali dnevno eno čašo v daljših presledkih. **Zunanje** služi triplat za obkladke in mazilo. 3—4 žlice v prah stolčenega semena kuhamo pet minut, da se zgosti v kašo, a za večji učinek dodamo še nekoliko kisa. Ta kaša je izborno sredstvo za žleze, tvore, nabrekline in odprte rane. Platno namažemo s kašo kot z mazilom in položimo obliž na bolno mesto.

Javna tribuna

Grill Room

Naša bela prestolnica je zadnje čase obogatela za številne res velikomestne pridobitve in tako počasi in vztrajno postaja iz bivše »dolge vasi« resnično »velika Ljubljana«. Z novimi palačami se vnanje lice našega mesta vidno izpreminja, v novejšem času pa smo se kljub priznani meščanski solidnosti celo povzpeli na pravi velemestni nivo tudi v pogledu — nočnega življenja. Doslej smo imeli sicer nekaj nočnih lokalov raznih kvalitet in za razne okuse, zdaj pa smo dobili še najnovejšega z bleščečim tujim naslovom, ki v izvirniku ni brez pomena in vsebine.

Naj bo našemu »Grillu in njegovim« v premislek dovoljenih nekaj skromnih, dobrohotnih pripomb. — Pri nas se kakor malokatera druga zelo neguje lepa navada, »da le takrat veljaš, če tuj, zveneč naslov imaš«. Tega smo se kljub trkanju na junaško-zavedna prsa privadili ko berač uši. Ker gre tudi v primeru »Grilla« zelo verjetno za »spoštovanje« starih navad, se spotaknemo rajši ob dejstvo, da ni gornji naslov le tuj, ampak tudi v danem primeru — neumesten. Po naše povedano, naj bi v »Grillu« na žaru pekli sveže meso in podobno in seveda tako naročeno okusno pripravljeno, čim hitreje nudili gostom. O pečenju na odprtem žaru pri nas za zdaj še ni sledu, zato je pa toliko bolj čudno, da je naš »Grill« kljub temu tako krepko zadimljen, da ob vstopu vanj »zaman tam iščeš njegá, ki kriv je megle te velike«. Ko srečno prestaneš uvodno krizo in si najdeš mesto, lahko izkoristiš čakanje za bližji ogled te naše najnovejše, velike nočne atrakcije. Če ti je znan izvirni pomen naslova lokala, si verjetno poželiš užitka, ko boš lahko z lastnimi očmi poželjivo zasledoval, kako se na žaru peče priboljšek, ki ga boš še »iz prve roke« dobil na mizo in — v miru zalil z dobro kapljico. Pa se motiš in še krepko. Pečenega ne zalivaš, ker ga ne dobiš, zato pa se lahko pripeti, da drugi polivajo to, kar imaš na mizi, kajti plesalci v svojem navdušenju ne izbirajo poti — ker je tudi ne morejo in zato poiščejo vsak prost prostorček, da postaja megla dima in prahu vse gostejša. Počutiš se nad vse simpatično, ker je tudi res prostor sila »simpatičen«, poln praznih sten, čudnih luči in vabljivih zvokov »jazza«.

Ko takole uživaš zmes vseh teh dobrot, si pač zaželiš onega prijetnega nastrojenja, ki si ga verjetno že užil drugje v podobnih prilikah in si ga več ko upravičeno pričakoval tudi tu, ko je še vse novo, najmodernejše, najpopolnejše, naj... itd. Naenkrat morda celo uvidiš, da ni vse zlato, kar se sveti, pa jo popihaš drugam, kjer je že lokal bolj »privlačen«, kar ni brez pomena, kjer kljub plesu vendarle nisi v stalni nevarnosti in kjer — vsaj lahko dihaš, četudi nimajo najmodernejših ventilacij. Kar žal je človeku, ki si želi prijetne spremembe in jo išče na napačnem mestu, pa je ne najde. Za našega »Grilla« pa povrhu vsega samo še to lahko ugotoviš, da je ta na naša tla ponesrečeno presajena tuja cvetka v svoji lastni megli izgubila že koj v začetku svoj pravi vonj in revica hira, še preden je mogla pognati korenine. Mislimo pa, da bi se z dobro voljo dal tudi ta »prišlek« izboljšati, ali tako, kakor obeta v naslovu ali pa naj jo zakroži kar po domače in naj rajši obljublja klobase in guljaž, ki jih ima, oboje seveda z dobro postrežbo, po možnosti samo strokovno in pa na čistejšem zraku, kar bi se pri današnji stopnji tehnike »zelo verjetno« dalo napraviti.

Dete pa, ki se kot »prikupno in simpatično« ni rodilo, bo pa seveda že težje popraviti v lepotca, četudi ima znanost tudi za take reči že polno uporabnih pripomočkov — seveda pa ni nobeden od njih zastonj. To je pa tisto, kar imenujemo pri tarči »črno točko«. —ar

Kapurjeva ponedeljska pridiga

Ljudje bežijo, kaj bo z nami? Jaz sem že dvajset let v Jugoslaviji in vendar se ni prav nič izpremenilo med nami Slovenci. Ves svet se podira v prah, topovi buče, ljudje izginjajo v potopljenih ladjah in podmornicah, mi pa smo tu brez skrbi, pijemo cviček, gledamo na Slovaško in si ne zastavimo vprašanj, ki bi nanje mogli najti res pravih, odrešilnih odgovorov.

Ali ni potem čudno, da posežem jaz vmes? Eden mora biti, ki bo skrbel za promet, pa magari če ostanem sam na vsem svetu. Ni dolgo tega, ko sem veselo pisal, kako poceni slive in kako poceni bo slivovka bodoče dni, na, pa berem, da se slivovka izvaža na debelo in je dobiček prodajalca din 10000 pri enem samem vagonu. Pa to bi ne bilo nič hudega, saj zato živimo v dvajsetem stoletju, da prodajamo, kar imamo, za dobiček, hudo je le, da tega dobička nima kmet, poljedelec, ampak tisti, ki od njega slive pokupi napol zastonj. Še dobro, da se pripravlja nov zakon o znižanju mastnih trošarin, in pravijo, da bo znižanje skoro za pol dosedanje vrednosti. Res je že, da mestne občine žive od trošarine, res je pa tudi, da mi občani živimo od tega, kar nam prineso kmetje. Čisto nazadnje pa je v teh časih tudi res, da je vseeno, ali zidamo žale ali ne, saj je ves svet ena sama žalost in nihče danes niti najmanj ne ve, kje bo spal svoje večno spanje. Predobro se nam godi, bi skoro moral reči človek, posebno če pomislimo, da imajo Angleži samo 5 luksuzno urejenih železniških vozov, Nemčija 3, mi pa 48 in je, prosim, ta statistika stara že štirinajst dni, medtem, ko so Angleži do te nove vojne izdali za zdravstvo enega državljana letno 2500 din, mi pa 55 din. Edino, kar podre vrednost take resnice je dejstvo, da so Angleži zdaj na fronti, kjer odloča usoda med življenjem in smrtjo in ne zdravnik.

Jaz pa bi silno nerad umrl, kajti povedal sem vam že, da bi rad postal slaven. Vojskovodja ne morem biti, kajti kaj bi poveljnik brez armade, politik prav tako ne, ker nisem v armadi močnih, v literaturi je toliko konkurence, da se mi kar megla dela pred očmi, kritika mi ni prirojena, ker rad govorim resnico na levo in desno, slikar bi že kako postal, pa sem videl zadnjo razstavo neodvisnih in zdaj vem, da je zame slikarstvo nedosegljivo, do kiparstva mi je vzela veselje afera s slovensko ženo, preostajala mi je še muzika in res sem stopil k svojemu prijatelju, ki je velik glasbenik, igra namreč boben pri Društvu za zaščito pudelnov.

»Ti,« sem mu rekel, »kaj, če bi se še jaz lotil glasbe?«

Premeril me je od nog do glave, nato pa je udaril s tolkalom po bobnu, kajti pravkar je menda študiral novo umetnino, nato pa mi je dejal:

»Človek! Ali si ob pamet?«

Prestrašeno sem mu odgovoril:

»Zakaj bi bil ob pamet? Moja vest je čista in razum svež. Nekaj moram vendar početi!«

Usmiljeno me je počehljal po laseh, nato pa me je potisnil ni svojo posteljo in mi dejal:

»Ne! Še jaz ne bom ničesar dosegel, čeprav sem umetnik že zdaj. Pri nas to ne gre, dragi moj; kajti kakor hitro nekaj pomeniš, že udarijo po tebi in te stolčejo v prah, intriga sledi intrigi, dokler nisi uničen za vse dni, da, nekomu so celo odjedli nekoč uprizoritev glasbenega dela v Berlinu, samo da ne bi... pa kaj bi to govoril, beri časnike, beri kritike in polemike, govori z ljudmi!

In tako sem odšel brez upanja. In ko sem tako hodil okrog, mi je vseeno prišlo na misel, zakaj ne bi ubogal svojega prijatelja muzikanta in bral in govoril z ljudmi. Brž sem sklenil, da si na vsak način natočim čistega vina o tej stvari in tako sem se odločil, da poiščem tega ali onega in se z njim pogovorim... H komu naj jo mahnem najprej, sem se vprašal... a si nisem vedel odgovora, kajti kako naj koga poznam, jaz, Kapur, človek iz naroda.

Nazadnje sem se odločil, da stvar natanko premislim; rečeno, storjeno — in že sem bil v gostilni. Tam sem sedel v kot, in naročil vina in se zatopil sam vase. Izpil sem kozarec, izpil sem dva, potem pa me je nekaj prebliskniło: Kapur, kaj pa filozofija? Moder človek je lahko slaven, slaven je Sokrates in slaven je Frend, slaven je Kant in Nietuche — strela božja, to bo nekaj zame.

In ko sem se tako motovilil okrog samega sebe, sem nenadoma imel v rokah svinčnik, že je začela roka pisati. Pisal sem pa tole:

Ena je — stvarnica, ki je dala svet in vse, kar je na njem, in mene samega, Dve sta — pravica in resnica, ki zmagata zmeraj. — Tri je — Slovenec, Jugosloven, Slovan. Štiri so slovenske lastnosti: nevoščljivost, ponižnost, upoglijvost in prilagodljivost. Pet je naša zgodovina: podložnost, needinost, hinavščina, bratomornost in samoljubje. Šest je današnjih vodnikov sveta: Daladier, Chamberlain, Hitler, Mussolini, Roosevelt, Stalin. Sedma je božja zapoved, ki je današnji svet ne pozna. —

Nenadoma me je nekdo udaril po rami in že se mi je zasmejal v obraz človek drobne postave z rjavimi lasmi in sivimi očmi, zasmejal se mi je in me vprašal:

»Oj, brate Kapur, kaj pesmi delaš, odkar te je pustil samega Cis«?

»Ne«, sem rekel in sem mu po pravici povedal, kaj sem bil sklenil, kaj sem iskal, kako sem šel k prijatelju muzikantu, kaj mi je ta svetoval, pa da nikogar ne poznam in sem se zato odločil, da postanem filozof.

On pa se mi je nasmehnil, nato pa je sedel k meni, naročil je vina in mi razložil:

»Kaj boš hodil okrog in izpraševal in bral, saj itak že veš vse, če te dobro poznam. Ne brigaj se za nikogar in delaj sam zase, pač pa se ostro postavi v brk za pravico, saj to je edino prava dolžnost človeka, ki bi rad postal literat v današnjih dneh. Jaz sem se ze odločil za to. In zdaj delam epigrame.«

Potem pa je segel v žep in je začel brati tole:

V teh urah žalostnih in dneh viharnih
ki polni so duha tegob in mraka,
bog, čuvaj vojnih ujm in literarnih
ocen nas urednika Debeljaka!

◆

Pa če ti mar je, da najmlajši rod
nam pesnikov prišel bo do razcveta,
skrbno ohrani, dobri naš gospod,
estetskih sodb ga Vodnika Franceta!

Bral je kar naprej in jaz sem ga poslušal. Prešel je na naše ž[illegible] literatov, politikov, gospodarsko in tako mi je pokazal pravo pot. Kapur.

Fotoamater

Fotografske montaže

so deležne tudi v krogih naših amaterjev čedalje večje priljubljenosti. To je umljivo, saj nam področje našega dela znatno razširjajo. Z navadnim načnom fotografiranja in povečanja nam je n. pr. le ob redkih prilikah mogoče izvršiti popoln pokrajinski posnetek, ki bi kazal poleg drugih slikovnih elementov v nebu takšno oblačno razpoloženje, kakršnega si vsak najpridnejši amater v svojih pokrajinskih posnetkih želi. Že marsikdaj smo se morali odpovedati posnetku lepe pokrajine samo zavoljo tega, ker bi nam ga pokvarilo prazno nebo. So pa tudi drugi primeri, v katerih bi kakšno sliko vsebinsko in v drugih ozirih izboljšali, če bi ji mogli priskrbeti primerno štafažo ali kaj drugega, kar nam v trenutku snemanja ni bilo na razpolago. V vseh takšnih primerih nam pomagajo načini fotografske montaže, ki jih je več in jih hočemo našim amaterjem navesti vsaj v glavnih obrisih kot pobudo za zanimivo delo v fotografsko bolj ali manj mrtvi sezoni

Eden izmed načinov je tisti, ki so ga včasih zelo radi uporabljali za izdelavo dvojniških in drugih trikovnih posnetkov: dvojni posnetek na isti film oziroma ploščo. Ta način zahteva kamere z zrcalno ali medično napravo in večkrat tudi kakšnih drugih pripomočkov, kakor kompendijev, pred vsem pa moramo operirati z bolj ali manj enakomernim, temnim ozadjem vsaj v tistem delu slike, ki ga hočemo izpolniti z drugim posnetkom. Za začetnike ta metoda ni posebno primerna.

Enostavnejši je drugi način: istočasno kopiranje oziroma povečavanje dveh ali več negativov, ki smo jih položili drugega na drugega, n. pr. negativa s pokrajinskim posnetkom, ki ima prazno nebo, in oblačnega negativa, ki izpolni s svojimi oblaki prazno nebo prvega negativa. V tem določenem primeru, ki prihaja pač najčešče v poštev, moramo paziti na to, da je nebo prvega negativa tako prozorno (torej tako močno filtrano), da bo propuščalo oblačno risbo drugega negativa, oba negativa pa naj bosta tudi čim mehkeje razvita, kajti čim večja je njiju gostota tem daljše bodo tudi ekspozicije pri povačavanju oziroma tem več finih odtenkov se bo v povečavi izgubilo. Ni pa namen fotografske montaže, da bi ustvarjala trde, slabo izrisane povečave, ki se jih izogibamo že pri normalnem povečavanju. Včasih bo treba oblačni negativ v tistih delih, kjer naj stoji motiv s prvega negativa, oslabiti s Farmerjevim slabilcem, pogostoma bo treba povečavo na koncu še pošteno izretuširati, da se zabrišejo oblaki, ki segajo v pokrajino. Samo ob sebi je umevno, da mora prihajati svetloba tako v pokrajini kakor v oblakih iz iste smeri, kajti drugače bo »goljufijo« opaziti že na prvi pogled.

Tretji način nam daje neprimerno več možnosti, zahteva pa tudi neprimerno več dela: na isti list fotografskega papirja projiciramo zaporedno dele različnih negativov. V ta namen je potrebno, da pokrijemo z listom navadnega, absolutno neprosojnega papirja ali tenkega kartona vse dele povečalnega papirja, na katere hočemo povečati dele iz drugih negativov, ki trenutno niso v povečalniku. Postopek je ta, da položimo pod povečalnik najprvo navaden papir, določimo na njem format povečave in si narišemo v glavnem tudi poedine dele, v katere bomo povečali pozneje poedine negative. Nato ta papir z ostrim nožem razrežemo ob mejah teh poedinih delov. Pod povečalnik damo nato na isto mesto fotografski papir in eksponiramo nanj določeni izrez iz prvega negativa, pri čemer bomo fotografski papir pokrili z vsemi odrezki navadnega papirja, ki ustrezajo izrezom drugih negativov. Na isti način eksponiramo v drug predel fotografskega papirja drug negativ, vse ostale predele pokrijemo z ustrezajočimi odrezki navadnega papirja, in tako dalje. Pred vsakim teh postopkov moramo skozi rdečo šipo pod povečevalnim objektivom prekontrolirati, ali sedi izrez novega negativa na pravem mestu in ali so vsi drugi deli fotografskega papirja natančno in dobro pokriti. S tem postopkom je brez nadaljnjega mogoče vkopirati n. pr. najlepše oblake tudi v pokrajinski posnetek, ki ima prazno, toda gosto razvito nebo. Na kombinirani povečavi bo treba vzdolž mej poedinih delov izvršiti skoraj v vsakem primeru nekaj retuše, da se te meje zabrišejo.

Četrti, najzanimivejši in najhvaležnejši način, ki nam daje naravnost neomejene možnosti pa je lepilna montaža: iz poedinih različnih povečav izrežemo slikovne dele, ki jih hočemo združiti v enotno sliko, jih nalepimo na kartonsko podlago, reproduciramo na novo ploščo ali film in potem povečamo ta novi posnetek. Kakor vsi montažni načini zahteva tudi ta nekaj tehnične spretnosti, premisleka in pred vsem mnogo kompozicionalnega talenta in okusa. O priliki se bomo s poedinimi načini pobavili podrobneje. Dobre nasvete glede njih dobite v novembrski in poznejših številkah Knappove revije »Foto-Beobachter«, ki priobčuje navzlic svojemu majhnemu formatu izredno mnogo koristnih člankov iz vseh področij amaterske fotografije.

Pod lupo kazenskega paragrafa

Paragraf ne ve za svobodo besede

Človek ne sme po mili volji raznašati resnice, a včasih je niti pred sodnikom ne sme izpričati

Preprost človek, ki ga še ni do jeter okužila paragrafarska kultura, si preprosto misli, da sme svobodno govoriti tisto, kar je res. Da si bomo na jasnem: ne to, kar si on domišlja, da je res, ampak tisto, kar je v resnici res. No, bog mu bodi milostljiv in prizanesi mu zle skušnje! Kajti z resnico ni tako. Resnica namreč ni samo nekaj, do česar se človek težko dokoplje, ampak je tudi nekaj, s čimer je treba previdno ravnati, da si človek ob njej ne polomi zobe. Kakor vsako dobrino, ki je vredna čuvanja, je tudi resnica neke posebne vrste dobrina, za katero se zakonodaja zanima in ji posveča svoje varuštvo v obliki kazenskega paragrafa. Pa za ta paragraf ste gotovo že sami prišli na čisto, da ima lahko dva obraza: koristnega in škodljivega. Pač po osebi, ki se zanj skrije. Če se obesi nanj falot, naj mu kar bo, a če krivični zamota njegovo zanko pravičnemu, ima pač slednji smolo. Ni namreč redka stvar, da pravičnega paragraf tepe, a daje potuho krivičnemu. Še tega paragraf ne da pravičnemu, da bi se z resnico branil, kadar je v zagati. Takole n. pr. niti sam rodbinski član, ki je morda iz kakšnih plemenitih namenov v obrambo drugega rodbinskega člana pograbil za resnico in jo nekje izpovedal, da bi z opozorilom na njo napravil red, ne sme uporabiti te resnice v svojo obrambo, če ga je prizadeti prijel za besedo. Če je n. pr. svak nabunkal sestro in jo ob uri duhov podil po dvorišču, spada to po zakonu v svakovo »rodbinsko življenje« in »zasebno poslovanje«, pa se tega — četudi resničnega — življenja in poslovanja brat ne bo smel poslužiti proti svaku, če ga bo pred sodnikom prijel, zakaj je o tem drugim govoril.

Če ne verjamete in da si boste bolje zapomnili, pa se po pameti tudi izognili, vam zapišem tale primer:

V hiši ljubljanskega mesarskega mojstra živijo pod isto streho mojster kot nekak glavar rodu in priženjenih članov, mojstrova sestra s svojim možem, pa mlajši mojstrov brat. Prav ta mlajši brat kaže, da ni bil nič kaj zadovoljen z rodbinskim »poslovanjem« svojega svaka glede njegove sestre, kajti iz bratovega negodovanja nad njim se je izcimila pravda pred okrajnim kazenskim sodnikom. Tožil je svak mlajšega, češ, da je mojstru stalno tvezel, kako je tisto poslovanje zlasti ponoči nekam hrupno, pa da se zato boji za sestro in svoj nočni mir.

»Jaz pošteno živim svojo družino, »je tožil svak sodniku,« pa hočem zato imeti mir pred tem smrkavcem! Vedno prenaša starejšemu svaku kakšne čenče. Celo to mu je nesel na nos, da sem ženo okrog polnoči podil po dvorišču! Da bi vsaj res bilo! Ampak jaz pošteno živim svojo družino, iz svojega, zato pa lahko zahtevam, da me bo pustil v miru!«

«Gospod sodnik, dajte, da jaz povem!« je silil mlajši brat.« Vse je res, kar sem bratu pravil! Imam priče, ki bodo povedale, da je bilo vse res, kar sem mu povedal!«

»Ne, tega ne morete. Dokazovanje z notranjimi rodbinskimi dejstvi ni možno. Zakon sam ga ne dopušča! Tudi jaz ga ne morem! »mu sodnik ni dal do besede«. Ali se čutite krivega? Obžalujete?«

»Kako naj obžalujem?! Saj je vse res, kar sem govoril in storil sem zaradi sestre, ki se mi je smilila in zaradi miru, ki si ga ponoči želim, pa ga nimam!«

»Bodite pametni, pa se poravnajte!« mu je svetoval sodnik. »Ste za to, da se poravnate?« je sodnik vprašal tudi svaka.

»Že, toda samo obžalovanje nam ni dovolj Tudi preklicati mora in to pred vsemi, pred katerimi je govoril!« je namesto svaka rekel odvetnik.

»Ne, ne, tega pa ne, preklica pa tudi ne dopustim!« je razsodil sodnik.

In ker mlajši brat tudi obžalovati ni hotel, je sodnik začel razpravo. Razpravo, v kateri se obtoženi ni mogel poslužiti svojega glavnega in tudi edinega razbremenilnega dokaza in v kateri je šlo le zato, ali je tisto, kar je svak trdil, da je govoril, tudi res govoril, nikakor pa ne za to, ali je tisto, kar je morda res govoril, bilo tudi resnično. In v tej razpravi, v katere smeri ni za obtoženega mlajšega brata manjkalo ne tragike ne komike, je nastopil tudi brat glavar kot glavna priča. Kakor je njegov drobni mlajši brat pokazal, da ni kaj prevejan tič, je mojster brat pokazal, da ž njim ne kaže zbijati šal. In da bi prav lahko že sam doma postavil razsodnika družinskega konflikta.

Zalit v salo, je stopil pred sodnikovo mizo. Z drobnimi očesci je ošvignil levo stoječega svaka na levi in bratca na desni. Še sodnik ga ni več mogel omečiti in tudi prav nič izbezati iz njega, kako in kaj je bilo:

»Nu, povej, al' s' mi kej reku?« se je v odgovor sodniku obračal k bratu. »Ne, nič ne vem, same čenče, gospod sodnik! Same čenče!« To je bilo vse, kar je povedal. Česa določnega se ni vedel ali se morda ni hotel spomniti. Kakor bi ga sršeni pikali, mu očito niso bila povšeči sodnikova vztrajna vprašanja. In ko svoje jezice zaradi njih ni imel kam stresti — na sodnika se ni upal — se je zagledal v pojavo, ki je v kotu z notezom in svinčnikom v roki pridno čečkala. Z iztegnjenim prstom je sodniku pokazal nanjo in kakor da bi se le nekako hotel sodniku maščevati, mu je za vsa vprašanja vrnil z vprašanjem:

»Al' bo vse to prišlo v cajtnge?!«

»Ja, ja, bržčas!« mu je priznal sodnik.

Kakor ta sodnikova prorokba, ki se je s temi vrsticami uresničila, naj bi se uresničila tudi mojstrova, ki jo je v svoji onemoglosti pred sodnikom in očmi javnosti pri priči stresel nad svaka in brata:

»Tak dajta no že enkrat mir, mir naredita! Če ne, vama bom vsakemu dal petindvajset na . . .!«

»Le kar! Saj to bi bilo najbolj pametno!« mu je pritegnil sodnik prostodušno.

Nina

Pet minut vzgoje

Puške in tanki — ali punčke in škrati?

Bliža se december, ž njim Miklavž in božič. Oba praznika prinašata v vzgoji zvrhan koš problemov. Eden teh problemov je izražen v otroški besedi:

»Kaj mi bo prinesel Miklavž?«

Gre torej za problem igrač. Spomladi, pred veliko nočjo, sem imel namen, posvetiti pet minut temu vprašanju, toda zamudil sem termin. Takrat sem si izmislil naslov: »Puške in tanki ali punčke in škrati?« Morda se spominjate, cenjeni bralci, da sem venomer ponavljal, da mora iti vzgoja s časom, da je vzgojitelj, ki s svojo vzgojo caplja za časom, slab vzgojitelj. Čas pa je v naših dneh vražji. Hiter je, prekucuški v svoji naglici. Puške in tanki, se je zdelo, da so bili aktualno orožje tisti čas, ko sem skoval svoj naslov. Krstite me za slabega opazovalca, če ni res, da so otroci pred pol letom govorili o tem orožju in si ga zaželeli kot igrače. Čas pa je norel svojo pot. Polovico človeštva je zapletenega v vojni na vzhodu in zapadu. Povejte: ali danes v tej vojni res govore svojo besedo puške in tanki? Če poslušam otroke, govore in vprašujejo o bombnikih, podmornicah, križarkah. Otroci gredo s časom . . Poglejte v časopisje: spet bombniki, podmornice, križarke, matične ladje . . . Puška pa, kakor da je postala zrela za muzej — čeprav vemo, da bo s pešakom imela zadnjo besedo.

Vojna je. In otroci si žele za igrače: vojne ladje, bombnike, topove, puške. Zavedni starši se vprašujejo:

»Ali naj damo otrokom takšne igrače?«

Kdo bi jim naj odgovoril? Slišal sem ne enkrat opomin s katedra pedagogov na javnih predavanjih:

»Varujte otroka pred blatom našega časa. Ne pustite, da bi podivjali. Ne dajte jim igrače, ki spominjajo na morilna orožja. Vzgajajte v miroljubnem duhu. Izolirajte mladino od pekla naših dni.«

Povejte mi, kako pa naj neprodušno izoliram otroka od resnice — pa najsi je ta resnica še tako opljuskana s krvjo? Ali ne bom govoril mimo resnice, mimo življenja, mimo otroka in njegovih želja, če bom zamolčal ubijanje, zabranil igrače, ki na ubijanje spominjajo?

Platonični pacifizem se je preživel, je danes nestvaren in — jalov. V vzgoji ne gre več za vprašanje proti vojnim igračam, ampak za vprašanje: kako naj to igračo, če si jo otrok želi, dam?

Zastareli propovedniki, ki se skrivajo za prazno krinko idealizma me bodo seveda prekleli. Saj po njihovem blatim življenje in vse njegove ideale, če dam otroku igračo tank.

Zagovarjam se, da grem le s časom in upoštevam vsako novo fazo v razvoju in da s tem mnogo bolj koristim otroku, narodu in človeštvu kakor pa tisti, ki vse življenje svojega otroka obvaruje pred vsem, kar je »grdo«, in na koncu postavi v življenje neodporno kreaturo, ki dogajanja okoli sebe ne more doumeti. ker je živel v fantastičnem svetu ki so mu ga pripravili vzgojitelji — ki ga pa v resnici sploh ni.

Moj otrok je hotel imeti tank In dobil je tank za osemnajst dinarjev Bil je imeniten tank: z gumijastimi gosenicami je premagal prav vse ovire. Spredaj je imel strojnico, ki je regljala in bruhala ogenj. »Vse to za osemnajst dinarjev,« je ponosno rekel trgovec. Toda za teh osemnajst dinarjev je fant dobil več: veliko veselje ob igrači. Še jaz sem užival, kadar je bruhajoč ogenj, lezel čez drn in strn. Kar more tehnika v velikem ustvariti, more tudi v malem. Le da v velikem stane milijon dinarjev, v malem pa nekaj kovačev. To sem otroku povedal. In povedal sem mu tudi, zakaj so ljudje take pošasti zgradili. In na koncu sva sklenila pakt:

1. S svojim tankom nikogar ne bova napadala, ker hočeva, da ljudje — vsi ljudje na svetu — v miru žive.

2. Če bo kdorkoli lakomen po naši zemlji, prišel ubijat naše ljudi, bomo naš tank poslali v borbo — čez drn in strn bo lezel in bruhal bo neusmiljen ogenj.

In ko se je tank pokvaril, je bil spet mir pri hiši. Vse za osemnajst dinarjev, s katerimi smo potolažili neusmiljeno željo po tanku.

Ali pa bi naj pustil željo neutolaženo in čebrnal le o človeški grdobiji, ki se za takim tankom skriva? Ali morda celo predlagal, naj vrže puško v koruzo, kadar pridejo tuji tanki? Ne, uporabil sem otrokovo željo za nazorni pouk. Resnica se ne da prevpiti s tem, da je nočemo videti! Ali pa hočete tajiti dejstvo, da so ljudje lakomni po naši deželi in izžemanju naših žuljev? Narod, ki se noče dati vreči v klanje, ki si pa tudi noče pustiti vzeti niti pedi zemlje, mora biti za to pripravljen. Ne le možje, tudi žene! Ne le odrasli, tudi mladina, tudi otroci! V take namene je treba mobilizirati tudi vzgojno prizadevanje Ko o Miklavžu pridejo otroci s svojimi željami, torej ne gre več za vprašanje, ali naj otroku damo tudi vojne igrače ali ne, temveč zgolj še za vprašanje: kako mu te igrače damo?

S tem sem odpravil glavno vprašanje, ki se nam ob igračah dandanes vsiljuje. Če pa otrok nima izrazite želje, oziroma če morete na njegove želje vplivati, ostane vprašanje: kakšne igrače naj damo otroku? Dovolite, da posredujem nekoliko splošnih ugotovitev.

Igrače so navadno iz pločevine, gumija ali lesa. Pločevina je za manjše otroke nevarna, zanje je kot material najboljši: gumi in celuloid (ropotuljice za najmanjše). Najboljše je nepobarvana ali z dobrimi barvami prepleskana igrača, ki se da umivati: otrok namreč rad nosi vse predmete v usta (pri dojenčku refleks sesanja, pozneje zobje). Za malčke in otroke tam do 7. leta gre navadno za vprašanje: ali pločevina ali les? Na primer avto. Ali naj kupimo pločevinasto kopijo osebnega avtomobila, ki se da navijati, ali lesen avto? Kupili bomo lesen tovorni avto. Pločevinasti avto namreč kmalu ne vzbuja več zanimanja. To je »gotov komad«. Nič več se ne da napraviti z njim. Še dela sam. Otrok pa potrebuje igračo, ob kateri se more nemoteno razvijati vsa njegova fantazija. Leseni veliki avto je močan, se ne kvari mnogo. Vanj more nakladati in iztovarjati blago po ves popoldan in zmerom si more še kaj novega izmisliti. Pločevinasti osebni avto pa njegovi fantaziji ne dovoljuje razmaha. Isto je z izbiro med pločevinastim in lesenim vlakom. Vseh vrst motorji (avtomobili, aeroplani, tanki, vlaki, motorna kolesa itd.) so bolj primerni starejšim otrokom, ki se že znajo podrejati zakonitostim takega vozila — kolikor imajo sploh kak smisel. Primerne, zelo primerne so kocke vseh vrst: tu so možnosti neizčrpne in take igrače imajo velik vzgojen pomen; razlikovanje barv in teles, predstavljivost in konstruktivne zmožnosti se morejo ob takih igračah razvijati; tudi smisel za red in za smotrno stremljenje k cilju posredujejo. Na poznejši stopnji, vse do pubertete, so zelo primerne zbirke lesenih (tudi kovinskih!) sestavnih delov, iz katerih se dajo sestaviti najrazličnejši stroji, mostovi, bagari in drugo (Matador, Mecano in slične znamke) Vse navedene igrače so primerne tudi za deklice (tudi one potrebujejo »trening« za poklic), čeprav bodo pri njih prevladovale punčke, kuhinje, žoga, kar ni prav nič napačno.

Veliko veselje otroku boste naredili s knjigami, saj imamo že bogato mladinsko literaturo. Knjige so za njihov duševni razvoj potrebne. Prav tako s pripomočki za zimski sport, ki ga naj goje, ker je vsestransko zdrav. Pri tem pa ne pozabite, da je otroku potrebna tudi igrača Saj so — zlasti leseni domači proizvodi — prav poceni. Če pa še tega denarja ni, vzemite žago in dve deski in zbijte igračo sami.

Čeprav nisem v tem okviru izčrpal vseh problemov okoli igrač, upam, da sem dosegel vsaj to, da bomo po svoji vesti in možnostih izbirali za otroke taka darila, ki si jih žele, ki so koristna in ki nudijo možnosti za zaposlitev njihove fantazije.

—ano

Strašna je črna smrt

»Hiše so bile polne trupel in ulice napolnjene s pogrebnimi sprevodi; nobenemu spolu in starosti ni bilo prizanešeno. Sužnji in plebejci so naglo umirali ob jadikovanju svojih žena in otrok, ki so stregle bolnim in objokovale mrtve, bile same okužene od kuge in umirale, da bi bile še skupno s svojimi možmi sežgane na grmadi. Med plemstvom in senatorji smrt ni tako orala, čeprav so bile tudi med njimi žrtve splošne nesreče.«

Tako se glasi poročilo o kužni bolezni, ki je zasegla cesarski Rim in ki se je v naslednjih letih neprestano vračala. Po zdravnikovem nasvetu so si prebivalci utirali v nos in usta vonjava mazila. Toda naj so počenjali kar koli, nič jih ni obvarovalo pred smrtnim naskokom kuge.

V 14. stoletju se je pojavila kuga na Vzhodu, se naglo širila po Mali Aziji, odtod v severno Afriko in od tam je bila s trgovskimi ladjami zanesena v Evropo. V pomladi 1348 je zajela ves italijanski polotok. Petrarka, ki je na lastne oči videl delo Črne smrti v Florenci, pravi: »Gremo zdoma, hodimo po ulicah, polnih mrtih in umirajočih: in ko se vrnemo domov, ne najdemo tam živega bitja, kajti vsi so pomrli v kratkem času naše odsotnosti.«

Izmed sodobnikov je morda najlepše popisal Črno smrt Petrarcov prijatelj Boccacio v uvodu svojega »Dekamerona«.

»Pod pazduho se pojavijo nekakšne bule, nekatere velike kakor jabolko, druge kakor jajce; potem se pokažejo rdeče lise po vseh delih telesa . . . v nekaterih primerih velike, toda maloštevilne, drugod zopet manjše, toda številnejše, vedno pa so znanilke smrti . . . In bolezen, ki prehaja z bolnega na zdravega, se dan za dnem širi kakor ogenj . . . Ne okuži le tega, ki govori z bolnikom ali ki pride v njegovo bližino, marveč tudi one, ki so se dotaknili njegove obleke . . .«

Črna smrt je prestopila Kanal in tako pustošila po Angliji, da so mrtve v množicah metali v jame. Škoti so se posmehovali Angležem, češ, da gnijejo pri živem telesu, dokler smrt ni prestopila tudi njihovih meja in jih tretjino ugonobila. Tega leta je umrla več ko četrtina, če ne polovica prebivalstva v Evropi. In socialna revolucija, ki je stopoma sledila kugi, je docela spremenila svetovno zgodovino. Človek, stisnjen od groze, je nagnjen k prenapetostim. Eni so obtoževali Žide, češ, da oni zastrupljajo zrak in vodnjake. Drugi spet so bili prepričani, da je edina rešitev pred kugo v tem, da pomirijo razjarjenega boga.

V Angliji je kuga najbolj divjala v l. 1665., ko je samo v Londonu usmrtila 70 tisoč ljudi, to je, približno 16% vsega prebivalstva. Naslednje leto je izbruhnil v Londonu velik požar in kuga je čisto izginila iz Anglije in nedolgo za tem tudi iz Evrope. Na Vzhodu pa se je kuga udomačila. Človeštvo je bilo proti kugi brez moči. Šele v osemdesetih letih preteklega stoletja se je posrečilo Aleksandru Jersinu, Pasteurjevemu učencu, in neodvisno od njega Shibasaburu Kitasatu, Kochovemu učencu, izolirati bacillus pestis, bacil kuge.

Že mnogo prej, pa preden so mogli dokazati, je bilo očitno, da je med podganami in kugo ozka povezanost. Španec P. L. Simonda je postavil hipotezo, da prenašajo kugo bolhe, kar se je l. 1907. res tudi posrečilo dokazati zdravstveni komisiji za pobijanje kuge v Indiji. Kletke s podganami so obesili v raznih višinah v prostoru, kjer so bile zaprte z bacili kuge okužene bolhe. Podgane, ki so visele tako visoko, da jih bolhe v skoku niso mogle doseči, so ostale zdrave; one, ki so visele niže, so obolele in poginile. Čim je podgana okužena, jo bolha zapusti in potem kje v prahu po dva meseca lačna čaka, da se pojavi kaka podgana. Da bi od lakote ne poginila, se zadovolji tudi s človeško ali živalsko hrano. Če taka bolha ugrizne človeka in se ta praska s tem le še pospeši vstop bacila, ki se izredno naglo množi. Inkubačna doba traja lahko sedem dni, običajno pa izbruhne kuga že v štirindvajsetih urah. Prikažejo se bule, bolniku se prične blesti in po treh do petih dneh umre.

Danes preprečujejo kugo s cepljenjem. Proti bolezni sami doslej še niso našli učinkovitega zdravila. Danes so redke epidemije v večjem obsegu, ki so prej stalno sledile vsaki vojni, v kateri je poginilo več vojakov od kuge kakor od ran.

Viktor Heiser

Skupni pogreb za kugo umrlih. (Po stari francoski miniaturi)

Fotoklub Ljubljana: V torek ob 20. redni **letni občni zbor,** ki se ga naj udeleži čim večje število članstva. V petek predvajanje barvnih diapozitivov, ki je moralo zadnjič zavoljo različnih ovir odpasti. — Članstvo opozarjamo, da se prihodnji torek pričnejo redni večeri slikovne kritike po novem sistemu. Odbor je izdal v to svrho posebna navodila, ki naj jih vsak točno upošteva. — Prijave za začetniški tečaj se še sprejemajo vsak torek in petek zvečer, tečaj je namenjen zlasti nečlanom.

V Debrecenu, enem izmed najbolj znanih središč slovite madžarske fotografije, so imeli naši amaterji na pravkar zaključeni mednarodni razstavi lep uspeh. Osrednja slikovna zbirka Zveze slovenskih fotoamaterskih društev je poslala tja iz svojega arhiva kolekcijo slik, ki je zbudila takšno pozornost, da ji je razstavna žirija priznala celo vrsto odlikovanj. Ante Kornič (Ljubljana) je prejel srebrno plaketo, Janez Marenčič (Kranj) bronasto plaketo, Fotoklub Ljubljana, matično društvo večine naših razstavljajočih avtorjev, je v konkurenci z najmočnejšimi fotoamaterskimi organizacijami sveta prejel drugo nagrado, srebrno plaketo, spominsko bronasto kolajno pa so prejeli poleg obeh prej imenovanih tudi vsi ostali, v kolekciji zastopani avtorji. Poudariti je posebno to, da je bila kolekcija sestavljena iz slovenskih del avtorjev iz raznih krajev, Ljubljane, Kranja, Celja, Hrastnika, Zagreba itd. Osrednja slikovna zbirka se zdaj trudi, da bi za bodoče razstave sestavila nove reprezentativne kolekcije z deli vseh vidnejših v članih Zveze SFD organiziranih amaterjev

DUŠAN DROLC:

Zaton življenja

I.

Bila sva že prej sošolca, toda takrat se nisva družila. V sedmem razredu gimnazije sem se z njim pobliže seznanil. Zbližala naju je neka debata, v kateri sva se oba živahno udejstvovala. Razpravljali smo o gospodarskem položaju Slovencev v severnem obmejnem ozemlju. Spominjam se, s kakim navdušenjem je govoril Mirko! Svetli lasje so mu padali na čelo in včasih si jih je z nervozno kretnjo vrgel nazaj. Besede so kar vrele iz njega, dasi je bil po svoji naravi miren in tih fant. Strinjal sem se z njegovimi izvajanji. V odmoru sva sklenila, da se popoldan pri meni sestaneva in še kaj pomeniva.

Kmalu po kosilu je prišel. Tak, kakršen je bil vedno: resen, skoraj otožen. Vsa vročičnost, ki ga je prevzemala pri dopoldanski debati, je izginila. Oči so izgubile oni čudni, odločni blesk, ki ga opaziš pri ljudeh, kadar napravijo kak usoden sklep. Mirko je sedel na posteljo, se naslonil z roko na stranico in molčal.

Nisem vedel, kako bi začel razgovor. Stavil sem mu nekaj vprašanj, ki so se tikala učenja in nalog za drugi dan, nato pa sem obstal. Zdelo se mi je, da je Mirko pozabil, zakaj sva se sestala.

»Mirko, se ti ljubi šahirati?«

»Ne.«

»Si že čital današnje časopise?«

»Ne.« Spet mi je odvrnil komaj slišno in žalostno.

»Pa kaj ti je?«

»Nič.«

Zazrl sem se skozi okno. Dež je lahno rosil in prenašal nebesno sivino na zemljo. Tak dan je dan turobnosti. Nobeno veselo čuvstvo ne more v mračni naravni okvir napol pripreš oči in odtavaš s pogledom v daljine, v sanje ali — vase.

Začul sem ihtenje. Mirko je jokal. »Zakaj jočeš?« sem ga vprašal. Smilil se mi je, čeprav nisem poznal vzroka njegove bolesti. Devetnajst let je bil star in fant v tej starosti ne joče zlepa pred mlajšim tovarišem.

»Saj ni nič.«

»Kaj mi prikrivaš? Mi ne zaupaš?«

Tiho ihte je dejal: »Dobil sem od doma pismo.« Nato je sklonil glavo na blazino in mi jel pridušeno in obupano pripovedovati:

»Skoraj čisto sam se vzdržujem. Na vseh koncih in krajih imam instrukcije. Ti ne veš, kako hudo je tekati ves popoldan sem in tja, učiti in vaditi druge, zvečer se pa še sam pripravljati. Stara povest, kaj? Stara, da, a zame vendar tako težka. Rad bi se zanimal za druge stvari, rad bi se izpopolnjeval, pa nimam nikdar časa. Pogledam svoj urnik: ob dveh instrukcija, ob treh instrukcija, ob petih instrukcija. In kako živim? Kje zajtrkujem? Danes so mi pisali, da mi ne bodo mogli pošiljati niti onih sto dinarjev več, ki so mi jih pošiljali doslej. Da naj sam poizkusim; da bo že šlo. Že dve leti poizkušam! Kak je ta poizkus . . . Pa kaj! Saj vem, da mi domači ne morejo pomagati, ne morejo. Sami komaj živijo. Če bi bil tudi jaz doma, bi imel kaj jesti. A to je vse. Delal bi ves dan in slabo jedel. Ima to smisel? Zabiti se v delo, garati, prositi zemljo. Jaz nisem za to. Odslej se bom moral še bolj naprezati. Še eno instrukcijo. A nihče mi ne bo oprostil, če se bom zanemaril. Če ne bom zmogel, če mi bo spodletelo.

II.

Mirku takrat ni spodletelo. Mučil se je in gimnazijo v redu končal. Ves čas sva si bila dobra prijatelja, vendar sva bila zelo malo skupaj. Če sem ga slučajno srečal, sva spregovorila par besed, pa je že rekel: »Podvizati se moram. Instrukcijo imam. In odhitel je, visok, z glavo, stisnjeno med ramena, in z lasmi, padajočimi na čelo.

Pred nekaj dnevi sem ga spet videl. Stopal sem proti kolodvoru, ko sem naletel nanj. Razveselil sem se. »Pozdravljen, Mirko!«

Ko sva se malo pomenila o počitnicah, sem ga vprašal, kje stanuje.

»Stanovanja še nimam. Zdaj bom šel k nekemu profesorju in ga prosil, da mi preskrbi instrukcije, nato pa si bom poiskal brlog.«

»Pa, Mirko, kako bo? Boš dobival kako podporo?«

Suho je odvrnil: »Od koga?« Trpka senca mu je zatemnila lice. Opazil sem, da se je precej spremenil. Obraz se mu je čudno podaljšal in bil je mnogo bledejši ko prej. »Mar misliš, da se kar javljajo dobrotniki, ki bi želeli podpirati revne študente?! Imaš cigareto?«

Osupnil sem. Mirko je bil vedno soliden, povrh mu položaj nikoli ni dovoljeval, da bi se navadil kajenja. »Saj veš, da ne kadim; ampak, od kdaj pa ti kadiš?«

Ostro mi je odgovoril: »Kaj ne smem? To mi je še edini užitek. Drugi plešejo, se bavijo s športi, se lahko ukvarjajo z vsem, kar jih veseli. Jaz pa lovim dinarje kot berač. Ne razumem, zakaj bi se morali nekateri odreči vsemu, drugi imeti vse. Dragi moj dečko, še najlepša načela se omajejo, kadar se človek naveliča te gole borbe za kruh.«

Spremil sem Mirka, kamor je bil namenjen. Vso pot sva razglabljala o dnevnih dogodkih, a vendar so mi zvenele v ušesih le besede: načela se omajejo.

Zvečer sem v postelji premišljeval. Zdelo se mi je, da so napori človeka, ki mu okolje ne da, da bi se dvignil kvišku, dasi hoče k lepšim in svetlejšim ciljem, vselej zaman. Mirko je bil nekdaj poln jasnosti, želel je doseči ta ali oni ideal, zdaj pa že omaguje, cilje si zastavlja niže, skuša si jih približati, ker se jim sam ne more več.

III.

Snoči sem bil v gledališču. Po predstavi sem, še ves pod vtisom igre, polagoma korakal proti domu, ko sem od daleč zagledal Mirka. Hodil je počasi in obotavljaje se, kakor človek, ki se tako zatopi v svoje misli, da čisto pozabi, kjer in kam gre. Hotel sem se malo pošaliti. Skril sem v bližnjo vežo, da bi ga prestrašil. Ko je prišel do mene, sem nenadoma glasno in odsekano zaklical »Mirko!« A on je, ne da bi ga bil moj klic presenetil, malomarno obrnil glavo in hripavo izustil »A?«

Stopil sem k njemu. Dišal je po vinu. Oči je imel motne in vdrte, ko da bi ne spal že več dni.

Začudeno sem ga pogledal. »Kaj si pil?«

»No, in? Četudi sem, kaj te briga!« Govoril je z zategnjenim, lenim glasom, ki je pričal o hudi utrujenosti. Nadaljeval je: »Ho, saj piti je prijetno, kako prijetno! Srkaš in pozabljaš na včeraj in jutri. Sijajno! Toplo ti je, vesel si in samozavesten: Nikar ne misli, da sem popolnoma pijan. Ne, ne, le malo sem. Vidiš, tebe, svet, vse gledam skozi meglo. Še na čas gledam skozi meglo. Kaj bo jutri, me ne zanima. Zdaj sem srečen. — Sicer pa, kaj ti govorim! Ti imaš svojo pot in svoje predpise, jaz sem brez poti in zame ni predpisov. Tako. Dobro spi, lahko noč, lahko noč . . .«

Strmel sem za njim. Glava mu je zlezla še bolj med ramena, roke je stiskal v žepe plašča in se premikal s težkim korakom. Svetlobne reklame in ulične luči so risale po tlaku ogromno, izpreminjajočo se senco. Osupel sem stal na mestu in s pogledom sledil senci, dokler ni izginila.

Kako pa ruska mornarica?

Nekaj uvaževanja vrednih podatkov o oboroženi sili Sovjetske Rusije na morju

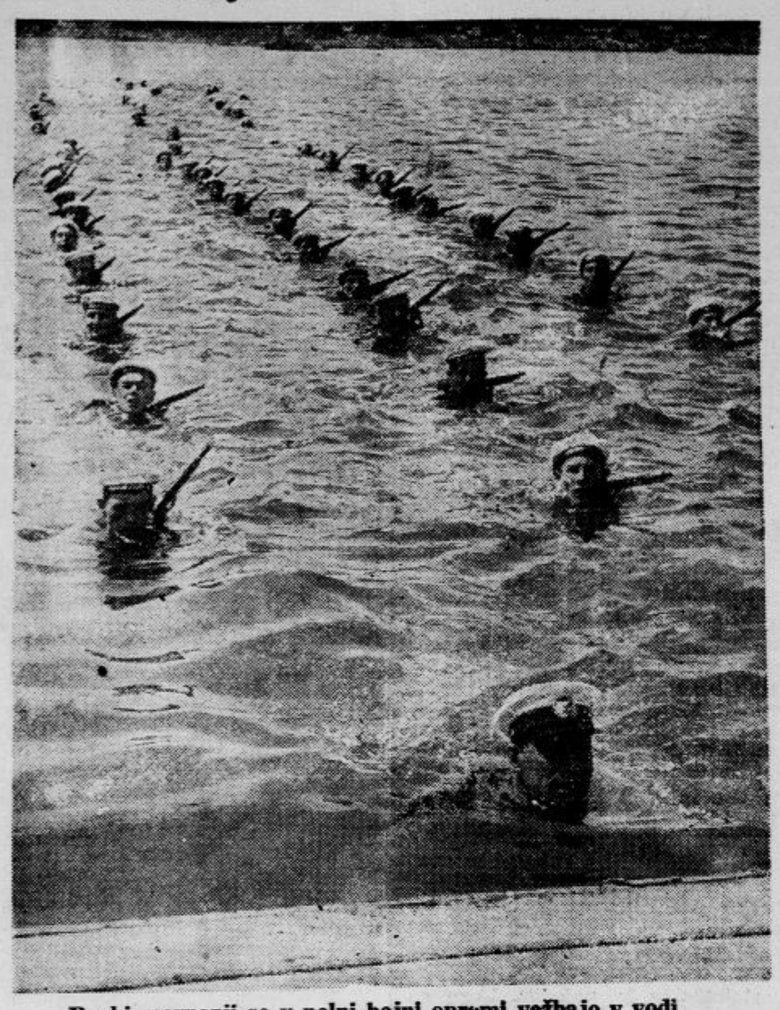

Ruski mornarji se v polni bojni opremi vežbajo v vodi

Peter Veliki je takoj po prevzemu oblasti spoznal, da brez močne mornarice Rusija ne bo več mogla doseči uspehov, zato je napel vse sile in zgradil ladjevje, ki je obvladalo v tistih časih ves Baltik. S tem je definitivno premagal Švede, ki so do takrat s svojimi okretnimi ladjami strašili ob ruski obali.

Do svetovne vojne

Od takrat do svetovne vojne so Rusi svojo mornarico izpopolnjevali, vendar so se nesposobni admirali držali starih načel. Njihova okostenelost je dosegla svoj višek s katastrofo ruske mornarice v rusko-japonski vojni pred Port-Arturjem. Tako se je zgodilo, da so Japonci z ladjami, ki so bile slabše od ruskih, vojno dobili in s tem iznenadili ves svet. Prav v tej vojni, ki je bila za rusko mornarico tako nesrečna, so Rusi spoznali njeno pravo vrednost. Ruske mine so bile najboljše na svetu in celo nekaj ruskih ladij z admiralskim brodom »Cesarjevič« je po nesreči na njih zletelo v zrak. Rušilec »Novik« je bil najhitrejša ladja na svetu, dosegel je za tiste čase fantastično brzino 39.96 milj na uro. To je edina ruska vojna ladja, ki se je rešila izpred Port-Arturja. »Novik« se je prebil skozi blokado mikadove mornarice in ušel v Vladivostok. V svetovni vojni pa so Rusi s to ladjo gospodarili po Baltiku. Z »Novikom« so potopili več nemških vojnih ladij, znana pa je njegova borba s tremi sovražnimi torpedolovci, ki jih je napadel in vse tri potopil.

Poleg slabega vodstva pa je bilo za Rusijo usodno še to, da ni imela pravega izhoda v svet. Blokada je bila mogoča od vseh strani, premestitev ladij iz enega morja v drugo skoraj neizvedljiva. Zgodovinska je pot eskadre 6 bojnih ladij, ki so še nedograjene odplule iz Kronštata okrog Evrope in Afrike na pomoč carski mornarici pred Port-Arturjem. Ta vožnja je trajala 6 mesecev, in ko so ladje dospele do cilja, so tam že gospodarili Japonci, ki so za tisto dobo najmodernejše ladje takoj uničili. Do rusko-japonske vojne je bilo glavno orožje priostren kljun pod morsko gladino, način boja pa tak, da se ladja najprej umaknila par sto metrov nazaj, potem pa se z vso silo zaletela bok sovražnika. Ta »torpedo« je bil vedno uspešen, dokler ga ni, razumljivo, izpodrinil izum pravega torpeda, ki je povzročil preobrat v zgodovini pomorskega bojevanja.

Dejstvo je, da je imela Rusija že takrat številčno in kakovostno močno mornarico, da bi s spretnim in izurjenim vodstvom igrala veliko vlogo v svetovni vojni. Njeno jedro je bilo v Baltskem morju, glavno oporišče, ladjedelnice in doki v Kronštatu. V Petrogradu je bila admiraliteta, mornariška akademija, podoficirske šole itd. Velikih bojnih ladij in oklopnic je leta 1914. imela Rusija 27, obalnih oklopnic in topovnjač okrog 30, rušilcev in torpedolovcev 89. Najboljši rušilec je bil »Novik« (2000 ton), najboljše torpedovke pa tipa »Rjanij« (1200 ton) in male torpedovke s 150 tonami. K tem ladjam je treba prišteti še monitorje, minonosce in druge, ki jih je bilo nekaj nad 100.

Mornarica pod sovjeti

Ko so prevzeli oblast boljševiki, je bila mornarica v popolnem razkroju. Kot dediščino carske Rusije so dobili 14 oklopnic, par obalnih topovnjač, okrog 40 rušilcev in 30 pomožnih ladij. Ta flota se je vsa udeležila svetovne vojne in je bila le ostanek mnogih pomorskih bitk ter razumljivo, skoraj vsaka ladja »invalid«. Trenutno je pomenilo to brodovje za državo velik minus. Edino vrednost pa so predstavljale še nedograjene enote v ladjedelnicah. Kakor nekdaj Peter Veliki, je tudi nova oblast takoj v začetku uvidela veliko važnost močne in sposobne mornarice, zato ji je takoj posvetila vso skrb. Zavedala pa se je tudi tega, da nobena še tako močna mornarica ne predstavlja ničesar, če nima proste poti v svet. Čeprav obliva Rusjo morje od petih strani, vendar nobeno ni prosto. Baltsko, Črno in Kaspiško morje so zaprta, prvo pozimi celo več mesecev zamrzne. Prav tako tudi obala ob Tihem oceanu. Edino prostejše okno v svet je Belo morje, ni pa imelo zveze z ostalimi.

Po revoluciji je bila ruska mornarica še bolj predmet ugibanja kakor pred vojno. Še pred par leti smo čitali v neki ugledni tuji reviji, da ima sovjetska Rusija najbrž samo 4 križarke, 4 rušilce in 7 podmornic. V zadnjem času pa je mogoč malo svobodnejši vpogled v ruske tajne, in s primerjanjem ameriških, angleških in nemških podatkov lahko dobimo precej jasno sliko sovjetske oborožene sile na morju.

V Leningradu odnosno Kronštatu so stare ladjedelnice razširjene in zgrajene nove za ladje do 50.000 ton z doki. Prav tako so na novo zgrajene ladjedelnice v Belem, Črnem, Kaspiškem morju, Tihem oceanu in celo v Moskvi. Številne pomorske šole so izvežbale ogromno število mornarjev. Tako so sovjeti z velikimi žrtvami zgradili doma in delno v inozemstvu mornarico, ki spada na višino brodovij Velike Britanije in Amerike. Sovjetska mornarica se deli danes v 4 samostojne flote,

Idila na Volgi

katerih vsaka ima svoje posebno poveljstvo: baltska mornarica, oporišče Kronštat, severna mornarica (Murmansk), tihooceanska mornarica (Vladivostok) in črnomorska mornarica (Sebastopol), h kateri spada tudi Kaspiško morje.

Po ruskih morjih, rekah in prekopih

Po velikih ladjah je Baltska mornarica na prvem mestu in je sestavljena iz dveh dreadnoughtov tipa »Pariškega Komuna« zgrajenih takoj po vojni. Ti ladji sta sicer starejši, vendar sta bili pred nekaj leti prenovljeni ter imata po 23.000 ton in topove kalibra 280 mm. 20.000 tonska oklopnjača »Aurora«, ki je že zelo stara, je preurejena v šolsko ladjo. K tem edinicam je treba prišteti še 14 oklopnic od 4600 do 10.000 ton, ki pa so namenjene obalni službi. Najnovejše so 3 križarke po 10.000 ton in 39 milj na uro, in nekaj manjših križark, 25 torpednih rušilcev (od teh 5 po 4000 ton, ostali od 1000 do 2500 ton), 70 podmornic raznih velikosti in nekaj pomožnih ladij.

Severna flota šteje 3 lahke križarke, 15 rušilcev, 40 podmornic in okrog 30 drugih ladij. Črnomorska mornarica je sestavljena iz dreadnoughta »Pariškaja Komuna« (23.000 ton, topovi 280 mm) in še ene take ladje, 2 križark (10.000 ton, 37 milj na uro), 7000tonske križarke »Taškent«, 2 rušilcev-križark po 4000 ton, 18 torpednih rušilcev, 60 različnih podmornic in nekaj monitorjev in drugih pomožnih edinic. Križarka »Taškent« je najhitrejša ladja na svetu. Na poskusnji vožnji je baje dosegla 50 milj na uro. Ladja je bila po ruskih načrtih izdelana v Livornu, kjer je še ena taka ladja v gradnji. Po odpornosti in oborožitvi prekaša vse britske in japonske 10.000 tonske križarke. Koliko velikih ladij šteje Tiho-oceanska flota, ni znano. Baje premore samo eno večjo oklopnico starejše konstrukcije in 4 do 5 križark novejšega tipa od 4800 do 10.000 ton. Ta mornarica je v glavnem sestavljena iz manjših edinic, 40 torpednih rušilcev, 150 podmornic, večjega števila patrolnih ladjic in nad 90 minonoscev, monitorjev in iskalcev min. Večina teh ladij je bila zgrajena v evropskem delu države in potem v razstavljenih delih prepeljana po železnici v Vladivostok in Nikolajevsk.

Vsaki mornarici je treba prišteti še veliko število hidro-avionov, a ob Tihem oceanu so v obrambo obale nameščeni topovi 75 cm. Baltska in črnomorska flota sta napadalnega, tihomorska pa bolj defenzivnega značaja. Vsega skupaj ima sovjetska Rusija danes nad 600 vojnih ladij, med temi 320 podmornic, to je daleč največje podmorniško brodovje na svetu.

Moč te mornarice pa poudarja dejstvo, da je vzpostavljena neodvisna zveza med vsemi ruskimi morji. Iz Baltskega morja so zgrajeni prekopi skozi jezero Lagoda do Belega morja, odtod pa je vzpostavljena mimo Severnega tečaja vodna pot do Vladivostoka. Dalje vežejo prekopi Baltsko morje z Moskvo, odtod pa dalje s Črnim, a po Volgi s Kaspiškem morjem. Črno morje pa je po Donu in Volgi zvezano s Kaspiškim morjem. Ti prekopi so tako veliki, da lahko plovejo po njih tudi težke križarke. S tem je postala sovjetska mornarica povsem neodvisna od inozemstva.

Ladje v gradnji

Svetovne velesile gradijo z blazno naglico nove ladje in žrtvujejo za to težke milijarde. Po washingtonski pogodbi je bila omejena velikost novih ladij, določeno je bilo razmerje med Anglijo, Ameriko in Japonsko in ravnotežje v Sredozemlju. Kakor vemo, pa to že davno več ne velja in je pogodba ostala le kup papirja, ki pozabljen leži po predalih. Tako se je začela tekma v oboroževanju na morju in vse države gradijo danes ladje neomejene tonaže. Japonska gradi oklopnico s 55.000 tonami, Anglija 2 bojni ladji po 40.000 in 5 po 35.000 ton, USA 2 po 50.000 in 4 po 35.000 ton, Nemčija, Italija in Francija pa vsaka po 4 oklopnice s 35.000 do 40.000 tonami. Govori se celo o načrtih za 100.000-tonsko bojno ladjo. To so številke, ki dajejo misliti. V zadnjem času pa so se izvedeli precej zanimivi podatki o programu nove vojne mornarice sovjetov.

V domačih ladjedelnicah so v gradnji 3 dreadnoughti s 35.000 do 40.000 ton s topovi 402 mm, 7 oklopnih 10.000tonskih križark in 8 lahkih križark tipa »Taškent«. Te ladje naj bi imele vse napadalen značaj in čim večjo brzino. Novost predstavljajo 3 križarke - minonosci (4000 ton) in težki torpedni rušilci, katerih gradijo 12. Lažjih rušilcev je v gradnji nad 20, podmornic pa 180 a so skoraj vse manjšega tipa. 100 podmornic izdelujejo po novem izumu ruskih inženjerjev. Te enote predstavljajo pravo senzacijo, ker nimajo posadke in se avtomatično manevrirajo z obale. Ves prostor je uporabljen samo za stroje, torpede in morske mine, ki se prav tako avtomatično izstreljujejo ali odlagajo. Te podmornice imajo samo po 150 ton in zelo veliko brzino. Prav tako je tudi v gradnji nosilka letal in večje število pomožnih enot.

Ker ladjedelstvo sovjetske Rusije še ni na taki višini, da bi ustrezalo ogromnim nalogam v času, ki ga zahtevajo dogodki — primanjkuje namreč še zadostno število strokovnjakov — je Rusija del svojega pomorskega oborožitvenega programa naročila v inozemstvu. V ladjedelnicah Amerike gradijo tri 50.000tonske oklopne bojne ladje, ki naj bi predstavljale čudo pomorske tehnike. Oborožene bodo baje s topovi 750 mm in baje neranljive pred torpedi, a za take kolose še nedosežene brzine. Istočasno s temi ladjami velikankami so v gradnji 4 oklopne križarke (10.000 ton) novega tipa in 20 manjših ladij. V Nemčiji, Italiji, Holandiji in v nekaterih drugih ladjedelnicah Evrope je še okrog 50 ladij na račun Rusije, vendar pa gre ta le za manjše enote. Ves program obsega nad 300 novih ladij. Z realizacijo tega programa bo Rusija na morju daleč prekosila Japonsko, se vzporedila Angliji in USA ter številčno dosegla celo prvo mesto.

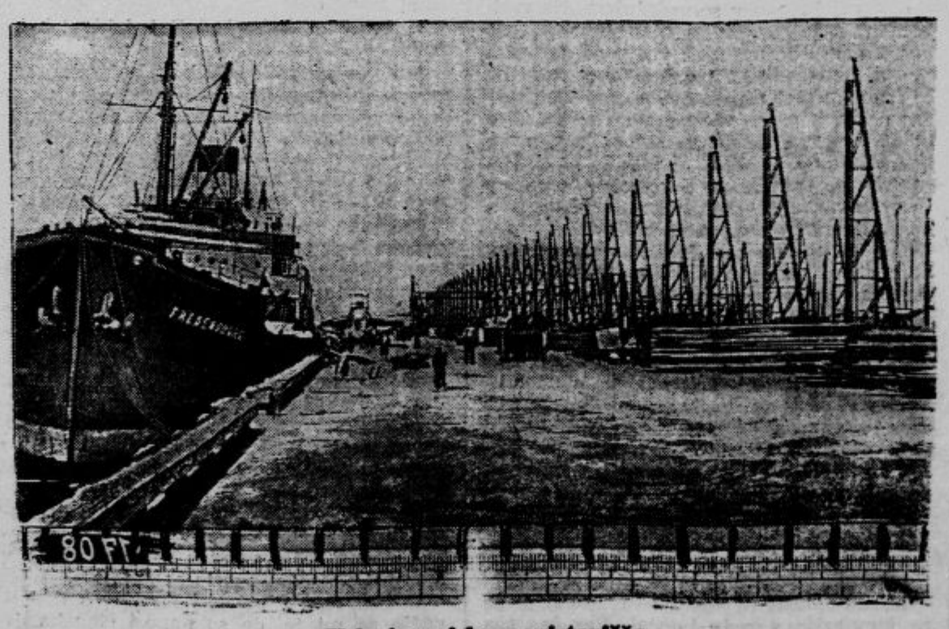

V leningrajskem pristanišču

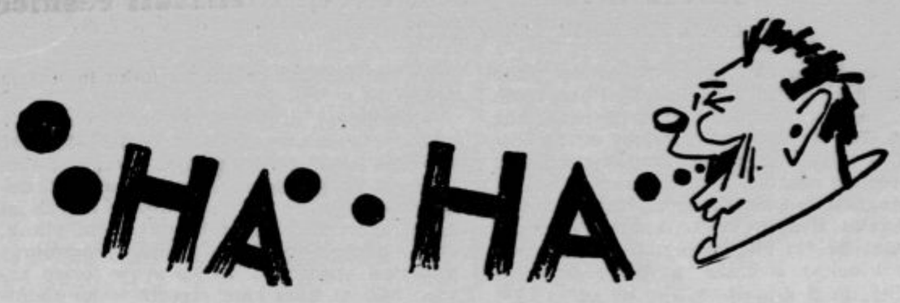

O Merkurjevcih pa o tem in onem

Vsaka moda je kaprica, toda neizprosna, a med vsemi še najbolj politična moda. Ne moreš ji pobegniti, zato se ji pameten človek kar prikloni. Naš gospod učitelj so bili prej blagajnik pri JNS, zdaj so pa predsednik pri JRZ. Prej so bili prosvetar pri Sokolu, zdaj so predsednik prosvetnega društva. Prav za prav je to samo igra črk in besed, v stvari pa je majhen avanzman, posebno ker upajo zato postati še — upravitelj.

In je ukazala politična moda, da je treba vse organizacije, ki obstoje, cepiti na tri. Doslej so govorili, da je v organizaciji moč, zdaj pa velja načelo, da mora vse — na troje. Tako da se moč in veljava pomnožita. Veterinarji so takoj ubogali in se razšli na — troje. Kaj jih briga: pacientom niso odgovorni, samo tistim, ki jih postavljajo in prestavljajo. Pa se vendar ne morem ubraniti radovednosti, kaj bo z njihovimi pacienti. Ali bo politika zahtevala tudi delitev konj, volov in prašičev na troje?

Posebno pa so se tej delitvi v svoji organizaciji uprli gospodje plesni učitelji. Kdo more očitati tem gospodom, da niso vljudni, naravnost sklizki in prav finih manir! In pa poklic že sam na sebi — ali ni večno preskakovanje, premikanje, drsanje sem in tja, naprej in nazaj njihov edini napor? V organizaciji pa so le pokazali stabilnost navzlic zapovedi politične mode, da je tudi dlako v jajcu razklati — na troje.

Nekaj podobnega bi rad zapisal o Merkurju. Pa sem v zadregi zaradi jezika. Kako naj prav za prav imenujem s poštenim slovenskim imenom člane društva Megrkur, da ne bo greha ne zoper čistočo našega milega materinega jezika ne zoper estetični čut? Hrvati ki so sicer enodušno utrdili, da beseda Merkur ni hrvatskega izvora, in zlasti ne, če so njega člani tudi Srbi in Slovenci, pa so ji le dali lepo donečo domačo končnico — aši, torej Merkuraši. Kakor tamburaši. Toda, bratje, roke na srce — ali sme slovenski pisatelj v teh dneh rabiti tako strašno tujko — brrr? Ne in ne! Le kaj bi zakukala ljubljanska kukavica takole ob četrtkovih večerih! Od istega strahu gonjen je »Slovenec« zadnjič posegel po domači končnici in jih vrgel pod debelo tiskan naslov: »Ljubljanski Merkurjevci« O, ti moj bog! Le kaj bi rekli moja rajnka mati, ki so besede kurjevci tako težko izgovarjali. Celo zimo so sicer strgali po kurici in nosili na kup ter spravljali to za kapusne grede tako dragoceno in iskano gnojilo, toda z njegovim imenom v spodobni družbi niso mogli na dan. Kako naj torej slovenski estet in pismen človek žali v tiskani besedi člane bolniške blagajne Merkur z Mer - kurjevci Zapik torej o tem, dokler mi ne odkrijete pravilne in za spodobno družbo primerne kratice! Fr.

Modrost v zrnih

Pregovori, to narodovo bogastvo, ki ga molj ne razje, rja ne požre, in ki v bankah ne zamrzne, so nastali že v kameni dobi, kar izpričujejo nekateri ostanki v še danes ohranjenih pregovorih, kakor: trd je ko kamen, kamen na kamen palača, in tako dalje.

O vzrokih njihovega postanka je več teorij in hipotez, ki so bolj ali manj verjetne. Izmed vseh je še najbolj verjetna teorija dr. Kozmijana Beračinskega, ki trdi sledeče: »V starih časih — kakor tudi še danes — je bil tako rekoč družinski zakon, da je oče zapustil premoženje svojemu sinu, ta ga je izročal dalje in to je šlo iz roda v rod. Zgodilo pa se je — najbrž v ledeni dobi — da je neka družina tako obubožala, da ni mogel umirajoči oče prav ničesar zapustiti svojemu sinu. Solznih oči ga je poklical k sebi in mu dejal: »Dragi sinko, nič ti ne morem zapustiti, nekaj ti pa vendar izročim, da ne boš brez vsega hodil po ledenikih življenja. — Če ti na ledu zdrsne, se poberi!« Nato je troglodit, sit svojih dni, nagnil glavo in v Gospodu zaspal . . .« Tako dr. Kozmijan Beračinski.

Iz tega sporočila zdaj razumemo, zakaj imamo mi Slovenci tako mnogo pregovorov: predniki nam pač niso mogli nič drugega zapustiti.

Vendar pa ti pregovori, kljub svoji vekoviti modrosti, včasih zastare in postanejo nesodobni. Nekateri pa potrebujejo še sodobnega komentarja.

Vzemimo n. pr. že omenjeni pregovor iz kamene dobe: kamen na kamen — palača. Ta zastareli način zidanja smo v dobi cementa opustili. Pregovor je torej zastarel. Takoj pa dobi moderno lice, če mu dodamo naslednji stavek: bomba na bombo — razvalina. Kako sodobno, kaj? Ali pa: nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito. Kako more človek dvajsetega stoletja razumeti ta pregovor, ko pa bere vsak dan v časopisih: ta in ta korupcijska afera še zdaj ni pojasnjena! Ne, pa že raje veruje časopisu kakor pa tej zastareli modrosti. Če pa današnjemu človeku rečeš: nobena mina ni tako skrita, da ne bi kdaj eksplodirala, te takoj razume. Rima je sicer odpadla, toda čemu nam bo v teh časih rima? Glavno je, da se je ladja ob eksploziji mine res potopila.

Dalje: mnogo psov — zajčja smrt. Ta pregovor je izšel iz lovskih krogov. Koliko pa je danes lovcev, ko je vedno manj divjačine? Pa tudi v verodostojnost te resnice ne moremo verjeti, kajti lovci so jo privlekli na dan. Vsakdo pa ti bo verjel, če mu rečeš: mnogo rušilcev — podmornica fuč.

Dalje! Če ima kdo srečo, pravimo, da ima svinjo. Jasno! Takale 300 kg težka svinja ni, da bi se je človek otepal O, to je v današnjih časih precejšnja sreča! Vendar pa bi ob izredni sreči lahko sodobno rekli: »Ima svinj na pretek — kakor Francoz.«

In končno! Če hočemo reči, da ta in ta stvar nima jedra, pravimo: lupina ni vse! V redu! Pregovor je lep in ni mu kaj reči. Ali eno napako ima. Razumljiv je samo v agrarnih državah, kajti te pridelujejo razno sadje in sadeže, ki imajo lupine v obliki olupkov, kož in skorij. Za industrijske države in za današnji čas sploh pa lahko mirno rečemo: »Celofan ni vse!«

Pokazal sem na nekaj primerih, kako bi se morali pregovori popraviti in modernizirati. Upam, da se bo nadaljnjega posla lotila Akademija znanosti in umetnosti in s tem pokazala, da se ne boji še tako ogromnega dela, da je le v prid narodu in človeštvu.

Ivan Rob

DOBRO JE ZADEL

Janez je kupil na sejmu konja. Domov grede je premišljal, ali ga le ni mogoče predrago plačal. Doma je konju ponudil škaf vode, a konj jo je samo povohal. Nato mu je natrosil ovsa, toda tudi tega konj ni maral.

»Dobro,« je pomislil Janez, »če boš za delo dober, potem si baš pravi zame in nisi bil predrag.«

V ŠOLI

Profesor: »Vi ste padli pri izpitu?«
Dijak: »Da, gospod profesor!«
Profesor: »Kako je to mogoče?«
Dijak: »Ker je laže vprašati, kakor pa odgovarjati!«

OTROŠKA

— Tetka, zapri oči! pravi nečak svoji bogati teti.
— Zakaj pa, Janezek?
— Ker je očka rekel, da si bomo kupili hišo, kadar ti zatisneš oči.

Proti napadom iz zraka

Spričo nevarnosti, da se utegnejo napadi iz zraka v primeru novih vojnih zapletljajev približati tudi naši zemlji, postaja vprašanje protiletalske obrambe zmerom bolj pereče. Pogosto se čitatelji obračajo na naše uredništvo z raznimi vprašanji, pa smo se odločili, da uvedemo stalne razgovore, če bo dovolj zanimanja zanje

Katere in kakšne snovi vsebujejo vžigalne bombe? Kako pripravimo zaščito pred njimi?

Pri napadih iz zraka je glavni povzročitelj požara majhna termitna-elektronska bomba. Zaradi njene majhne teže (običajno tehta od 20 g do 5 kg) prebije le streho ter se vname na podstrešju. Vžigalne bombe, ki padejo na ceste, travnike in njive, ne povzročijo nobene škode (razen na dozorelih žitnih poljih). Termit je zmes aluminija in železovega oksida. Gori, ne da bi potreboval kisik iz zraka, ker ga vsebuje v zadostni meri v železovem oksidu. Zato gori celo pod vodo. Pri gorenju razvija temperaturo približno 2000 stopinj C. Elektron je zlitina aluminija in magnezija ter razvija pri gorenju temperaturo nad 2000 stopinj C. Poznamo še fosforno vžigalno bombo, ki se uporablja predvsem za živa bitja. Njen vžigalni učinek pri stanovanjskih hišah v mestih in pri industrijskih stavbah ni velik. Iz fosforne bombe brizga strupeni beli fosfor, ki gori s svetlim plamenom ter razvija gost, bel dim. Vžigalne bombe so posebno nevarne za podeželje, ker ogražajo kašče, skednje in druge shrambe za razna živila in krmo. Zaradi navedenih dejstev je torej razvidna ogromna važnost obrambe pred temi napadalnimi sredstvi.

Zaščitni ukrepi: V prvi vrsti moramo izpraznitи podstrešja (stara šara!). Pri objavi nevarnosti napada iz zraka (ob izbruhu vojne) pokrijemo lesena tla podstrešja s plastjo suhega peska in sicer od 3 do 5 cm, če konstrukcija podstrešja to obtežbo dovoljuje. Priporočljivo je, da ostale lesene dele podstrešja prepleskamo z zaščitnim sredstvom proti plamenom. V prometu so razni izdelki pod imenom lelion, flamort itd. Najcenejše sredstvo je raztopina, ki jo pripravimo iz 70 delov sadre (gipsa) in 40 delov amonsulfata na 100 delov vode. Polivanje gorečih vžigalnih bomb z vodo je zelo nevarno, ker se pri tem razvija pokalni plin (nevarnost eksplozije!). Zaradi zmanjšanja učinka zasipamo bombo s peskom s pomočjo lopate. Majhna vžigalna bomba dogori v 3 do 5 minutah. Če potem še kaj gori, je to požar materiala (les itd.). Zaradi tega moramo pripraviti dovolj vode in sicer ob stopnišču na podstrešju, ne pa na podstrešju samem, kjer bi nas požar lahko ločil od vode in od morebitnih drugih gasilskih sredstev. Vedra, brente in druge podobne posode lahko služijo kot shramba za vodo. Sekira, žaga, lopate naj bodo pripravljene zraven posod za vodo in zabeja s peskom. Metla, ovita z mokro cunjo nam služi za gašenje tlečih isker. Pogoj za uspeh je hiter in odločen nastop.

ŠE EN NEUSPEH:

Madžarska—Jugoslavija 2:0 (1:0)

Tudi jugoslovenska enajstorica, ki so jo sestavljali izključno beograjski igralci, ni mogla priboriti Jugoslaviji uspeha — Od naših sta se odlikovala edino Lovrić in Perlić — Zaslužena zmaga madžarskega moštva

Beograd, 12. novembra.

Naš vrhovni nogometni forum ima pri svojih mednarodnih prireditvah z vremenom res veliko srečo. Nekaj dni pred današnjo tekmo je bila košava Še v petek in v soboto je kazalo na dež, danes pa smo imeli krasno nogometno vreme, pihal je le lahen vetrič Zato ni čuda, da je bilo igrišče ob pričetku tekme zasedeno in da je prisostvovalo zadnji letošnji meddržavni tekmi med Jugoslavijo in Madžarsko okrog 18.000 gledalcev, med njimi zastopnik ministra vojske, general Kukavčić, ki je določen za pomočnika drav divizijske oblasti v Ljubljani, zastopnik madžarskega poslaništva itd. Na kraju za parkiranje je bilo mnogo avtomobilov in avtobusov s številko 8, torej iz dunavske banovine, s katerimi so se pripeljali vojvodinski Madžari na tekmo. Madžarski igralci, ki so prispeli v Beograd v petek zvečer, so se v naši prestolnici počutili prav prijetno. Med njimi in našimi igralci in funkcionarji je vladala že pred tekmo prava prijateljska atmosfera, ki je obetala lepo in zanimivo igro.

Obe moštvi sta bili ob prihodu na igrišče toplo pozdravljeni Po odsviranju madžarske in jugoslovenske himne, so podarili naši igralci svojim gostom zastavico v jugoslovenskih barvah Švicarskemu sodniku Wietrichu sta se javili naslednji moštvi:

Madžarska: Boldizar — Polgar, Biro — Kiraly, Sarosy II, Balogh — Kinczes, Vincze, Kiczely, dr. Sarosy, Toth III.

Jugoslavija: Lovrić — Beleslin, Dubac — Manola, Dragičević, Lechner — Glišović, Vujadinović, Božović, Matošić F., Perlić.

Odlična igra Madžarov

Kako veliko važnost so pripisovali Madžari današnji tekmi, se vidi iz izjave madžarskega saveznega kapetana Ginzerija. Ko so ga novinarji vprašali, kaj misli o jugoslovenskem nogometu in o današnji tekmi, je kratko odgovoril:

— Ako bo naše moštvo danes v Beogradu premagalo Jugoslavijo, potem bo to za nas pomenilo zelo velik uspeh.

To izjavo je gotovo dal glede na lepa uspeha, ki ju je jugoslovensko moštvo doseglo v Beogradu proti Angliji in Italiji. Tega so se tudi zavedali madžarski igralci, ki so se z vsem srcem in znanjem borili za svoje barve. Uspeh ni izostal. Madžarska je zmagala z 2 : 0 (1 : 0) in to popolnoma zasluženo. Njihova zmaga že po prvem golu ni bila več dvomljiva, čeprav so tudi naši imeli nekaj lepih šans. Toda igra Madžarov je bila taka, da bi tudi neodločen rezultat pomenil veliko krivico.

Kritiko moštev in poedincev moramo začeti s srednjim krilcem Madžarov Sarosyjem II. To je igralec velike kvalitete, ki bo gotovo dosegel sloves svojega brata, znanega napadalca dr. Sarosyja, ako ga še ni. Za njega ni nobena, še tako kočljiva situacija pretežka. On gradi, on rešuje enako uspešno. Sigurna je njegova igra z glavo, pri čemer mu pomaga njegov visok start. Njegova partnerja Kiraly in Balogh sta z njim dobro vigrana in tako je predstavljala krilska vrsta Madžarov močan obrambni zid a hkrati učinkovito pomoč napadu. V napadu je bil Kiraly vodja. Je to gotovo izvrsten igralec, ki je tudi to pot pokazal svoje velike vrline, toda po naših pojmih bi mu bolj odgovarjalo mesto na zvezi, kjer bi bil gotovo bolj uspešen. Dr. Sarosy pa bi bil boljši na svojem starem mestu kot vodja napada. Toda kljub temu je napad igral odlično, lepo osvajal teren, precizno dodajal in tudi lepo streljal. Zelo odločna je bila obramba. Pri dokaj priletnem in težkem Biru smo občudovali njegovo hitrost, ki ji tudi Glišović ni bil vedno kos. Vratar Boldizar ni mogel pokazati vseh svojih sposobnosti, lahko pa rečemo, da je bil Lovrić boljši. Madžarsko moštvo je tudi kot celota napravilo odličen vtisk. Njihov nagli start jim je omogočil, da je večina žog v dvobojih postala njihov plen. Odlikujejo se zlasti z izredno hitrostjo in preciznim podajanjem. Skratka, bil je užitek gledati njihove pametne in premišljene akcije.

Naši so bili slabi

Sestavo našega moštva so takoj po objavi ostro kritizirali v javnosti. V sedanjih prilikah je posel saveznega kapetana gotovo težak, a današnja tekma je kakor nedavno srečanje z Nemci dokazala, da je sistem, po katerem se sestavlja naša reprezentanca, napačen. Kritiki v javnosti, ki jim ne moremo odrekati dobre volje, so imeli prav. To velja predvsem glede mesta desnega branilca, glede sestave krilske vrste in glede vodje napada odnosno leve zveze. Naše moštvo je igralo zelo slabo in je, ako sodimo po igri, rezultat še premajhen. V napadu je treba

pohvaliti edino Perlića

na levem krilu. Božović kot vodja napada je bil nemogoč. V tem pogledu ima javnost, ki je zahtevala na to mesto Aco Petrovića iz Jugoslavije, prav. Kako naj napad napreduje pred nasprotni gol, če mu manjka vodja? Zelo slaba je bila krilska vrsta. Odpovedal je celo Lechner, mogoče pod vtisom slabe igre ostale enajstorice. Dragičević kot srednji krilec je bil marljiv, ali niti od daleč ga ne moremo primerjati s srednjim krilcem v madžarskem moštvu. Manola je bil preveč defenziven. Beleslin, ki je mlad igralec, je premalo rutiniran Sicer je to njegov prvi težki nastop, vendar kaže, da ne bo postal »zvezda«. Dubac ni grešil preveč in je precej rešil. Lovrić je branil zelo dobro, prvi gol pa je bil gotovo neubranljiv. V celoti je bilo

naše moštvo za razred slabše

od nasprotnika.

V drugem polčasu je bilo nekaj boljše, ali ona homogenost, ki se je poudarjala pri sestavi reprezentance, se ni pokazala. Včasi so naši igrali tako podrejeno vlogo, da je občinstvo ironično pričelo ploskati. Nadejamo se, da bo ta tekma, kakor nedavno srečanje z Nemci, dobra lekcija našim nogometnim činiteljem, saj je za prihodnje leto, kakor smo poučeni na merodajnem mestu, predvidenih več važnih mednarodnih srečanj.

Pot do 2:0

Naši imajo začetni udarec in igrajo proti lahnemu vetru Takoj napad proti Madžarom. Madžari kmalu ripostirajo in v 2. min prosti strel proti Jugoslaviji. Izvede ga Sarosy II zelo ostro, toda poleg gola. V 4. min. strelja Sarosy I zelo ostro na gol in Lovrić ubrani v kot. Kmalu nato lep prodor Perlića na levi strani, ki se konča s kotom proti Madžarski. Madžari prihajajo vedno bolj v premoč, Lovrić se izkaže. V 11 min odda Božović Perliću, toda njegov ostri strel gre preko gola. V 15. min je spet Perlić prodrl pred gol in streljal. S tribune se ni moglo ugotoviti, ali je žoga prešla golovo črto, s katere jo je odbil Biro Sodnik je vprašal stranskega sodnika Podubskega, ki je izjavil, da ni bil gol Veliko ogorčenje med občinstvom.

Madžari igrajo zelo hitro in precizno in često ogrožajo vrata Jugoslavije V 20 minuti foul Beleslina na Tothu. Prosti strel odbije obramba V 21 min zaradi roke prosti strel proti Madžarski. Strelja Matošić, toda madžarski vratar ubrani. V 22. min. se Lovrić spet izkaže, ko ubrani oster strel Kiczelyja. V 25. min. kot proti Jugoslaviji, žoga gre v aut. Sledilo takoj nevarne situacije za Jugoslavijo. V 28 min zopet foul Beleslina pred kazensko črto, naši napravijo zid. Prosti strel odda Kiczely na desno, dr. Sarosyju in ta plasira v gol.

1:0 za Madžarsko

Strel je neubranljiv. Madžari so dalje v premoči.

V drugem polčasu se naši malo popravijo. V 8. min. prosti strel pred kazensko črto proti Madžarski. Ista situacija kakor pri prvem golu za Madžare, ali našim ne uspe trik, ki je Madžarom dal prvi gol. Naši napadi so zdaj bolj nevarni. V 12. min nevarna situacija za Jugoslavijo. Najprej brani Lovrić, gol pa je rešil Dubac. Beleslin spet foula. Prosti strel gre med oblake. Sodnik da napačno kot proti Jugoslaviji, ki ostane neizkoriščen. V 18. min trčita skupaj Kiczely in Dubac. Oba zapustita igrišče. Dubac se vrne čez 4 minute, Kiczely pa čez šest. V 25. min. odda Toth Kinczesu, ta mu vrača. Toth strelja, Lovrić odbije. Toth priteče in žoga gre drugič v mrežo Jugoslavije.

2:0 za Madžarsko

Naši pritiskajo ali brez uspeha. Tri minute pred koncem še neizkoriščen kot proti Madžarski, nato konec.

Sodil je z majhnimi pogreškami, ki nikakor niso vplivale na igro, zelo dobro švicarski sodnik g. Wietrich. Občinstvo je na koncu zelo aplavdiralo Madžarom.

T. Z.

82 minut igre v Zagrebu

V hrvatsko-slovenski ligi je bila na sporedu samo prekinjena tekma med Gradjanskim in Hajdukom. Tekma se je začela precej neobičajno — z enajstmetrovko proti Hajduku — in je prinesla Splitčanom visok poraz. Razpoloženi Zagrebčani so jim nasuli pol tucata golov, sami pa niso prejeli niti enega. S tem se je Gradjanski še bolj učvrstil na vrhu lestvice in ni nobenega dvoma, da bo on prvi prvak te lige.

V X. kolu manjka še tekma med osiješko Slavijo in Splitom.

Prvenstvena lestvica kaže po včerajšnjem zagrebškem srečanju naslednje lice: (ostala mesta se niso spremenila)

Gradjanski	10	9	1	0	47 : 3	19
Hašk	10	6	2	2	23 : 17	14
Sašk	10	6	2	2	18 : 14	14
Hajduk	10	5	1	4	23 : 20	11

V naslednjem naše poročilo:

Gradjanski—Hajduk 6:0 (3:0)

Gradjanski je v nadaljevanju prekinjene igre visoko porazil Hajduka

Zagreb, 12 novembra.

V hrvatsko-slovenski ligi je bila danes zaradi meddržavne tekme odigrana samo ena tekma, in sicer podaljšek prekinjene tekme med Gradjanskim in Hajdukom od 8. minute dalje, ko je igralec Hajduka Kacijan udaril sodnika Maccoratija, zaradi česar je ta igro prekinil.

Hajduk je danes nastopil le z 10 igralci brez Kacijana, dočim je bil Gradjanski kompleten, le namesto Glaserja, ki je igral v državni reprezentanci v Beogradu, je branil svetišče Gradjanskega Urh, ki je svojo nalogo odlično rešil. Gradjanski je zmagal z visokim rezultatom 6 : 0, in mora se priznati, da je zmago popolnoma zaslužil.

Tekma se je začela z enajstmetrovko proti Hajduku, ki jo je Wölfl s topovskim strelom spremenil v gol V 20. min. je Žalant z desne krasno poslal na levo in Wölfl je neubranljivo postavil na 2 : 0 za Gradjanski V 30 min je Lešnik z glavo poslal preko Hajdukovega vratarja Ivančiča in postavil rezultat polčasa 3 : 0.

V 9. min. po odmoru je sledila nagla kombinacija na desni strani in je Antolković s krasnim strelom pogodil levi kot mreže. V 17. min. je Lešnik z lepo potezo postavil na 5 : 0, v 24. min. pa Wölfl končni rezultat 6 : 0. Vsi goli so bili prav lepi.

Moštvo Gradjanskega je zmago pošteno zaslužilo. Pokazalo je izvrsten nogomet, pravo ekshibicijsko igro. Vsi deli moštva so delovali brezhibno, zlasti pa se je izkazal napad s točnimi in močnimi streli. Pri Hajduku se je močno opazilo pomanjkanje enajstega igralca. Splitčani so igrali izredno požrtvovalno in niso zaslužili tolikšnega poraza. Često so bili pred nasprotnim golom, so pa streljali premalo precizno razen tega pa je bil Urh nepremagljiv. Hajduk je zaslužil vsaj častni gol. Sodnik Macorati se je trudil, da bi bil čim bolj objektiven, ni pa imel dobrega dne. V začetku druge polovice je pregledal enajstmetrovko proti Gradjanskemu Matekalo in Lemešič sta se brez žoge pričela suvati in sodnik, ki je bil na drugi strani igrišča, in ni mogel točno videti dogodka, je izključil oba. Hajduk je protestiral češ da Lemešič ni kriv in ker je Matekalo svojo krivdo priznal, je sodnik odločil, da ostane Lemešič v igri, Matekala pa je izključil.

Živahni igri je prisotvovalo 4.000 gledalcev.

Na območju podsaveza

Na območju LNP ni bilo posebnih dogodkov. V Ljubljani je bila na sporedu samo pokalna tekma med Marsom in Svobodo, druga, med Muro in Mariborom, ki bi morala biti v Murski Soboti, pa je bila preložena. V Celju in Mariboru sta bili dve prijateljski tekmi.

Mars : Svoboda 3 : 2 (2 : 0)

Ljubljana, 12. novembra.

Na igrišču Ljubljane je bila danes pred malo gledalci tekma za pokal LNP med Marsom in Svobodo. Igra je nudila podpovprečen nogomet, v splošnem pa se jo lahko razdeli na dva različna dela. V prvem polčasu je imel Mars več od igre in je tudi prišel z dvema goloma do vodstva. Svoboda je v polju igrala lepo, a je bila pred golom neučinkovita. V drugi polovici je Svoboda prevladovala in bi igri bolj ustrezal neodločen izid.

Pri Marsu se je zlasti odlikoval vratar Zavrl, dočim sta bila branilca nesigurna. V krilski vrsti ni šlo vse tako, kakor bi moralo, v napadu pa je ustrezal edino Žigon Pri Svobodi je treba v prvi vrsti pohvaliti srednjega krilca Hubada, prav dober pa je bil tudi Rogelj v napadu. Gole za Mars so zabili Žigon v 15. min., kmalu nato Huma po krivdi obrambe še drugega. V drugi polovici je Accetto znižal na 2 : 1, nato pa je Piskar po krivdi nasprotnega vratarja ustrelil tretji gol za Mars. Svoboda je zatem prevladovala do konca in je po Peliconu znižala na 3 : 2.

Sodil je inž. Sketelj.

Slavija (V) : Železničar 5 : 0 (2 : 0)

Maribor, 12. novembra.

Na stadionu na Tržaški cesti je danes gostovala varaždinska Slavija, ki je z dvema moštvoma nastopila proti SK Železničarju. Za uvod so igrali rezervisti gostov in domačega Železničarja. Igra se je končala z zmago gostov s 5 : 0 (2 : 0).

Nato je nastopilo ligaško moštvo Slavije in zmagalo z 2 : 1. Varaždinska Slavija je prišla v Maribor s kompletnim ligaškim moštvom. Svoje najboljše moči so imeli gostje v napadu. Leva stran je sicer nekoliko šibka, zato pa je desna tem boljša. Zlasti dober je Solerti na desnem krilu, ki je pokazal lep in koristen nogomet. Vsem igralcem se pozna, da igrajo težke ligaške tekme in imajo nogomet tako rekoč v malem prstu. Vsi dobro obvladajo žogo, razpolagajo s krasnim startom in vsi so v odlični kondiciji.

Železničar je imel proti tako rutiniranemu nasprotniku seveda precej težko stališče, toda ob malo večji sreči bi Železničar lahko tudi to moštvo premagal. Da se to ni zgodilo, je predvsem napaka napada, ki je igral zelo površno in taktično slabo. Forsirali so preveč notranje krilo, tako da je bilo sicer dobro desno krilo premalo zaposleno. Krilci so uspešno podpirali svoj napad in je ta formacija ustrezala Najboljši del pa je bil ožja obramba, ki je celo prekašala nasprotnikovo. Tempo je bil ves čas zelo živahen in tudi zanimiv. Igra pa je bila tudi vseskozi fair, tako da je imel sodnik Bergant lahko stališče.

Celje : Jugoslavija 6:2 (3:0)

Celje, 12. novembra.

Celjska jesenska prvaka I. in II. razreda sta odigrala danes prijateljsko tekmo v korist podsavezne blagajne. Tekma je bila zaradi lepega vremena slabo obiskana. Celje je nastopilo v oslabljeni postavi, a je kljub temu nudilo tehnično in kombinatorno dobro igro. Zmagovalec je znatno prekašal enajstorico Jugoslavije, ki je sicer pokazala dobro znanje, ni pa imela strelca. V 5. min. je Kovač prešel obrambo Jugoslavije in zabil prvi gol. Pozneje je prišla za nekaj časa Jugoslavija v lahko premoč. Končno se je Celje otreslo pritiska Jugoslavije in je zabilo še dva gola. V drugem polčasu je Celje absolutno prevladovalo. V 17. min. je Zupanc zvišal na 4 : 0, v 19. Stupica na 5 : 0. V 26. in 27. min. je Žagar po krivdi celjske obrambe dvakrat potresel mrežo Celja. V 30. min. je padel šesti gol za Celje. V 32. min. je bil izključen vratar Jugoslavije Košar. Celje se ni preveč naprezalo in je do konca igralo ležerno.

Sodil je g. Reinprecht točno in objektivno.

Ostale nogometne tekme

Curih: Švica : Italija 3 : 1! Lepa in zasłužena zmaga Švicarjev pred 25.000 gledalci.

INSERIRAJTE V „JUTRU“!

II. dirke na Večni poti

Spet tisoči pri dirkah

Na včerajšnji zaključni motociklistični dirki Avtokluba je spet zmagal večkratni prvak naših vozačev — Ilirijan Janko Šiška, tesno pred Jožetom Cihlařem — Nezgoda evropskega prvaka Abartha

Ljubljana, 12. novembra

Motosekcija našega Avtokluba si je lani prvikrat izbrala za svoje dirke Večno pot. O tem, ali je Večna pot za hitrostne motorne dirke primerna ali ne, se je že lani precej razpravljalo, in bilo je tudi nekaj ugovorov zoper njo. Prireditev je letos nad vse pričakovanje dobro uspela in so bili z njo zadovoljni prireditelji in občinstvo, ki jim je Avtoklub pokazal zares dober motorni sport.

Lep dan in spet morje gledalcev

Letos je bila dirka določena za isti termin kakor lani, toda Ljubljana je že tako mesto, da v jesenskem času glede vremena ni prav nič naklonjena prireditvam na prostem in tako je mogel Avtoklub dirke, ki so bile prvotno napovedane za 15. oktober, preložiti kar dvakrat zaporedoma. Šele danes je Jupiter Pluvius zamižal kar na obe očesi in nam privoščil krasen — skoraj spomladanski dan, kakor ustvarjen za tekmovanje na prostem.

Navzlic temu, da je Martinova nedelja potegnila precejšen del Ljubljančanov pod gostoljubne strehe vinskih hramov v mestu in okolici in navzlic temu, da se jih je nekaj tisočev odpeljalo z vlakom na tombolo v Kranj, je še zmerom ostalo v Ljubljani nekaj nadaljnjih tisočev za sport navdušene publike, ki je pohitela za Rožnik in se v gostem špalirju zgrnila vzdolž dirkalne proge.

Kakor smo pri naših sportnih prireditvah navajeni, se je tudi to pot start zavlekel tako, da so šli na progo prvi dirkači šele malo pred 15. uro.

Kako so vozili v prvi smeri

Prva je startala skupina

turnih motorjev do 100 ccm

Sama že znana imena. Dirkači večinoma z neposebno prirejenimi stroji. Izjema — kakor zmerom v tej skupini — Fantini, ki ima svoj motor odlično »sfriziran« in ni prav posebno naključje, da v tej skupini pride zmerom prvi na cilj. To pot je dosegel izvrsten čas 2:09 min. Zanimivo je, da je bil Fantini v obratni smeri malo hitrejši, vozil je samo 2:04, medtem ko potrebujejo skoraj vsi vozači normalno več v smeri od Rožne doline proti Šiški; lani so najprej vozili v smeri od Rožne doline proti Mostecu (Šiški) in potlej v obratni smeri, letos pa je bil prvi start v Mostecu, ki je res mnogo bolj primeren za ta namen Tam je prostora za parkiranje avtomobilov, prostora za tribuno in tudi gledalci imajo s tega mesta mnogo boljši razgled na start in po progi, kakor pa na drugem koncu v Rožni dolini, kjer je s prostorom precej tesna. Avtoklub je pogodil prav srečno, da je prvi start prenesel iz Rožne doline v Mostec, čeprav je za Ljubljančane pot do tjakaj precej daljša. V skupini ljudskih motorjev do 100 cm sta se razen Fantinija dobro plasirala še Hermežan Blatnik in Šimenc. Vsa prva tri mesta so zasedli Hermežani, vseh 6 motorjev pa, ki so startali v tej skupini, je bilo znamke DKW. Škoda, da ni bilo strojev Jawa, da bi bili imeli gledalci nekoliko primerjave.

V naslednji skupini

turnih motorjev do 250 ccm

je bil favorit naš Puhar na svojem Puchu, ki nas tudi to pot ni razočaral. Na prvi vožnji je Puhar dosegel izvrstni čas 1:54,2. Puhar se v svojem stilu vidno popravlja in bi bilo prav zanimivo, če bi nam drugo leto o priliki privoščil veselje, da bi presedlal na močnejši stroj. Skoro bi mu lahko prerokovali, da se bo na prvi dirki zrinil v najsprednjšo vrsto. Elegantten stil in skozi in skozi zanesljivo vožnjo nam je pokazal Kavčič, ki je v prvi vožnji zaostal samo za 0.6 sekunde za Puharjem.

V turni kategoriji do 350 ccm

je dosegel najboljši čas član Avtokluba Miloš Ziherl na stroju DKW, in sicer 1:51.4. Še boljši od njega je bil v prvi vožnji njegov klubski tovariš Marjan Pengov, ki je dosegel v celoti za sekundo slabši čas od Ziherla. Član MK Ilirije Trampuž, ki se je v tej kategoriji plasiral na tretje mesto, je potreboval za obe smeri 9 sekund več. Dirka je bila v tej skupini zanimiva zaradi tega, ker so enako kakor v prvi skupini startali stroji ene same znamke DKW, tako da je res odločevala samo sposobnost vozačev.

Sledila je dirka

sportnih motorjev,

in sicer do 350 ccm. Pričel jo je dirkač Avtokluba Breznik s svojim znanim 250 ccm sportnim motorjem DKW, ki ga pozna naša publika že z vseh motornih dirk. Breznik je dosegel v prvi vožnji čas 1:45.6. Za njim je startal ljubljenec naše motoristične mladeži Šiška na svojem sportnem stroju NSU 350 ccm. Navzlic temu, da je bil Šiška videti na startu malo nervozen, je že na prvi vožnji dosegel izvrstni čas 1:41.6, s čimer je prekosil svoj lastni rekord (1:44.8). Nova zvezda v tej skupini je bil Zagrebčan Metz, ki nas pa ni mogel prepričati niti s svojim stilom niti s pogumom. Ponovno smo že opomnili, da se nam kar ne zdi prav razumljivo, zakaj Zagrebčani pošiljajo na naše prireditve dirkače, ki od vsega početka nimajo nikakršne šanse, da bi se plasirali v borbi z našimi. Tudi na današnji dirki si Zagrebčani v nobeni skupini niso mogli osvojiti niti tretjega mesta. Tretje mesto, v tej kategoriji je dosegel Ilirijan Trampuž na stroju AJS, ki je dosegel dovolj dober čas 3:51.4.

V kategoriji sportnih motorjev do 500 ccm se je odlično plasiral Avtoklubov Cihlař s časom 3:24.4.

Za konec voženj v prvem krogu nam je zvočnik napovedal kot posebno delikateso za motociklistične sladokusce vožnjo evropskega »prikoličarja« Karla Abartha, ki je bil za naše Ljubljančane zares presenečenje. Že Abarthov start je bil nekaj posebnega. Tisto, kako je na startu naravnal svoj motor nekoliko postrani v smeri proge, so gledalci mnogo komentirali. Abarthova vožnja je bila zares odlična in njegov sovozač Trobec se je v svojem poslu, ki zahteva izredne prisotnosti in spretnosti, izkazal pravega mojstra. Abarth je s prikolico dosegel povprečno boljši čas kakor večina solo vozačev.

Po kratkem odmoru je sledila

vožnja v obratni smeri

Vozači so v tej vožnji potrebovali po nekaj sekund več kakor v prvi smeri, v ostalem pa drugi krog ni prinesel bistvenih sprememb v plasmaju. Zanimiv je bil v drugi vožnji član Avtokluba Cihlař, ki je dosegel čas 1:42 in je torej potolkel Šiško za 0.2 sekunde. Cihlař pa je v tej turi tvegal zelo mnogo in na nevarnem, skoraj pravokotnem ovinku čez mali mostič sredi proge bi bil skoraj drago plačal svojo smelost. Smola, ki je njemu prizanesla, pa se je maščevala v drugi vožnji nad Abarthom. Drzni prikoličar je v obratni smeri še bolj pritisnil na plin kakor prvič in je švigal po nevarnih ovinkih in zavojih z brzino, ki se je ni upal tvegati marsikateri solo vozač. Približno 100 m pred ciljem pa ga je dohitela nesreča. Zadnji precej pohlevni ovinek je vozil popolnoma po zunanji strani. Kolo prikolice je pri tem prišlo s cestišča na rušo poleg ceste in takoj nato se je ugreznilo v jarku. Kakih 50 m je teklo prikoličino kolo po pobočju jarka, potlej pa je zadelo na betonsko cev in sunek je vrgel prikolico kvišku, vozač pa je v velikem loku odletel. Abarth se je z motorjem vred prekopicnil in obležal. Pri vsej smoli pa sta imela vozača to srečo, da sta naletela na betonsko cev, ker jima je komaj nekaj metrov naprej grozil trk z debelim borovcem, ki bi utegnil imeti usodne posledice. Glede na to nezgodo se iznovazastavlja vprašanje, ali se da na Večni poti vobče zagovarjati dirkanje s prikolicami, ki je celo na ravnih progah nevarno. V Nemčiji n. pr. in nekaterih drugih državah so dirke s prikolicami že nekaj let sploh prepovedane.

Mnenja smo, da naj se tudi pri nas v bodoče hitrostne dirke s prikolicami opuste. Ti stroji so prav zanimivi za terenske vožnje, na progah za hitrostne vožnje pa je to igra s smrtjo, ki se žal dostikrat ne konča tako srečno kakor se je to pot.

Nekaj misli za prihodnjič

V ostalem pa je dirka v organizaciji našega agilnega Avtokluba pod vodstvom načelnika njegove motosekcije inž. Strune vseskozi uspela in žela obilo odobravanja s strani gledalstva. Ko bi se našla sredstva, da bi se nekateri ovinki na Večni poti deloma ublažili, bi postala Večna pot lahko ena standardnih prog za naše motorne dirke blizu mesta. Prednosti, ki jih ima glede na bližino in na prikupnost terena so tako velike, da nas lahko zanje zavida marsikatero drugo mesto. Za prihodnje leto bi si želeli samo nekaj dopolnitev, kakor na primer še nekaj zvočnikov vzdolž proge, predvsem pa dvakrat, trikrat tolikega števila dirkačev. Potem bo ta dirka res po vsem služila važnim namenom, ki jih je v uvodnem govoru poudaril član upravnega odbora g. dr. Bogdan Žužek v imenu zadržanega klubovega predsednika Avgusta Praprotnika — dirke so šola za resni čas.

dbišpnžohda

Tehnični rezultati

Turna kategorija do 125 ccm: 1. Fantini Valter (Moto Hermes, DKW) 4:23, 2. Blatnik Jože (M. Hermes, DKW) 4:41 in štiri petinke, 3. Šimenc Hinko (M. Hermes, DKW) 4:45 in dve petinki.

Turna kategorija do 250 ccm: 1. Puhar Franc (M. Hermes, Puch) 3:50 1 petinka, 2. Kaučič Virgilij (M. Hermes, M. G.) 3:54 tri petinke, 3. Podberšček Drago (M. Hermes, Puch) 4:24 štiri petinke.

Turna kategorija do 350 ccm: 1. Ziherl Miloš (Avtoklub, DKW) 3:44, 2. Pengov Marjan (Avtoklub, DKW) 3:45, 3. Bar Vinko (I. Gor. M. K., DKW) 4:06 dve petinki.

Sportna kategorija do 350 ccm. 1. Šiška Janko (MK Ilirija, NSU) 3:23 4 petinke (najboljši čas dneva, povprečna brzina 94.800 km).

2. Breznik Dušan (Avtoklub, DKW) 3:32 3 petinke, 3. Trampuž Emil (MK Ilirija, AJS) 3:51 2 petinki.

Sportna kategorija do 500 ccm: 1. Cihlař Jože (Avtoklub, BMW) 3:24 2 petinki.

Izven konkurence: Karl Abarth (v eno smer) 1:46.

T. J.

Seja nogometnega saveza

Beograd, 12. novembra. Danes dopoldne je bila seja upravnega odbora vrhovnega nogometnega saveza, katere se je udeležil tudi delegat LNP dr. Köstl. Na seji sta bila med drugim sprejeta pravilnik o blagajniškem poslovanju in o prirejanju meddržavnih tekem. Za prihodnje leto so predvidene tele meddržavne tekme:

v Jugoslaviji: Jugoslavija - Rumunija, v Budimpešti: Madžarska - Jugoslavija, v Nemčiji: Nemčija - Jugoslavija, v Rumuniji: Rumunija - Jugoslavija.

Naše gledališče

DRAMA

Ponedeljek, 13.: Številka 72. Red B.
Torek 14.: zaprto.
Sreda, 15. ob 15.: Antigona. (Predstava za ljubljanske gimnazije).

OPERA

Ponedeljek, 13.: Plesni večer Maksa Kirbosa in Irene Litvinove, članov in solistov Ballets Russe de Monte Carlo. Izven.
Torek, 14.: Figarova svatba. Red A.
Sreda, 15.: Sabska kraljica. Red sreda. Gostuje Josip Gostič.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

Prvi sokolski planinski dom so odprli na Pohorju

Maribor, 12. novembra

Naše Pohorje je doživelo danes velik praznik. Na slovesen način je bila otvorjena prva sokolska planinska postojanka, novi pohorski sokolski dom. Že v prvih urah je vse zaživelo v bližini novega krasnega doma. Okrog 10. dopoldne je prijahala pred dom sokolska konjenica v krojih s fanfarami, ki je prišla iz Maribora preko Sv. Bolfenka. Okrog doma se je zbralo več tisoč ljudi, ki jih je pozdravil predsednik zadruge Sokolskega planinskega doma br. dr. Boris Mihelič in nato očrtal razvoj borbe in dela za prvi sokolski planinski dom, katerega so zgradili požrtvovalni obmejni sokolski zadrugarji. Z današnjo slovesno otvoritvijo je izročena planinskemu prometu prva sokolska planinska koča v Sloveniji. Na poziv br. dr. Miheliča so zborovalci, strnjeni v mislih na našega ljubljenega mladega kralja Petra II., večkrat vzkliknili kralju in njegovemu domu. Ta prva sokolska planinska postojanka spada namreč v okvir Petrove sokolske petletke, s čimer je izčrpano delo mariborske sokolske župe odnosno matičnega sokolskega društva.

Govor br. dr. Miheliča je sprejela množica z velikim navdušenjem. V imenu SSKJ je spregovoril br. dr. Milan Gorišek, starosta mariborske sokolske župe. Nato so govorili v imenu zagrebške sokolske župe br. Stepica, v imenu osrednjega odbora SPD g. dr. Mirko Hrašovec, ki je naglašal, kako Sokole in planince veže ista ljubezen do planin in narodne zemlje, v imenu mariborske podružnice SPD njen predsednik g. dr. Jožko Bergoč, za ljubljansko sokolsko župo br. Čotar, v imenu dobrovoljcev g. Viktor Fuks, poudarjajoč prijateljske vezi med Sokoli in dobrovoljci, v imenu Jadranske straže in društva »Jadran-Nanos« pa prof. g. Lojze Bizjak.

Po končani slavnosti so pevci »Jadrana Nanosa« pod vodstvom namestnika zborovodje Piščanca odpeli več narodnih pesmi in jih zaključili s sokolsko himno »Le naprej, brez miru«, ki jo je pela vsa zbrana množica. Razvilo se je prijetno sokolsko in planinsko slavje. Zvečer pa je novi dom zažarel v električni razsvetljavi, ki mu jo daje lastna elektrarna. Ves čas slavnosti je krožilo nad planinsko postojanko Moravčevo letalo s pilotoma Pivkom in Moravcem.

Z razstave likovnih umetnic

Mojster Ivan Vavpotič o njih uspehu

Ljubljana, 12. novembra

Kakor smo že ponovno poročali v našem listu, je v Jakopičevem paviljonu odprta do 20. t. m. razstava likovnih umetnic iz Zagreba, Beograda, Sušaka in Ljubljane. Razstavljajo Milica Bešević, Mara Kralj, Dana Pajnič, Štefa Pažič, Elda Piščanec, Mira Pregelj, Bara Remec, Božena Ružić, Avgusta in Henrika Šantel, Jela Trnkoczy in Anica Zupanec-Sodnik. Za razstavo vlada veliko zanimanje in obisk je temu primerno zelo zadovoljiv.

Danes dopoldne je imel vodstvo po razstavi mojster Ivan Vavpotič. Tega se je udeležilo izredno veliko število za umetnost interesiranega ljubljanskega občinstva. Mojster Vavpotič, ki se je nad eno uro pomudil pri vsestranski razlagi razstavljenih del naših likovnih umetnic, je to delo pozornemu občinstvu prikazal v taki luči, da ne bo odveč, če v kratkih potezah prinesemo njegovo mnenje o razstavljenih delih posebno za tiste naše bralce, ki si sami razstave ne bodo mogli ogledati. Naše poročilce pa naj morda gane tudi tiste omahljivce in dvomljivce, ki si še niso na jasnem ali se morda le ne izplača pogledati tudi žensko delo na področju upodabljajoče umetnosti.

Mojster Vavpotič je namreč že v uvodu naglasil, da se je rad odzval prošnji razstavljajočih umetnic, tembolj, ker se je na lastne oči prepričal, da je razstava vse kaj drugega kakor to, kar si navadni zemljan običajno predstavlja pod pojmom ženske umetnosti — namreč »delo pridnih rok in povprečnega talenta«. Naglasil je tudi, da to, kar pove, ne pove iz kavalirskih nagibov, temveč kot star slikartovariš svojim mlajšim tovarišicam.

O kakovosti razstavljenega dela svojih tovarišic pa je povedal tole:

»Pričakoval sem sramežljivo plahost, takšno, ki ne gre iz sebe, ki se nasloni na močne vzore, ki bolj ali manj pasivno reproducira. Pričakoval sem veliko čustvovanja, sentimentalnosti, precejšnje romantičnosti in vse tiste ljubeznive nelogičnosti v koncepciji, ki tako rada izdaja žensko stvaritev: pomanjkanje drznosti in poleta. Toda kako prijetno sem bil razočaran!«

Nadalje je mojster Vavpotič pripovedoval prisotnim, kaj je našel. Kljub temu, da je nekatere razstavljalke že od prej poznal z razstav, mu je bila sedanja razstava v veliko presenečenje. Trdi, da so razen nekaterih izjem naše umetnice drzno naskočile stotere probleme, barve, forme, slikarske in kiparske gradnje, probleme kvalitetnega vsebinskega in tehničnega značaja. Kamor se po razstavi ozre, najde smelost, polno elana, zdrave borbe za aktivnost in življenje; čisto slikarsko življenje barve, čisto kiparsko življenje linije in forme. Prav malo je v tem sentimentalnosti, zato pa tem več senzualnosti. Hitre, osvajajoče zaznave, močna doživetja trenotka, zamah v prostranost, fanatizem umetnostnega prepričanja in pa tisto kar stavi ženo-umetnico nad njenega moškega tovariša: čudovit čut za eleganco linije in aranžmaja. To vse običajno manjka njenemu moškemu tovarišu.

Mojster Vavpotič trdi, da je na tej razstavi nekaj del, ki bi delale čast tudi najbolj ekskluzivnim razstavam. V mislih ima, kakor pravi, čudovito in v resnici mojstrsko tihožitje z vrčem in ribami, delo mlade Zagrebčanke Štefe Pažićeve, pa rafinirano senzualni kipec Dane Pajničeve »Zamorka z otrokom«. Vavpotiču že ti dve deli, ena večja mojstrovina od druge, izpričujeta, da se more stvaritev ženeumetnice v polni enakopravnosti brez vsakršnih ozirov in koncesij postaviti ob stran stvaritvam moškega. Tu ni razlike ne v moči osebnosti in tudi ne v sili izraza tehničnega znanja.

Ko je mojster Vavpotič v svojih izvajanjih na kratko osvežil poslušalstvu spomin na tuje in tudi na naše starejše likovne umetnice, se je spet vrnil v sedanjost z opozorilom, da tudi zdaj na tej razstavi ne manjka avantgardistk za obetajočo bodočnost naše likovne umetnosti. Tu najdete mlado, vso prekipevajočo Baro Remčevo, svežo Pregljevo, Humek-Trnkoczyjevo, pa Pažičevo, ki odkriva nedogledne energije, Sušačanko Ružićevo, kapriciozno in z vsemi »umetniškimi žavbami namazano« Dano Pajničevo, kakor se je izrazil mojster Vavpotič.

Kakor vidite, je mojster govoril v superlativih, in to pred občinstvom, ki se kaj dobro spozna na pravo umetnost. Da so ti superlativi pošteno zasluženi, jamči sam s svojo osebo in z izrecnim poudarkom, da ne bo govoril iz kakšnih kavalirskih nagibov, temveč kot starejši tovariš mlajšim tovarišicam. Obiskovalke in obiskovalci, ki tudi sami niso varčevali s pohvalami in priznanji, pa so mu ob kritičnih razlagah posameznih del tudi brez pridržka pritrjevali. nkn

ZIMSKO PERILO, Karničnik, Nebotičnik.

Huda nesreča pri motociklističnih dirkah

Nevarno je poškodovan Jožef Trobec, sovozač mednarodnega dirkača Karla Abartha

Ljubljana, 12. novembra

Današnje dirke na Večni poti, o katerih obširneje poročamo v sportni rubriki, so privabile pod Rožnik in na Večno pot več tisoč gledalcev, ki so se divili smelim dirkačem. Vsa dirka je potekla do konca v lepem redu brez kake pomembnejše nezgode ali nesreče razen dveh ali treh nepomembnih padcev in eden dirkačev se je tudi nekoliko skopal. Nihče ni slutil, da bo prav zadnja točka končala precej usodno. Kot zadnji je startal sloviti mednarodni dirkač Karel Abarth na motorju FN, v prikolici pa je sedel 24letni Jožef Trobec, član šišenskega Hermesa. Abarth je že pri prvi vožnji, ko je drvel od Mostca proti Podrožniku, zadivil vse gledalce zaradi svoje izredno drzne, a tudi tehnično dovršene vožnje. Dostojen partner na tej vratolomni dirki mu je bil Trobec, ki je na ovinkih in serpentinah spretno nihal sem in tja, kakor to pač zahteva vožnja od sovozača v prikolici.

V drugem startu sta drvela v obratni smeri proti Mostcu. Na zadnjem ovinku pred ciljem pa je Abartha zaneslo s ceste, kar je skušal popraviti, a mu ni uspelo. Pripeljal je do ravnega dela proge, kjer se neha cestni jarek v betonsko cev. Motocikel je treščil v to cev in jo razbil. Sovozača je iz prikolice v velikem loku vrglo čez cesto na drugo stran ceste in od tod na travnik, kjer je obležal nezavesten. Abarth je odletel v smeri vožnje in tudi obležal. Pri motociklu je bila precej razbita prikolica.

Reševalci so bili takoj na kraju nesreče in naložili Trobca na nosilnico, medtem ko se je Abarth, ki ni dobil resnejših poškodb, že čez nekaj minut sam dvignil. Hudo poškodovanega Trobca so reševalci prepeljali v bolnišnico, kjer so ugotovili precej resen pretres možganov. Ker je kirurški oddelek prenapolnjen, so morali Trobca pozneje prepeljati v Dergančev sanatorij. Upati je, da bo mladenič poškodbe prebolel.

Še tri druge nesreče

Na Celovški cesti tik za remizo je neki motociklist podrl 24letno Fani Matoševo, kuharico iz Medvedove ulice št. 36. Njene poškodbe so lažjega značaja. — Dopoldne se je vračal od maše 9letni Rihard Sepin, sinko elektromonterja z magistrata. Nenadoma je pridrvel neki kolesar in dečka podrl. Sepin je dobil precej resne poškodbe. Zlomljeno ima levo nogo. — Tretja žrtev nesreče pa je postal 39letni poštni sprevodnik Ivan Čebul iz Pavšičeve ul. 22 v Ljubljani. Peljal se je z vlakom proti Domžalam, nekje med vožnjo pa se je menda utrgal vagon in je Čebula precej nerodno premetavalo po vagonu, tako da so ga tudi morali zaradi dobljenih poškodb prepeljati v bolnišnico.

Usoden zalet kolesarja v avto

Davi je v bolnišnici umrl državni služitelj Jernej Milavec. Podlegel je poškodbam, ki jih je dobil na Celovški cesti včeraj popoldne, ko se je s kolesom zaletel v neki avto.

Morilcem v škofjeloških hribih na sledu

Škofja Loka, 12. novembra.

Prav tedaj, ko je Škofja Loka svečano praznovala polkovno slavo svojega planinskega polka, je prispela v mesto vest, da so našli pri Sv. Barbari umorjena posestnika Janeza Hribernika in njegovo ženo Marjano. Zločinec, ki se je bil pritepel do Hribernikove hiše skozi gozdove, je oddal na spečega gospodarja dva smrtna strela v srce, žena njegova, Marjana, pa je bila potem, ko je v strahu bežala pred podivjancem iz hiše, zabodena dvakrat z nožem v hrbet in je kakih 60 korakov od doma izkrvavela. O vsem tem smo v začetku avgusta podrobno poročali.

Minili so od tedaj dobri trije meseci. Kljub temu, da so takrat uvedla oblastva obširne poizvedbe, sta ostala umora nepojasnjena. Šele te dni so nastopili v preiskavi novi momenti. Včeraj proti večeru sta bila aretirana in privedena v zapore škofjeloškega sodišča dva moška, ki ju različni indici močno obremenjujejo. Oba moška sta doma iz Polhograjskih hribov. Aretacija je bila izvršena zelo previdno, da moška, ki sta si dobra znanca, nista mogla izmenjati prav nikakih besedi. Ko sta korakala, seveda vsak zase, v spremstvu orožnikov proti Škofji Loki, se jima brž čas niti sanjalo ni, da je z njuno svobodo vsaj zaenkrat konec. Prvega moškega so privedli v mesto po Poljanski cesti, drugega pa po Karlovški ulici. Naključje je hotelo, da sta se moška videla baš nasproti sodiščnega poslopja. Prvemu je ob pogledu na drugega pognalo kri v glavo, da je bil ves rdeč, pa tudi drugi ni ostal ravnodušen. Bil je tako presenečen, da se ni mogel obvladati in je prebledel, kakor bi mu obstalo srce.

Medtem ko oba osumljenca sedita, vrše preiskovalni organi svoj posel v polnem obsegu dalje. Zaenkrat sta gorca še v Škofji Loki, je pa mnogo verjetnosti, da ju bodo v nekaj dneh odvedli v Ljubljano pred okrožno sodišče, kjer se bo zagonetka strašnega zločina nemara le objasnila.

Ljubljanska filharmonija

K simfoničnemu koncertu v petek 19. t.m.

Ljubljanska filharmonija stopa v peto leto svojega življenja kar nedvomno priča o njeni življenjski moči in ji daje vso upravičenost za obstoj. Ta ustanova, ki se je že ob svojem rojstvu s prvim koncertom polno uveljavila, je za Slovence važen kulturni činitelj, ker je šele ona potisnila naše glasbeno življenje tako v produktivnem kot v reproduktivnem pogledu na tisto stopnjo, s katere se odpirajo pogledi v najvišjo zakladnico glasbenih stvaritev.

S svojimi dosedanjimi koncerti nam je Ljubljanska filharmonija predstavila že lepo število del svetovne literature, ki so nam jih posredovali znameniti tuji in domači dirigenti. Z osnovnim pravilom pa, da mora na vsakem koncertu biti zastopan domač skladatelj, česar se je filharmonija doslej dosledno držala, koristi neposredno naši glasbeni produkciji.

Spored koncerta v petek bo pokazal predvsem bogastva ruske literature, Rahmaninova in Čajkovskega. Prvi bo zastopan z znamenitim klavirskim koncertom v c-molu, ki ga bo izvajal slovenski virtuoz g. Anton Trost. Tega slovenskega umetnika, ki se je iz skromnih razmer povzpel do priznanja in slave v tujini, vse premalo poznamo. Njegovi nastopi v domovini so silno redki, tako da mlajše pokolenje komaj pozna njegovo umetnost. Zato je pohvalno pobudo Ljubljanske filharmonije, da nam ga predstavi z delom, s katerim bo izpričal svoje veliko znanje in umetniške vrednote. O Čajkovskem in še posebno o VI. sinfoniji ni potrebno izgubljati besed posebno danes ne, ko je umetniška narava tega velikana ruske glasbe obdelana v mnogih obširnih knjigah in razpravah, ko njegova usoda tako tesno združena s VI. sinfonijo pretresa neštete obiskovalce kinematografov.

Spored ne bi ustrezal tradiciji Ljubljanske filharmonije, če bi ne bil zastopan slovenski skladatelj. Anton Lajovic spada med najplodovitejše in med najboli vsestransko delujoče slovenske glasbenike. S skladbo »Caprice«, ki priča po številnih izvedbah o izredni priljubljenosti in zajemljivosti, počasti filharmonija skladateljevo 60-letnico.

Celoten orkester, ki šteje 70 godbenikov, bo dirigiral Šijanec. Ta mladi dirigent, ki združuje v sebi odlično tehnično znanje z mladostnim zanosom, ima za seboj pestro glasbeno pot. Objadral je skoraj vso Evropo, dirigiral je najrazličnejše velike orkestre, posebno znan pa je v zvezi z baletnim umetniškim parom Mlakarjevih. Preizkušeni in stari godbeniki filharmonije zelo hvalijo njegove dirigentske kvalitete.

Tako se obeta, da bo sinfonični koncert v petek po sporedu kakor po izboru sodelujočih umetnikov nudil maksimum naših umetniškoglasbenih zmogljivosti.

Življenjski praznik ge. Ivanke Vidmarjeve

Ljubljana, 12. novembra

Kar brez zamere: četudi so se leta počasi nabrala, draga gospa, s tem nikakor ni rečeno, da ne boste še kar naprej mladostno šli preko gred življenjske njive! — Ga. Ivanka Vidmarjeva se je rodila v Št. Vidu pri Stični 13. [illegible] Ves njen značaj je posrečeno izražen v njeni izraziti dolenjski duši. Dovtipna, vesele narave, mehka — a tudi podjetnost je njena lepa črta. Kot obrtnica in posestnica ima kajpak svoje muke in skrbi, in če se s srečo lovita in se druga drugi nalašč izmikata, je to usoda, ki boža marsikatero dušo na tem svetu. Športni svet Ljubljane in obiskovalci naše Ilirije jo poznajo in spoštujejo, a v njenem ljubljanskem »Montmartru« na Sv. Jakoba trgu 5 se zbirajo poštene bohemske duše, književniki, slikarji, pa celo vladni svetniki, ki ne morejo pozabiti, da so bili nekoč tudi oni veseli študentje. Ga. Ivanka je dosledna pojava našega velesejma, njen paviljon »Pri veselih Dolenjcih« je vsem znan. Tudi Idrijski krožek se v njeni gostilni počuti doma. Vsi, ki jo poznamo, želimo ge. Ivanki Vidmarjevi še mnogo lepih, veselih let!

„Kurent" v Št. Jakobu

Ljubljana, 12. novembra

Mnogo občinstva se je snoči in nocoj zbralo v dvorani Mestnega doma, kjer nudi šentjakobski gledališki oder domače besede in pesmi žejnemu človeku zvrhano mero užitka. »Kurent«, ljudska igra iz našega kmečkega življenja izpod peresa Metke Bučarjeve, ki ji je Danilo Bučar napisal nekaj uspelih glasbenih vložkov po preprostih, a smiselno vedrih verzih Viktorja Markiča, je brez dvoma komad, kakršnih manjka našim ljudskim odrom, in bo zato brez dvoma še dolgo polnila dvorano. Orkester, pevci, igralci in režija so izpričali, da je šentjakobska družina sposobna, lotevati se tudi težjih nalog. Šentjakobčanom želimo, da bi njihovo prizadevanje našlo čim več razumevanja v javnosti.

Nova grobova

Umrl je v Ljubljani 12. t. m. Ivan Zore, železniški nadstrokovnik v pokoju, star 71 let. Prej zdrav in čil je zadnja leta bolehal za hudo boleznijo, združeno z velikim trpljenjem. Smrt ga je rešila muk. Naj v miru počiva, svojcem pa naše sožalje. Pogreb bo v torek ob 14. iz Suvoborske ul. 16.

V zavetišču sv. Jožefa je umrl g. Filip Razinger, sedlarski mojster Združenih papirnic v Goričanah. Pogreb blagega pokojnika bo v torek ob 14. izpred mrliške veže zavetišča.

Minuta pomenka

TRIGLAVSKA ROŽA

Ste zelo temperamentna ženska, ki ne more živeti brez družbe in je zmožna pustiti delo zaradi vesele druščine. V družbi ste zafrkljivi in hitrih sodb, ki niso vedno utemeljene. Tudi vaša dejanja niso vedno smotrna. Svetujem vam, da ostanete doma, ker se poročite lahko kljub temu.

PLANINSKA ROŽA

To stanje, v katerem ste zdaj, se bo v kratkem spremenilo. Vi niste rojeni za nesrečo in s svojim značajem ji lahko pripravite pot, toda le tedaj, če vam manjne nezgode ne bodo jemale dobre volje.

221.010

1. Vaš odnos do soljudi se menjava kakor vaše razpoloženje. Vaša nezaupljivost do ljudi, ki jo sami priznavate, izvira odtod, ker se ne znate vživeti v drugega človeka. Vse preveč se sučete okoli svojega »jaza«. Ali kljub temu si včasih želite družbe. Nekoliko zajedljivi ste tudi. Zelo se vztrajni in natančni. — 2. Če vam je mogoče, si poiščite službe pri privatnem podjetju, kajti to bi še najbolje ustrezalo vašemu značaju.

LIDIJA

Vi ste marljiva in odkritosrčna ženska, ki se zna vživeti tudi v manj udoben položaj svojega življenja in ki rada žrtvuje svoje osebne koristi na ljubo svojega bližnjega. Hčerko pa le pošljite v mesto, kajti škoda je vsakega neizrabljenega talenta. Zaupajte jo v varstvo poštenim ljudem, vam pa ni treba iti v mesto. Živahnost vaše hčerke ni nič slabega in ne bojte se zanjo, če bo vedno zaposlena s stvarjo, ki jo veseli.

TRIGLAV 1000

Vaša hčerka bo po končanih študijah prav gotovo prišla v službo, ali čakati bo morala nekoliko.

POKLIC

Vaš značaj je tak, da vam ne morem ničesar drugega svetovati, kakor: pojdite študirat slavistiko, potem se pa posvetite žurnalizmu!

BRAT, LJUBLJANA

Takoj si poiščite prave družbe! Najbolje bi bilo, če bi dobili človeka, s katerim bi se prijateljsko razgovarjali o vseh vprašanjih, ki vas zanimajo, in o vseh problemih, ki se vam postavljajo na pot. Izogibajte se samote in vednega razglabljanja, če nočete, da bi se depresija, v kateri se nahajate, še povečala. Družba je včasih rešitev za človeka! Ne bodite preveč visoki in vase zaljubljeni! Ko boste uredili to zadevo, bo sreča že na poti k vam.

GORENJKA

Ta človek je uglajen v vedenju, prijetne zunanjosti, toda ljubi spremembo in udobje. Nekoliko nečimurnosti je tudi v njem. Drugače je pa spreten in se znajde v vsakem položaju.

NATALIJA V.

Preveč važnosti polagate na svojo zunanjost, pri tem pa trpi vaša notranjost. Preveč sanjarite in premalo premišljujete. Več odkritosrčnosti in manj samoljubja bi vam pomagalo do srečne bodočnosti. Varujte se prilizljencev!

JURIST — LJUBLJANA

Razočaranja sicer niso izključena, vendar pa ne bodo take vrste, da bi vas mogla potreti, kajti vaša skromnost in vztrajnost preneseta marsikaj, pa tudi vaš smisel za realnost ne bo dajal nesreči povoda, da bi vas pogostokrat obiskovala.

SREČO IŠČEM

Da ste opustili trgovino, ste storili prav, kajti vaš značaj ni tak, da bi se ukvarjali s to stvarjo. Preveč ste širokopotezni in premalo vestni, da bi vam mogla trgovina uspevati. Če obvladate knjigovodstvo, bi vam svetoval ta poklic, ker ste kakor rojeni za to. Tukaj vas čaka sreča.

PITAGORA

Ta oseba je energična, delavna in vztrajna. Pri tem človeku prevladuje razum, za čustva mu je kaj malo mar. Užitkov ne išče, niti telesnih niti duševnih. Delo mu je vse in če ga ne bi imel, ne bi vedel kaj počenjati. Težko ga je spraviti iz ravnotežja. Skratka, popolnoma realen človek. Njegove napake pa so: brezbrižnost do soljudi in nekoliko egoizma. L. Azkuin

Kupon za brezplačno „Minuto pomenka" št. 8

RADIO

Ponedeljek 13. novembra

Ljubljana 7: Jutranji pozdrav, napovedi in poročila. — 7.15: Veseli zvoki s plošč. — 12: Vojaške godbe (plošče). — 12.30: Poročila, objave, napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 18: Zdravstvo (higiena) mladostne dobe: Splošna ali osebna priprava za življenje (dr. A. Brecelj). — 18.20: Bachova glasba (plošče). — 18.40: Od Devinskega servita do svetokriškega kapucina (dr. Jože Lovrenčič). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nac. ura: Kaj so Jugoslovani dali svetu. — 19.40: Objave. — 19.50: Zanimivosti. — 20: Zabavni koncert. Sodelujejo ga. štef. Vuk-Frankova, prof. Pavel Šivec (spremljava) in radijski orkester. — 21.30: Dvořak: Ameriški kvartet (plošče). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Sramel »Škrjanček«.

Beograd 19.40: Narodna glasba. — 20.10: Narodne pesmi. — 21.20: Mali orkester. — 22.20: Lahka godba in ples. — **Zagreb** 17.15: Domače pesmi. — 20: Lahka glasba. — 20.30: Koncert na čelo. — 21: Petje. — 22.20: Plesna muzika. — **Sofija** 17: Lahka godba in ples. — 19: Salonski orkester. — 19.30: Lahka glasba. — 20: Simfonični koncert. — 21.30: Plesna glasba. — 22.05: Nočni koncert. — **Berlin** 17.30: Dekliški koncert. — 18: Orkester. — 20.15: Veseloigra. — 21: Petje in ples.

NAGRADNA KRIŽANKA

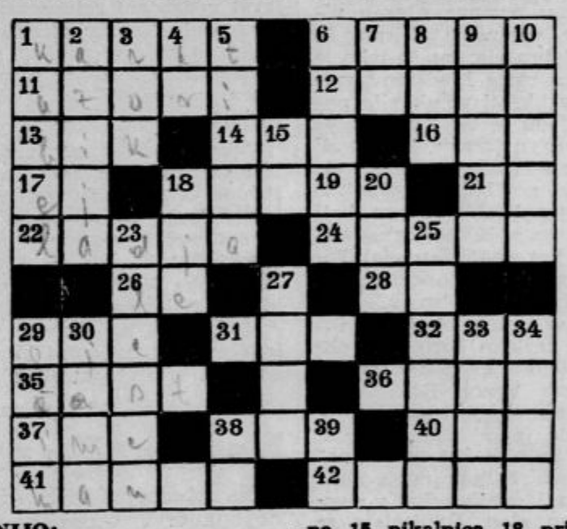

BESEDE POMENIJO:

Vodoravno: 1. zlatarska utežna enota, 6. vozač avtomobila, 11. otočje v Atlantskem oceanu, 12. zadnja črka grške abecede, 13. domača žival, 14. staroslovansko pleme, 16. predlog, 17. medmet, 18. dragocena tekočina, 19. zlato (francoski), 21. predpona v latinščini, ki pomeni »raz«, 22. vodno prometno sredstvo, 24. polumer, 26. francoski člen, 28 pogojnik pomožnega glagola, 29. del voza, 31. reka v Afriki, 32. Adamovo rebro, 35. jo ima vsak poštenjak. 36. število, 37. se dobi pri krstu, 38. žensko ime, 40. moško ime, 41. rumunski državnik, 42. obrtnik.

Navpično: 1. telefonska ali telegrafska napeljava, 2. celina, 3. svetnik za rane, 4. ploskovna mera, 5. papeška krona, 6. zložljiva priprava za taborenje, 7. enota za merjenje električnega upora, 8. topel veter, 9. italijanski otok, 10. kemična prvina, 15. nikalnica, 18. prislov kraja, 20. jugoslovenski otok, 23. meso pri zobeh, 25. izumitelj motorja na surovo olje, 27. kmečko orodje, 29. drugi oče, 30. slovenski slikar, 33. znanstvo, 34. bog ljubezni, 38. krajevni prislov, 39, pesniška oblika za ako. Morilcem v školjeloških hribih na sledi

REŠITEV ZADNJE KRIŽANKE:

Vodoravno: 1. ovratnica, 8. laž, 9. lan, 10. ir (2 Ir = iridij), 11. ton, 13. Ra (2. = radij), 15. sat, 17. eben, 20. mora, 22. rokavičar, 23. Alah, 24. Gabe, 25. ris, 27. Iž, 29. trg, 30. ri, 31. sin (2. Sin), 33. ban, 34. trobelika.

Navpično: 1. Oliver Twist, 2. var (2. Var), 3. rž, 4. tros, 5. il, 6. car, 7. Ana Karenina, 12. namig, 14. cekar, 16. točaj, 18. bol (2. Bol), 19. nakit, 21. Rab, 26. srce. 28. žir, 30. rak (3. Rak), 32. No, 33. bi (2. Bi = bizmut).

Nagrado v znesku 100 din

je žreb tokrat naklonil Danici Čendemovi v Ljubljani, Rožna dolina VIII 4a. Troje nagrad v knjigah pa si dele Ignac Klančnik v Ljubljani, Kongresni trg 6, Nada Vigele, dijakinja v Mariboru, Meljska 41 in Matija Babič v Turnišču, Prekmurje.

†

Tužnega srca naznanjamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da je naš ljubljeni mož, oče, stari oče, brat, stric in tast, gospod

FILIP RAZINGER

sedlarski mojster Združenih papirnic Goričane

danes ob 1. ponoči, previden s sv. zakramenti, po kratkem trpljenju Bogu vdano zaspal.

Pogreb dragega pokojnika bo v torek 14. t. m. ob 14. uri popoldne izpred mrtvaške veže zavetišča sv. Jožefa na Vidovdanski cesti.

GORIČANE — LJUBLJANA, dne 12. novembra 1939.

ŽALUJOČA ŽENA
in družine: RAZINGER, PLETERŠEK, JUSTIN

Urejuje Davorin Ravljen. — Izdaja za konzorcij »Jutra« Stanko Virant. — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja Fran Jeran. — Za inseratni del je odgovoren Alojz Novak. — Vsi v Ljubljani.